प्रथमः प्रश्नः

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम्॥

॥ अष्टकम् २॥

॥प्रथमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके प्रथमः प्रपाठकः॥

अङ्गिरसो वै स्त्रमांसत। तेषां पृश्चिर्धर्मधुगांसीत्। सर्जीषेणांजीवत्। तेंंऽब्रुवन्। कस्मै नु स्त्रमांस्महे। येंंऽस्या ओषधीर्न जनयांम् इतिं। ते दिवो वृष्टिमसृजन्त। यावंन्तः स्तोका अवापंद्यन्त। तावंतीरोषंधयोऽजायन्त। ता जाताः पितरों विषेणांलिम्पन्॥१॥

तासाँ ज्रुच्वा रुप्यन्त्यैत्। तेँऽब्रुवन्। क इदिमृत्थमंक्रितिं। वयं भाग्धेयंमिच्छमाना इतिं पितरौंऽब्रुवन्। किं वों भाग्धेयमितिं। अग्निहोत्र एव नोऽप्यस्त्वित्यंब्रुवन्। तेभ्यं एतद्भाग्धेयं प्रायंच्छन्। यद्भुत्वा निमार्ष्टिं। ततो वै त ओषंधीरस्वदयन्। य एवं वेदं॥२॥

स्वदंन्तेऽस्मा ओषंधयः। ते वृत्समुपावांसृजन्। इदं नों हृव्यं प्रदांप्येतिं। सौंऽब्रवीद्वरं वृणै। दशं मा रात्रींर्जातं न

दोहन्। आसङ्गवं मात्रा सह चंराणीति। तस्माँद्वत्सं जातं दश रात्रीर्न दुहन्ति। आसङ्गवं मात्रा सह चंरति। वारेवृत्ड् ह्यंस्य। तस्माँद्वत्स॰ स॰सृष्टध्य॰ रुद्रो घातुंकः। अति हि सन्धान्धयंति॥३॥

अलिम्पन्वेद घातुंक एकं च॥———[१]

प्रजापंतिर्ग्निमंसृजत। तं प्रजा अन्वंसृज्यन्त। तमंभाग उपाँस्त। सोंऽस्य प्रजाभिरपाँकामत्। तमंव्रुकंत्समानो-ऽन्वैत्। तमंव्रुधं नाशंक्रोत्। स तपोऽतप्यत। सोंऽग्निरुपांरम्तातांपि वे स्य प्रजापंतिरितिं। स र्राटादुदंमृष्ट॥४॥

तद्घृतमंभवत्। तस्माद्यस्यं दक्षिणतः केशा उन्मृंष्टाः। ताञ्येष्ठलक्ष्मी प्रांजापत्येत्यांहुः। यद्र्राटांदुदमृष्ट। तस्मांद्र्राटे केशा न संन्ति। तद्ग्री प्रागृंह्णात्। तद्यंचिकित्सत्। जुहवानी(३) मा हौषा(३)मितिं। तद्विंचिकित्सायै जन्मं। य एवं विद्वान् विंचिकित्संति॥५॥

वसीय एव चेतयते। तं वाग्भ्यंवदञ्जुहुधीतिं। सौंऽब्रवीत्। कस्त्वम्सीतिं। स्वैव ते वागित्यंब्रवीत्। सोंऽजुहोत्स्वाहेतिं। तत्स्वांहाकारस्य जन्मं। य एवङ्स्वांहाकारस्य जन्म वेदं। क्रोतिं स्वाहाकारेणं वीर्यम्ं। यस्यैवं विदुषंः स्वाहाकारेण जुह्वंति॥६॥

भोगांयैवास्यं हुतं भंवति। तस्या आहुंत्यै पुरुषमसृजत। द्वितीयंमजुहोत्। सोऽश्वंमसृजत। तृतीयंमजुहोत्। सागांस्रुजत। चृतुर्थमंजुहोत्। सोऽविंमसृजत। पृश्चममंजुहोत्। सोऽजामंस्रुजत॥७॥

सौंऽग्निरंबिभेत्। आहुंतीभिर्वे माँऽऽप्नोतीति। स प्रजापंतिं पुनः प्राविंशत्। तं प्रजापंतिरब्रवीत्। जायस्वेतिं। सौंऽब्रवीत्। किं भांगुधेयंमुभि जंनिष्य इतिं। तुभ्यंमेवेद हूंयाता इत्यंब्रवीत्। स एतद्भांगुधेयंमुभ्यंजायत। यदंग्निहोत्रम्॥८॥ तस्मांदग्निहोत्रमुंच्यते। तद्भ्यमांनमादित्यौंऽब्रवीत्। मा हौंषीः। उभयोर्वे नांवेतदितिं। सौंऽग्निरंब्रवीत्। कथं नौं होष्यन्तीतिं। सायमेव तुभ्यं जुहवन्ं। प्रातर्मह्यमित्यंब्रवीत्। तस्मांदग्नयं सायभ् हूंयते। सूर्यांय प्रातः॥९॥

आग्नेयी वै रात्रिः। ऐन्द्रमहंः। यदनुंदिते सूर्ये प्रातर्जुहुयात्। उभयमेवाग्नेयः स्यात्। उदिते सूर्ये प्रातर्जुहोति। तथाऽग्नये साय १ हूं यते। सूर्याय प्रातः। रात्रिं वा अर्नु प्रजाः प्र जायन्ते। अहा प्रतिं तिष्ठन्ति। यत्सायं जुहोतिं॥१०॥

प्रैव तेनं जायते। उदिते सूर्यं प्रांतर्जुहोति। प्रत्येव तेनं तिष्ठति। प्रजापंतिरकामयत् प्रजायेयेति। स एतदंग्निहोत्रं मिथुनमंपश्यत्। तदुदिते सूर्येऽजुहोत्। यजुंषाऽन्यत्। तूष्णीम्न्यत्। ततो वे स प्राजायत। यस्यैवं विदुष् उदिते सूर्येऽग्निहोत्रं जुह्वंति॥११॥

प्रैव जांयते। अथो यथा दिवाँ प्रजानन्नेतिं। ताहगेव तत्। अथो खल्वांहुः। यस्य वे द्वौ पुण्यौ गृहे वसंतः। यस्तयोर्न्य र राधयंत्यन्यं न। उभौ वाव स तावृंच्छ्तीतिं। अग्निं वावा-ऽऽदित्यः सायं प्र विंशति। तस्मांद्ग्निर्दूरान्नक्तंं दहशे। उभे हि तेजंसी सम्पद्येते॥१२॥

उद्यन्तं वावाऽऽदित्यम्ग्निरन् स्मारोहित। तस्मौद्धूम एवाग्नेर्दिवां दहशे। यद्ग्नये सायं जुंहुयात्। आ सूर्याय वृश्चेत। यत्सूर्याय प्रातर्जुहुयात्। आऽग्नये वृश्चेत। देवतांभ्यः स्मदं दध्यात्। अग्निज्योतिज्योतिः सूर्यः स्वाहेत्येव साय॰ होत्व्यम्। सूर्यो ज्योतिज्यीतिरुग्निः स्वाहेति प्रातः। तथोभाभ्यार्थं सायर हृयते॥१३॥

उभाभ्यां प्रातः। न देवतांभ्यः समदं दधाति। अग्निज्यांति-रित्यांह। अग्निर्वे रेतोधाः। प्रजा ज्योतिरित्यांह। प्रजा एवास्मै प्र जनयति। सूर्यो ज्योतिरित्यांह। प्रजास्वेव प्रजांतासु रेतो दधाति। ज्योतिरिग्निः स्वाहेत्यांह। प्रजा एव प्रजांता अस्यां प्रतिष्ठापयति॥१४॥

तूष्णीमृत्तंरामाहंतिं जुहोति। मिथुन्त्वाय् प्रजांत्यै। यद्दिते सूर्ये प्रांतर्जुहुयात्। यथाऽतिंथये प्रद्रंताय शून्यायांवस्थायांहार्य हरंन्ति। ताहगेव तत्। काऽऽह् तत्स्तद्भवतीत्यांहुः। यत्स न वेदं। यस्मै तद्धर्न्तीतिं। तस्माद्यदौष्मं जुहोतिं। तदेव संम्प्रति। अथो यथा प्रार्थमौष्मं पंरिवेवेष्टि। ताहगेव तत्॥१५॥

अमृष्ट् विचिकित्संति जुह्वंत्यजामंसृजताग्निहोत्रः सूर्याय प्रातर्जुहोति जुह्वंति सम्पद्येते हूयते

स्थापयति सम्प्रति द्वे चं॥_____[२]

रुद्रो वा एषः। यद्ग्निः। पत्नी स्थाली। यन्मध्येऽग्नेरंधिश्रयैत्। रुद्राय पत्नीमपि दध्यात्। प्रमायुंका स्यात्। उदीचो- ऽङ्गारान्निरूह्याधि श्रयति। पत्नियै गोपीथायं। व्यन्तान्करोति। तथा पत्यप्रमायुका भवति॥१६॥

घुर्मो वा एषोऽशाँन्तः। अहंरहः प्र वृंज्यते। यदंग्निहोत्रम्। प्रतिषिश्चेत्पृशुकांमस्य। शान्तिमेव हि पंश्व्यम्। न प्रतिषिश्चेद्वह्मवर्च्सकांमस्य। सिमंद्धिमेव हि ब्रह्मवर्च्सम्। अथो खलुं। प्रतिषिच्यंमेव। यत्प्रतिषिश्चिति॥१७॥ तत्पंश्व्यम्। यञ्जुहोति। तद्बंह्मवर्चिस। उभयंमेवाकः। प्रच्युंतं वा एतद्स्माल्लोकात्। अगंतं देवलोकम्। यच्छृतः हिवरनंभिघारितम्। अभि द्यांतयित। अभ्येवैनंद्घारयित। अथो देवत्रैवैनंद्मारयित॥१८॥

पर्यमि करोति। रक्षंसामपंहत्यै। त्रिः पर्यमि करोति। त्र्यांवृद्धि युज्ञः। अथों मेध्यत्वायं। यत्प्राचीनंमुद्वासयैत्। यजंमान शुचाऽपंयेत्। यद्दंक्षिणा। पितृदेवत्य स्यात्। यत्प्रत्यक्॥१९॥

पत्नी र्श्वा प्रियंत्। उदीचीन् मुद्वांसयित। एषा वै देवमनुष्याणा र्श्वान्ता दिक्। तामेवैन्दनू द्वांसयित शान्त्यै। वर्त्मं करोति। यज्ञस्य सन्तंत्यै। निष्टंपित। उपैव तत्स्तृंणाित।

चतुरुन्नयति। चतुंष्पादः पशवंः॥२०॥

पृश्नेवावंरुन्थे। सर्वांन्यूर्णानुन्नंयित। सर्वे हि पुण्यां राद्धाः। अनूच उन्नंयित। प्रजायां अनूचीनृत्वायं। अनूच्येवास्यं प्रजा-ऽर्धुका भवति। सम्मृंशित् व्यावृत्त्ये। नाहोंष्युनुपं सादयेत्। यदहोंष्यनुपसादयेंत्। यथाऽन्यस्मां उपनिधायं॥२१॥

अन्यस्मैं प्रयच्छंति। ताहगेव तत्। आऽस्मैं वृश्च्येत। यदेव गार्हंपत्येऽधि श्रयंति। तेन गार्हंपत्यं प्रीणाति। अग्निरंबिभेत्। आहुंतयो माऽत्येष्य्नतीतिं। स एता स् समिधंमपश्यत्। तामाऽधंत्त। ततो वा अग्नावाहुंतयो-ऽप्रियन्त॥२२॥

यदेन समयंच्छत्। तत्सिमिधंः सिम्त्वम्। सिमिध्मा दंधाति। समेवेनं यच्छति। आहंतीनां धृत्यैं। अथों अग्निहोत्रमेवेध्मवंत्करोति। आहंतीनां प्रतिष्ठित्यै। ब्रह्मवादिनों वदन्ति। यदेका समिधंमाधाय द्वे आहंती जुहोति। अथं कस्या समिधं द्वितीयामाहंतिं जुहोतीति॥२३॥

यद्वे स्मिधांवा द्ध्यात्। भ्रातृंव्यमस्मै जनयेत्। एका र स्मिधंमाधार्य। यजुंषाऽन्यामाहुंतिं जुहोति। उभे एव स्मिद्वंती आहुंती जुहोति। नास्मै भ्रातृंव्यं जनयति। आदींप्तायां जुहोति। सिमंद्धमिव हि ब्रंह्मवर्च्सम्। अथो यथाऽतिंथिं ज्योतिंष्कृत्वा पंरि वेवेष्टि। ताहगेव तत्। चतुरुन्नंयति। द्विर्जुहोति। तस्मांद्विपाचतुंष्पादमत्ति। अथौं द्विपद्येव चतुंष्पदः प्रतिष्ठापयति॥२४॥

भुवति प्रतिषिश्वति गमयति प्रत्यक्प्यवं उपनिधायाँ प्रियन्तिति तक्तारि चा——[3] उत्तरावंतीं वै देवा आहंतिमजुंहवुः। अवांचीमसुंराः। ततों देवा अभवन्। पराऽसुंराः। यं कामयेत् वसीयान्तस्यादिति। कनीयस्तस्य पूर्वर्ष हुत्वा। उत्तरं भूयो जुहुयात्। एषा वा उत्तरावृत्याहुंतिः। तान्देवा अजुहवुः। तत्तस्तेऽभवन्॥२५॥ यस्यैवं जुह्वंति। भवंत्येव। यं कामयेत् पापीयान्तस्यादिति। भूयस्तस्य पूर्वर्ष हुत्वा। उत्तरं कनीयो जुहुयात्। एषा वा अवाच्याहुंतिः। तामसुंरा अजुहवुः। तत्तस्ते परांऽभवन्। यस्यैवं जुह्वंति। परेव भवति॥२६॥ यस्यैवं जुह्वंति। परेव भवति॥२६॥

हुत्वोपं सादयत्यजांमित्वाय। अथो व्यावृत्त्यै। गार्हंपत्यं प्रतींक्षते। अनंनुध्यायिनमेवैनं करोति। अग्निहोत्रस्य वै स्थाणुरंस्ति। तं य ऋच्छेत्। युज्ञस्थाणुर्मृच्छेत्। एष वा

अंग्निहोत्रस्यं स्थाणुः। यत्पूर्वाऽऽहुंतिः। तां यदुत्तंरयाऽभि जुंहुयात्॥२७॥

यज्ञस्थाणुमृंच्छेत्। अतिहाय पूर्वामाहुंतिं जुहोति। यज्ञस्थाणुमेव परिं वृणक्ति। अथो भ्रातृंव्यमेवास्वाऽतिं क्रामति। अवाचीन सायमुपंमार्ष्टि। रेतं एव तद्दंधाति। ऊर्ध्वं प्रातः। प्र जनयत्येव तत्। ब्रह्मवादिनों वदन्ति। चतुरुन्नंयति॥२८॥

द्विर्जुहोति। अथ कं द्वे आहुंती भवत इतिं। अग्नौ वैश्वान्र इतिं ब्रूयात्। एष वा अग्निर्वेश्वान्रः। यद्वाँह्मणः। हुत्वा द्विः प्राश्ञांति। अग्नावेव वैश्वान्रे द्वे आहुंती जुहोति। द्विर्जुहोतिं। द्विर्निमाँष्टिं। द्विः प्राश्ञांति॥२९॥

षद्भम्पंद्यन्ते। षड्वा ऋतवंः। ऋतूनेव प्रीणाति। ब्रह्मवादिनों वदन्ति। कुं देवत्यंमग्निहोत्रमितिं। वैश्वदेविमितिं ब्रूयात्। यद्यजुंषा जुहोतिं। तदैंन्द्राग्नम्। यत्तूष्णीम्। तत्प्रांजापृत्यम्॥३०॥

यन्निमार्षिः। तदोषंधीनाम्। यद्वितीयम्। तत्पंतृणाम्। यत्प्राश्ञांति। तद्गर्भाणाम्। तस्माद्गर्भा अनंश्ञन्तो वर्धन्ते। यदाचामंति। तन्मंनुष्यांणाम्। उदंङ्घर्यावृत्याचांमति॥३१॥

आत्मनों गोपीथायं। निर्णनेक्ति शुद्धौं। निष्टंपित स्वगाकृंत्यै। उद्दिशित। सप्तर्षीनेव प्रीणाति। दक्षिणा पर्यावंति। स्वमेव वीर्यमनुं पर्यावंति। तस्माद्दक्षिणोऽर्ध आत्मनों वीर्यावत्तरः। अथों आदित्यस्यैवावृतमनुं पर्यावंति। हुत्वोप समिन्धे॥३२॥ ब्रह्मवर्चसस्य समिद्धौ। न बर्हिरनु प्र हरेत्। असई स्थितो वा एष यज्ञः। यदंग्रिहोत्रम्। यदंनु प्रहरेत्। युज्ञं विच्छिंन्द्यात्। तस्मान्नानुं प्रहत्यम्। यज्ञस्य सन्तंत्यै। अपो नि नंयित। अवभृथस्यैव रूपमंकः॥३३॥

अभ्व-भ्वति जुहुयान्नयति मार्ष्टि द्विः प्राश्ञांति प्राजाप्त्यमाचांमती-थेऽकः॥———[४]

ब्रह्मवादिनों वदन्ति। अग्निहोत्रप्रांयणा युज्ञाः। किं प्रांयणमग्निहोत्रमितिं। वृत्सो वा अग्निहोत्रस्य प्रायणम्। अग्निहोत्रं युज्ञानांम्। तस्यं पृथिवी सदंः। अन्तरिक्षमाग्नीं द्भम्। द्यौर्हंविर्धानम्। दिव्या आपः प्रोक्षंणयः। ओषंधयो बर्हिः॥३४॥

वनस्पतंय इध्मः। दिशः परिधयः। आदित्यो यूपः। यजमानः पशुः। समुद्रोऽवभृथः। संवत्सरः स्वंगाकारः। तस्मादाहिताग्रेः

सर्वमेव बंहिंष्यं दत्तं भवति। यत्सायं जुहोतिं। रात्रिंमेव तेनं दक्षिण्यां कुरुते। यत्प्रातः॥३५॥

अहंरेव तेनं दक्षिण्यं कुरुते। यत्ततो ददांति। सा दक्षिणा। यावंन्तो वै देवा अहंतमादन्। ते परांऽभवन्। त एतदंग्निहोत्र श् सर्वस्यैव समवदायां जुहवुः। तस्मादाहुः। अग्निहोत्रं वै देवा गृहाणां निष्कृंतिमपश्यन्नितिं। यत्सायं जुहोतिं। रात्रिया एव तद्धुताद्यांय॥३६॥

यजंमान्स्यापंराभावाय। यत्प्रातः। अहं एव तद्भुताद्यांय। यजंमान्स्यापंराभावाय। यत्ततोऽश्ञातिं। हुतमेव तत्। द्वयोः पर्यसा जुहुयात्पृशुकांमस्य। एतद्वा अग्निहोत्रं मिथुनम्। य एवं वेदं। प्र प्रजयां पृशुभिंमिथुनैर्जायते॥३७॥

ड्मामेव पूर्वया दुहे। अमूमुत्तंरया। अधिश्रित्योत्तंरमा नंयति। योनांवेव तद्रेतः सिश्चति प्रजनंने। आज्येन जुहुयात्तेजंस्कामस्य। तेजो वा आज्यम्। तेजस्व्येव भंवति। पर्यसा पृशुकांमस्य। एतद्वै पंशूनाः रूपम्। रूपेणैवास्मैं पृशूनवंरुन्थे॥३८॥ पृशुमानेव भंवति। दुभ्नेन्द्रियकांमस्य। इन्द्रियं वै दिधे। इन्द्रियाव्येव भंवति। युवाग्वां ग्रामंकामस्योषधा वै मंनुष्याः। भागुधेयेनैवास्मै सजातानवं रुन्धे। ग्राम्येव भंवति। अयंज्ञो वा एषः। योऽसामा॥३९॥

चृतुरुन्नंयित। चतुंरक्षर रथन्तरम्। रथन्तरस्यैष वर्णः। उपरीव हरित। अन्तरिक्षं वामदेव्यम्। वामदेव्यस्यैष वर्णः। द्विर्जुहोति। द्वांक्षरं बृहत्। बृह्त एष वर्णः। अग्निहोत्रमेव तत्सामंन्वत्करोति॥४०॥

यो वा अंग्निहोत्रस्योपसदो वेदं। उपैनमुप्सदो नमन्ति। विन्दतं उपस्तारम्। उन्नीयोपं सादयति। पृथिवीमेव प्रीणाति। होष्यन्नुपंसादयति। अन्तरिक्षमेव प्रीणाति। हुत्वोपं सादयति। दिवंमेव प्रीणाति। एता वा अंग्निहोत्रस्योपसदं:॥४१॥

य एवं वेदं। उपैनमुप्सदों नमन्ति। विन्दतं उपस्तारम्ं। यो वा अग्निहोत्रस्याश्रांवितं प्रत्याश्रांवित् होतांरं ब्रह्माणं वषद्कारं वेदं। तस्य त्वेव हुतम्। प्राणो वा अग्निहोत्रस्याश्रांवितम्। अपानः प्रत्याश्रांवितम्। मनो होतां। चक्षुंर्ब्रह्मा। निमेषो वंषद्वारः॥४२॥

य एवं वेदं। तस्य त्वेव हुतम्। सायं यावांनश्च वै देवाः प्रांत्यांवांणश्चाग्निहोत्रिणों गृहमागंच्छन्ति। तान् यन्न तर्पयेत्। प्रज्ञयांऽस्य पृशुभिविं तिष्ठेरन्। यत्तर्पयेत्। तृप्ता एंनं प्रज्ञयां पृशुभिंस्तर्पयेयुः। स्जूर्देवैः सायं यावंभिरितिं साय सम्मृंशति। स्जूर्देवैः प्रात्यांवंभिरितिं प्रातः। ये चैव देवाः सायं यावांनो ये चं प्रात्यांवांणः॥४३॥

तानेवोभयाईस्तर्पयति। त एंनं तृप्ताः प्रजयां पृश्विंस्तर्प-यन्ति। अरुणो हं स्माहौपंवेशिः। अग्निहोत्र एवाहर सायं प्रांत्वं भ्रातृंव्येभ्यः प्र हंरािम। तस्मान्मत्पापीयारसो भ्रातृंव्या इतिं। चतुरुन्नंयित। द्विर्जुहोति। समित्संप्तमी। सप्तपंदा शक्वंरी। शाक्वरो वर्ज्ञः। अग्निहोत्र एव तत्सायं प्रांत्वं यंजेमानो भ्रातृंव्याय प्र हंरति। भवंत्यात्मनां। परांऽस्य भ्रातृंव्यो भवति॥४४॥

बुर्हिः प्रातर्हुताद्यांय जायते रुन्धेऽसामा कंरोत्येता वा अग्निहोत्रस्योंप्सदीं वषद्भारश्चं प्रात्यावांणो वज्रुस्त्रीणि च॥——[arkappa]

प्रजापंतिरकामयताऽऽत्मुन्वन्मं जायेतेतिं। सोंऽजुहोत्।

तस्याँऽऽत्मन्वदंजायत। अग्निर्वायुरांदित्यः। तैँऽब्रुवन्। प्रजापंतिरहौषीदात्मन्वन्मं जायेतेतिं। तस्यं वयमंजनिष्महि। जायंतान्न आत्मन्वदिति तेंऽजुहवुः। प्राणानांम्गिः। तनुवैं वायुः॥४५॥

चक्षुंष आदित्यः। तेषा ५ हुतादंजायत् गौरेव। तस्यै पर्यसि व्यायंच्छन्त। ममं हुतादंजिन् ममेतिं। ते प्रजापंतिं प्रश्ञमायन्। स आंदित्यों ऽग्निमंब्रवीत्। यतरो नो जयात्। तन्नौं सहासदितिं। कस्यै कोऽहौंषीदितिं प्रजापंतिरब्रवीत्कस्यै क इतिं। प्राणानांमहमित्यग्निः॥४६॥ तनुवां अहमितिं वायुः। चक्षुंषोऽहमित्यांदित्यः। य एव प्राणानामहौषीत्। तस्यं हुतादंजनीति। अग्नेर्हुतादंजनीति। तदंग्निहोत्रस्यांग्निहोत्रत्वम्। गौर्वा अंग्निहोत्रम्। य एवं वेद गौरंग्निहोत्रमितिं। प्राणापानाभ्यांमेवाग्नि समर्धयति। अर्व्यर्धुकः प्राणापानाभ्यां भवति॥४७॥ य एवं वेदं। तौ वायुरंब्रवीत्। अनु मा भंजतमितिं।

यदेव गार्हंपत्येऽधिश्रित्यांहव्नीयंम्भ्युद्भवान्। तेन् त्वां प्रीणानित्यंब्रूताम्। तस्माद्यद्गार्हंपत्येऽधिश्रित्यांहव्नीयं- म्भ्यंद्रवंति। वायुमेव तेनं प्रीणाति। प्रजापंतिर्देवताः सृजमानः। अग्निमेव देवतानां प्रथममंसृजतः। सौंऽन्यदां- लम्भ्यंमवित्वा॥४८॥

प्रजापंतिम्भि पूर्यावंतित। स मृत्योरंबिभेत्। सोंऽमुमांदित्य-मात्मनो निरंमिमीत। त॰ हुत्वा परांष्ट्वर्यावंतित। ततो वै स मृत्युमपांजयत्। अपं मृत्युं जयिति। य एवं वेदं। तस्माद्यस्यैवं विदुषंः। उतैकाहमुत द्यहं न जुह्वंति। हुतमेवास्यं भवित। असौ ह्यांदित्योंऽग्निहोत्रम्॥४९॥

त्नुवै वायुर्ग्निर्भवत्यवित्वा भवत्येकं च॥———[६]

रौद्रं गिवं। वायव्यंमुपंसृष्टम्। आश्विनं दुह्यमानम्। सौम्यं दुग्धम्। वारुणमिधं श्रितम्। वृश्वदेवा भिन्दवंः। पौष्णमुदंन्तम्। सारुस्वतं विष्यन्दंमानम्। मैत्र॰ शरंः। धातुरुद्वांसितम्। बृह्स्पतेरुत्रीतम्। स्वितुः प्र क्रौन्तम्। द्यावापृथिव्य हियमाणम्। ऐन्द्राग्नमुपंसन्नम्। अग्नेः पूर्वा-ऽऽहुंतिः। प्रजापंतेरुत्तंरा। ऐन्द्र॰ हुतम्॥५०॥

उद्वांसित॰ सप्त चं॥ ______[७]

दक्षिणत उपं सृजित। पितृलोकमेव तेनं जयित। प्राचीमा

वर्तयति। देवलोकमेव तेनं जयति। उदींचीमावृत्यं दोग्धि। मनुष्यलोकमेव तेनं जयति। पूर्वौ दुह्याञ्चेष्ठस्यं ज्यैष्ठिनेयस्य। यो वां गृतश्रीः स्यात्। अपंरौ दुह्यात्किनिष्ठस्यं कानिष्ठिनेयस्य। यो वा बुभूषेत्॥५१॥

न सं मृंशति। पापवस्यसस्य व्यावृत्त्यै। वायव्यं वा एतदुपंसृष्टम्। आश्विनं दुद्यमानम्। मृत्रं दुग्धम्। अर्यम्ण उद्वास्यमानम्। त्वाष्ट्रमुंन्नीयमानम्। बृह्स्पतेरुन्नीतम्। स्वितुः प्रक्रान्तम्। द्यावापृथिव्यक्षं ह्रियमाणम्॥५२॥

प्रेन्द्राग्नमुपं सादितम्। सर्वांभ्यो वा एष देवतांभ्यो जुहोति। योंऽग्निहोत्रं जुहोतिं। यथा खलु वै धेनुं तीर्थे तर्पयंति। एवमंग्निहोत्री यजमानं तर्पयति। तृप्यंति प्रजयां पृशुभिः। प्र सुंवर्गं लोकं जांनाति। पश्यंति पुत्रम्। पश्यंति पौत्रम्ं। प्र प्रजयां पृशुभिर्मिथुनैर्जायते। यस्यैवं विदुषोंऽग्निहोत्रं जुह्वंति। य उं चैनदेवं वेदं॥५३॥

बुभूंषेद्ध्रियमाणञ्जायते द्वे चं॥———[८]

त्रयो वै प्रैंयमेथा आंसन्। तेषां त्रिरेकौंऽग्निहोत्रमंजुहोत्। द्विरेकः। स्कृदेकः। तेषां यस्त्रिरजुहोत्। स ऋचाऽजुहोत्। यो द्विः। स यजुंषा। यः स्कृत्। स तूष्णीम्॥५४॥
यश्च यजुषाऽजुंहोद्यश्चं तूष्णीम्। तावुभावाँर्भुताम्।
तस्माद्यजुषाऽऽहुंतिः पूर्वां होत्व्याँ। तूष्णीमुत्तंरा। उभे
पुवर्धी अवंरुन्थे। अग्निज्योंतिज्योंतिर्ग्निः स्वाहेतिं सायं
जुंहोति। रेतं पुव तद्दंधाति। सूर्यो ज्योतिज्योंतिः सूर्यः
स्वाहेतिं प्रातः। रेतं पुव हितं प्र जनयित। रेतो वा पुतस्यं
हितं न प्र जांयते॥५५॥

यस्यौग्निहोत्रमहुंत्र सूर्योऽभ्यंदेतिं। यद्यन्ते स्यात्। उन्नीय प्राङ्कदाद्रंवेत्। स उपसाद्यातिर्मितोरासीत। स यदा ताम्यौत्। अथ भूः स्वाहेतिं जुहुयात्। प्रजापंतिर्वे भूतः। तमेवोपांसरत्। स एवेनं तत् उन्नयति। नार्तिमार्च्छति यजमानः॥५६॥

वृष्णे जांयते यजंमानः॥———[१]
यद्ग्रिमुद्धरंति। वसंवस्तर्द्धग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे
जुह्वंति। वसुंष्वेवास्यांग्निहोत्रः हुतं भंवति। निहितो
धूपायञ्छेते। रुद्रास्तर्द्धग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्वंति।
रुद्रेष्वेवास्यांग्निहोत्रः हुतं भंवति। प्रथममिध्ममुर्चिरा लंभते।
आदित्यास्तर्द्धग्निः॥५७॥

तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्वंति। आदित्येष्वेवास्यांग्निहोत्र हुतं भेवति। सर्व एव संवृंश इध्म आदींप्तो भवति। विश्वे देवास्तर्द्यग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्वंति। विश्वेष्वेवास्यं देवेष्वंग्निहोत्र हुतं भेवति। नित्रामर्चिरुपावैति लोहिनीकेव भवति। इन्द्रस्तर्द्यग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्वंति। इन्द्रं एवास्यांग्निहोत्र हुतं भेवति॥५८॥

अङ्गारा भवन्ति। तेभ्योऽङ्गारेभ्योऽर्चिरुदेति। प्रजा-पंतिस्तर्द्धाग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्नंति। प्रजापंतावेवास्यांग्निहोत्रः हुतं भंवति। शरोऽङ्गारा अध्यूहन्ते। ब्रह्म तर्द्धाग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्नंति। ब्रह्मंन्नेवास्यांग्निहोत्रः हुतं भंवति। वस्षुंषु रुद्रेष्वांदित्येषु विश्वंषु देवेषुं। इन्द्रें प्रजापंतौ ब्रह्मन्ं। अपंरिवर्गमेवास्यैतासुं देवतांसु हुतं भंवति। यस्यैवं विदुषोंऽग्निहोत्रं जुह्नंति। य उं चैनदेवं वेदं॥५९॥

आदित्यास्तर्ध्विप्रिरिन्द्रं एवास्याँग्निहोत्रः हुतं भवित देवेषुं चत्वारिं च (यद्ग्निन्निहितः प्रथमः सर्व एव नित्रामङ्गाराः शरोऽङ्गारा ब्रह्म वसुंष्वष्टौ॥)॥————[१०] ऋतं त्वां सृत्येन् परिषिश्चामीतिं सायं परिषिश्चति। सृत्यं

त्वर्तेन् परिषिश्चामीति प्रातः। अग्निर्वा ऋतम्। असावांदित्यः सत्यम्। अग्निमेव तदांदित्येनं सायं परिषिश्चति। अग्निनां-ऽऽदित्यं प्रातः सः। यावंदहोरात्रे भवंतः। तावंदस्य लोकस्यं। नार्तिर्न रिष्टिः। नान्तो न पंर्यन्तौऽस्ति। यस्यैवं विदुषौऽग्निहोत्रं जुह्वंति। य उंचैनदेवं वेदं॥६०॥

अस्ति द्वे चं॥———[११]

अङ्गिरसः प्रजापंतिर्ग्निः रुद्र उंत्तरावंतीं ब्रह्मवादिनों ऽग्निहोत्रप्रांयणा युज्ञाः प्रजापंतिरकामयताऽऽत्मुन्वद्रौद्रङ्गविं दक्षिणृतस्त्रयो वे यद्ग्निमृतं त्वां सृत्येनैकांदश॥११॥ अङ्गिरसः प्रैव तेनं पृशूनेव यन्निमार्ष्ट् यो वा अग्निहोत्रस्योप्सदों दक्षिणृतः षृष्टिः॥६०॥ अङ्गिरसो य उंचैनदेवं वेदं॥

हरिंः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके प्रथमः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके द्वितीयः प्रपाठकः॥

प्रजापंतिरकामयत प्रजाः सृंजेयेतिं। स एतं दशंहोतारम-पश्यत्। तं मनंसाऽनुद्रुत्यं दर्भस्तम्बेंऽजुहोत्। ततो वै स प्रजा अंसृजत। ता अंस्मात्सृष्टा अपाँकामन्। ता ग्रहेंणागृह्णात्। तद्गहंस्य ग्रहत्वम्। यः कामयंत प्रजाययेति। स दर्शहोतारं मनंसाऽनुद्रुत्यं दर्भस्तम्बे जुंहुयात्। प्रजापंतिर्वे दर्शहोता॥१॥ प्रजापंतिरेव भूत्वा प्रजायते। मनंसा जुहोति। मनं इव हि प्रजापंतिः। प्रजापंतेरास्यै। पूर्णयां जुहोति। पूर्ण इंव हि प्रजापंतिः। प्रजापंतेराध्यै। न्यूनया जुहोति। न्यूनाद्धि प्रजापंतिः प्रजा असृंजत। प्रजाना सृष्ट्रौँ॥२॥ दर्भस्तम्बे जुंहोति। एतस्माद्वै योनेंः प्रजापंतिः प्रजा असृजत। यस्मदिव योनेंः प्रजापंतिः प्रजा असृजत। तस्मदिव योनेः प्रजायते। ब्राह्मणो देक्षिणत उपास्ते। ब्राह्मणो वै प्रजानांमुपद्रष्टा। उपद्रष्टुमत्येव प्रजांयते। ग्रहों भवति। प्रजाना ५ सृष्टानां धृत्यै। यं ब्राँह्मणं विद्यां विद्वा ५ सं यशो नर्च्छेत्॥३॥

सोऽरंण्यं प्रेत्यं। दुर्भस्तम्बमुद्भथ्यं। ब्राह्मणं देक्षिण्तो निषाद्यं। चतुरहोतॄन्व्याचेक्षीत। एतद्वै देवानां पर्मं गृह्यं ब्रह्मं। यचतुरहोतारः। तदेव प्रकाशं गंमयति। तदेनं प्रकाशं गतम्। प्रकाशं प्रजानां गमयति। दर्भस्तम्बमुद्भथ्यं व्याचेष्टे॥४॥

अग्निवान् वै दंर्भस्तम्बः। अग्निवत्येव व्याचंष्टे। ब्राह्मणो दंक्षिणत उपाँस्ते। ब्राह्मणो वै प्रजानांमुपद्रष्टा। उपद्रष्टुमत्येवैनं यशं ऋच्छति। ईश्वरन्तं यशोर्तोरित्यांहुः। यस्यान्ते व्याचष्ट् इतिं। वर्स्तस्मै देयः। यदेवैनं तत्रोपनमंति। तदेवावं रुन्थे॥५॥

अग्निमादधानो दर्शहोत्राऽरणिमवं दध्यात्। प्रजांतमेवैनमा धत्ते। तेनैवोद्दुत्यांग्निहोत्रं जुंहुयात्। प्रजांतमेवैनं ज्ञुहोति। हिविर्निर्वृप्स्यं दर्शहोतारं व्याचंक्षीत। प्रजांतमेवैनं निर्वृपति। सामिधेनीरंनुवृक्ष्यं दर्शहोतारं व्याचंक्षीत। सामिधेनीरेव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतंनुते। अथो युज्ञो व दर्शहोता। युज्ञमेव तंनुते॥६॥

अभिचरं दर्शहोतारं जुहुयात्। नव वै पुरुषे प्राणाः।

नाभिर्दश्मी। सप्राणमेवनम्भि चंरति। एतावद्वै पुरुषस्य स्वम्। यावंत्प्राणाः। यावंदेवास्यास्ति। तद्भि चंरति। स्वकृत् इरिण जुहोति प्रदरे वाँ। एतद्वा अस्यै निर्ऋतिगृहीतम्। निर्ऋतिगृहीत एवेनं निर्ऋत्या ग्राहयति। यद्वाचः कूरम्। तेन वषंद्वरोति। वाच एवेनं कूरेण प्र वृंश्चित। ताजगार्तिमार्च्छंति॥७॥

दर्शहोता सृष्ट्यां ऋच्छे,द्याचंष्टे रुन्ध एव तंनुत् निर्ऋतिगृहीत्ं पश्चं च॥_____[१] प्रजापंतिरकामयत दर्शपूर्णमासौ सृंजेयेतिं। स एतं चतुंर्होतारमपश्यत्। तं मनंसाऽनुद्रुत्यांऽऽहव्नीयेंऽजुहोत्। ततो वै स दंर्शपूर्णमासावंसृजत। तावंस्मात्सृष्टावपां-ऋामताम्। तौ ग्रहेणागृह्णात्। तद्वहंस्य ग्रहत्वम्। दुर्शपूर्णमासावालभेमानः। चतुर्होतारं मनसाऽनुद्रुत्यां-हवनीयें जुहुयात्। दुर्शपूर्णमासावेव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतंनुते॥८॥ ग्रहों भवति। दुर््शपूर्णमासयौः सृष्टयोर्धृत्यै। सोंऽकामयत चात्रमस्यानि सृजेयेति। स पृतं पश्चहोतारमपश्यत्। तं मनसाऽनुद्रुत्यांऽऽहवनीयेंऽजुहोत्। ततो वै स चांतुर्मास्यान्यंसृजत। तान्यंस्मात्सृष्टान्यपांकामन्। तानि ग्रहेणागृह्णात्। तद्ग्रहंस्य ग्रह्त्वम्। चातुर्मास्यान्यालभंमानः॥९॥ पश्चंहोतारं मनंसाऽनुद्रुत्यांऽऽहवनीयें जुहुयात्। चातुर्मास्यान्येव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतंनुते। ग्रहों भवति। चातुर्मास्यानारं सृष्टानां धृत्यैं। सोऽकामयत पशुबन्धर सृंजेयेति। स एतर षड्ढोतारमपश्यत्। तं मनंसाऽनुद्रुत्यांऽऽहवनीयेंऽजुहोत्। ततो व स पंशुबन्धमंसृजत। सोस्मात्सृष्टोऽपांकामत्। तं ग्रहेणागृह्णात्॥१०॥

तद्गहंस्य ग्रह्त्वम्। पृशुब्न्धेनं युक्ष्यमाणः। षङ्कोतारं मनंसाऽनुद्गुत्यांऽऽहव्नीयं जुहुयात्। पृशुब्न्धमेव सृष्ट्वा-ऽऽरभ्य प्र तंनुते। ग्रहों भवति। पृशुब्न्धस्यं सृष्टस्य धृत्यैं। सोऽकामयत सौम्यमंध्वर सृज्वेयेतिं। स एत स्महोतारमपश्यत्। तं मनंसाऽनुद्गुत्यांऽऽहव्नीयेंऽजुहोत्। ततो व स सौम्यमंध्वरमंसृजत॥११॥

सौंऽस्मात्सृष्टोऽपाँकामत्। तं ग्रहेंणागृह्णात्। तद्ग्रहंस्य ग्रह्त्वम्। दीक्षिष्यमाणः। सप्तहोंतारं मनंसाऽनुद्रुत्यां-ऽऽहवनीयें जुहुयात्। सौम्यमेवाध्वर सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्र तंनुते। ग्रहों भवति। सौम्यस्याध्वरस्यं सृष्टस्य धृत्यैं। देवेभ्यो वै यज्ञो न प्राभंवत्। तमेतावच्छः समंभरन्॥१२॥

यत्संम्भाराः। ततो वै तेभ्यों युज्ञः प्रामंवत्। यत्संम्भारा भवन्ति। युज्ञस्य प्रभूत्ये। आतिथ्यमासाद्य व्याचंष्टे। युज्ञमुखं वा आतिथ्यम्। मुख्त एव युज्ञः सम्भृत्य प्र तंनुते। अयज्ञो वा एषः। योऽप्रक्रीकंः। न प्रजाः प्रजांयेरन्। पत्नीर्व्याचंष्टे। यज्ञमेवाकंः। प्रजानां प्रजननाय। उपसत्सु व्याचंष्टे। एतद्वै पत्नीनामायतंनम्। स्व एवैनां आयत्नेऽवंकल्पयति॥१३॥

त्नुत् आलभंमानोऽगृह्णादसृजताभरआयेर्न्थ्यद्वं॥______[२]

प्रजापंतिरकामयत् प्रजाययेति। स तपोऽतप्यत। स त्रिवृत् इ स्तोमंमसृजत। तं पंश्चद्रशः स्तोमो मध्यत उदंतृणत्। तौ पूर्वपक्षश्चापरपक्षश्चाभवताम्। पूर्वपक्षं देवा अन्वसृंज्यन्त। अपरपक्षमन्वसुंराः। ततो देवा अभवन्। पराऽसुंराः। यं कामयेत वसीयान्तस्यादिति॥१४॥

तं पूँर्वपक्षे यांजयेत्। वसीयानेव भंवति। यं कामयेत् पापीयान्तस्यादिति। तमंपरपक्षे यांजयेत्। पापीयानेव भंवति। तस्मात्पूर्वपक्षोऽपरपक्षात्करुण्यंतरः। प्रजापंतिर्वे दशंहोता। चतुंर्होता पश्चंहोता। षड्ढोता सप्तहोता। ऋतवंः

संवत्सरः॥१५॥

प्रजाः पृशवं इमे लोकाः। य एवं प्रजापंतिं बहोर्भूयार्सं वेदं। बहोरेव भूयाँन्भवति। प्रजापंतिर्देवासुरानंसृजत। स इन्द्रमिप् नासृजत। तं देवा अंब्रुवन्। इन्द्रं नो जन्येति। सौंऽब्रवीत्। यथाऽहं युष्माङ्स्तप्साऽसृक्षि। एविमन्द्रं जनयध्वमिति॥१६॥

ते तपोंऽतप्यन्त। त आत्मिन्निन्द्रंमपश्यन्। तमंब्रुवन्। जायुस्वेतिं। सोंऽब्रवीत्। किं भांगुधेयंमुभि जंनिष्य इतिं। ऋतून्त्संवत्सरम्। प्रजाः पृशून्। इमाँ श्लोकानित्यं ब्रुवन्। तं वै माऽऽहुंत्या प्र जनयतेत्यं ब्रवीत्॥१७॥

तं चतुर्होत्रा प्राजंनयन्। यः कामयेत वीरो म् आजांयेतेति। स चतुर्होतारं जुहुयात्। प्रजापितिर्वे चतुर्होता। प्रजापितिर्व भूत्वा प्रजायते। जजन्दिन्द्रंमिन्द्रियाय स्वाहेति ग्रहेण जुहोति। आऽस्यं वीरो जायते। वीर॰ हि देवा एतयाऽऽहुंत्या प्राजंनयन्। आदित्याश्चाङ्गिरसश्च सुवर्गे लोकेंऽस्पर्धन्त। व्यं पूर्वे सुवर्गं लोकिंपियाम व्यं पूर्व इति॥१८॥ त आदित्या एतं पश्चहोतारमपश्यन्। तं पुरा

प्रांतरनुवाकादाग्रीं प्रेऽजुहवुः। ततो वै ते पूर्वे सुवृगं लोकमायन्। यः सुंवर्गकामः स्यात्। स पश्चहोतारं पुरा प्रांतरनुवाकादाग्रीं प्रे जुहुयात्। सुंवृत्सरो वै पश्चहोता। सुंवृत्सरः सुंवृगों लोकः। सुंवृत्सर पुवर्तुषुं प्रतिष्ठायं। सुवृगं लोकमेति। तेंऽब्रुवन्निः स्मार्थः आदित्यान्॥१९॥

क्वं स्थ। क्वं वः स्ब्रो ह्व्यं वंक्ष्याम् इतिं। छन्दः स्वित्यंब्रुवन्। गायित्रयात्रिष्टुभि जगत्यामितिं। तस्माच्छन्दः सु सद्ध्य आदित्येभ्यः। आङ्गीर्सीः प्रजा ह्व्यं वहन्ति। वहन्त्यस्मै प्रजा बिलम्। ऐन्मप्रतिख्यातं गच्छिति। य एवं वेदं। द्वादंश् मासाः पश्चर्तवंः। त्रयं इमे लोकाः। असावादित्य एंकविश्शः। एतस्मिन्वा एष श्रितः। एतस्मिन्प्रतिष्ठितः। य एवमेतः श्रितं प्रतिष्ठितं वेदं। प्रत्येव तिष्ठति॥२०॥

स्यादिति संवत्सरो जंनयध्यमितीत्यंब्रवीत्पूर्व इत्यांदित्यानृतवः षद्वं ———[३] प्रजापंतिरकामयत् प्रजाययेयेति। स एतं दशहोतारमपश्यत्। तेनं दश्धाऽऽत्मानं विधायं। दशहोत्राऽतप्यत। तस्य चित्तिः स्रुगासीत्। चित्तमाज्यम्। तस्यैतावंत्येव वागासीत्। एतावानं यज्ञकतुः। स चतुंरहोतारमसृजत। सोऽनन्दत्॥२१॥

असृंक्षि वा इमिमितिं। तस्य सोमों ह्विरासींत्। स चतुंर्होत्राऽतप्यत। सोंऽताम्यत्। स भूरिति व्याहंरत्। स भूमिंमसृजत। अग्निहोत्रं दंर्शपूर्णमासौ यजूरंषि। स द्वितीयंमतप्यत। सोंऽताम्यत्। स भुव इति व्याहंरत्॥२२॥ सौंऽन्तिरंक्षमसृजत। चातुर्मास्यानि सामानि। स तृतीयंमतप्यत। सोंऽताम्यत्। स सुव्रिति व्याहंरत्। स दिवंमसृजत। अग्निष्टोममुक्थ्यंमितरात्रमृचंः। एता वै व्याहंतय इमे लोकाः। इमान्खलु वै लोकानन् प्रजाः प्रश्वश्छन्दार्से प्राजांयन्त। य प्वमेताः प्रजापंतेः प्रथमा व्याहंतीः प्रजांता वेदं॥२३॥

प्र प्रजयां पृशुभिर्मिथुनैर्जायते। स पश्चेहोतारमसृजतः। स हिवर्गविन्दतः। तस्मै सोमंस्तुनुवं प्रायंच्छत्। एततें हिवरितिं। स पश्चेहोत्राऽतप्यतः। सोऽताम्यत्। स प्रत्यङ्कंबाधतः। सोऽसुंरानसृजतः। तद्स्याप्रियमासीत्॥२४॥ तद्दुर्वर्ण् हिरंण्यमभवत्। तद्दुर्वर्ण्स्य हिरंण्यस्य जन्मं। स द्वितीयंमतप्यतः। सोऽताम्यत्। स प्राङंबाधतः। स देवानंसृजतः। तदंस्य प्रियमांसीत्। तत्सुवर्ण् स

हिरंण्यमभवत्। तत्सुवर्णस्य हिरंण्यस्य जन्मं। य एव॰ सुवर्णस्य हिरंण्यस्य जन्म वेदं॥२५॥

सुवर्णं आत्मनां भवति। दुर्वर्णों ऽस्य भ्रातृंव्यः। तस्मौत्सुवर्ण् ५ हिरंण्यं भार्यम्। सुवर्णं एव भवति। ऐनं प्रियं गंच्छति नाप्रिंयम्। स सप्तहोतारमसृजत। स सप्तहोंत्रैव सुंवर्गं लोकमैंत्। त्रिणवेन स्तोमेंनैभ्यो लोकेभ्योऽसुंरान्प्राणुंदत। त्रयस्त्रि रशेन प्रत्यंतिष्ठत्। एकवि रशेन रुचंमधत्त॥२६॥ सप्तदशेन प्राजायत। य एवं विद्वान्त्सोमेन यजेते। सप्तहों त्रैव सुंवर्गं लोकमेंति। त्रिणवेन स्तोमें नैभ्यों लोकेभ्यो भ्रातृंव्यान्प्रणुंदते। त्रयस्त्रि १ प्रतिंतिष्ठति। एकवि १ शेन रुचं धत्ते। सप्तदशेन प्र जांयते। तस्मांत्सप्तदशः स्तोमो न निर्हृत्यः। प्रजापंतिर्वे संप्तदशः। प्रजापंतिमेव मध्यतो धंत्ते प्रजांत्यै॥२७॥

अन्द्रबृ इति व्याहंर्द्वेदांसीद्वेदांधत् प्रजांत्ये॥——[४] देवा वै वर्रुणमयाजयन्। स यस्यैयस्यै देवतांयै दक्षिणामनंयत्। तामं ब्लीनात्। ते उब्रुवन्। व्यावृत्य प्रतिंगृह्णाम। तथां नो दक्षिणा न ब्लेष्यतीतिं। ते व्यावृत्य प्रत्यंगृह्णन्। ततो

वै तान्दक्षिणा नाष्ठींनात्। य एवं विद्वान्व्यावृत्य दक्षिणां प्रतिगृह्णातिं। नैनं दक्षिणा क्लीनाति॥२८॥

राजां त्वा वर्रणो नयतु देवि दक्षिणेऽग्नये हिरंण्यमित्यांह। आग्नेयं वै हिरंण्यम्। स्वयैवैनंद्देवतंया प्रतिंगृह्णाति। सोमांय वास् इत्यांह। सौम्यं वै वासंः। स्वयैवैनंद्देवतंया प्रतिंगृह्णाति। रुद्राय गामित्यांह। रौद्री वै गौः। स्वयैवैनां देवतंया प्रतिंगृह्णाति। गृह्णाति। वर्रणायाश्वमित्यांह॥२९॥

वारुणो वा अश्वंः। स्वयैवैनं देवतंया प्रतिंगृह्णाति। प्रजापंतये पुरुषिमत्यांह। प्राजापत्यो वे पुरुषः। स्वयैवैनं देवतंया प्रतिं गृह्णाति। मनंवे तल्पमित्यांह। मान्वो वे तल्पंः। स्वयैवैनं देवतंया प्रतिं देवतंया प्रतिं गृह्णाति। उत्तानायां क्षीर्सायान् इत्यांह। इयं वा उत्तान आंक्षीर्सः॥३०॥

अनयैवैन्त्प्रतिं गृह्णाति। वैश्वान्यर्चा रथं प्रतिं गृह्णाति। वैश्वान्रो वे देवत्या रथंः। स्वयैवैनं देवत्या प्रतिं गृह्णाति। तेनांमृत्त्वमंश्यामित्यांह। अमृतंमेवात्मन्धंत्ते। वयो दात्र इत्यांह। वयं पृवैनं कृत्वा। सुवृगं लोकं गंमयति। मयो मह्यंमस्तु प्रतिग्रहीत्र इत्यांह॥३१॥ यद्वै शिवम्। तन्मयंः। आत्मनं पृवैषा परींत्तिः। क इदं कस्मां अदादित्यांह। प्रजापंतिवै कः। स प्रजापंतये ददाति। कामः कामायेत्यांह। कामेन् हि ददांति। कामेन प्रतिगृह्णातिं। कामो दाता कामः प्रतिग्रहीतेत्यांह॥३२॥

कामो हि दाता। कार्मः प्रतिग्रहीता। काम र समुद्रमाविशे-त्यांह। सुमुद्र इंवु हि कामंः। नेवु हि कामस्यान्तोऽस्ति। न संमुद्रस्यं। कामेंन त्वा प्रतिंगृह्णामीत्यांह। येन कामेंन प्रतिगृह्णातिं। स एवैनंममुष्मिं लोके काम आगंच्छति। कामैतत्तं एषा तें काम दक्षिणेत्यांह। कामं एव तद्यजंमानो-ऽमुष्मिँ होके दक्षिणामिच्छति। न प्रतिग्रहीतरिं। य एवं विद्वान्दक्षिणां प्रतिगृह्णातिं। अनृणामेवैनां प्रतिं गृह्णाति॥३३॥ ब्रीनात्यश्वमित्यांहाङ्गीरसः प्रंतिग्रहीत्र इत्यांह प्रतिग्रहीतेत्यांह दक्षिणेत्यांह चुत्वारिं च॥—[५] अन्तो वा एष यज्ञस्यं। यद्दंशममहंः। दशमेऽहंन्त्सर्पराज्ञियां ऋग्भिः स्तुंवन्ति। यज्ञस्यैवान्तं गत्वा। अन्नाद्यमवं रुन्धते। तिसृभिः स्तुवन्ति। त्रयं इमे लोकाः। एभ्य एव लोकेभ्यो-उन्नाद्यमवं रुन्धते। पृश्ञिवतीर्भवन्ति। अन्नं वै पृश्ञिव। ३४॥ अन्नमेवावं रुन्धते। मनंसा प्रस्तौति। मनसोद्गांयति। मनंसा प्रतिं हरति। मनं इव् हि प्रजापंतिः। प्रजापंतेरास्यैं। देवा वै सूर्पाः। तेषांमिय राज्ञीं। यत्संपर्गज्ञियां ऋग्भिः स्तुवन्तिं। अस्यामेव प्रतिं तिष्ठन्ति॥३५॥

चतुंरहोतृन् होता व्याचेष्टे। स्तुतमनुंश श्सित शान्त्यै। अन्तो वा एष यज्ञस्यं। यद्दंशममहंः। एतत्खलु वे देवानां पर्मं गृह्यं ब्रह्मं। यचतुंरहोतारः। दशमेऽह् श्र्श्चतुंरहोतृन्व्याचेष्टे। यज्ञस्यैवान्तं गृत्वा। प्रमं देवानां गृह्यं ब्रह्मावं रुन्थे। तदेव प्रकाशं गमयति॥३६॥

तदेनं प्रकाशं गृतम्। प्रकाशं प्रजानां गमयित। वाचं यच्छिति। यज्ञस्य धृत्ये। यज्ञमानदेवत्यं वा अहं। भ्रातृव्यदेवत्यां रात्रिः। अहा रात्रिं ध्यायेत्। भ्रातृंव्यस्यैव तल्लोकं वृंङ्के। यदिवा वाचं विसृजेत्। अहुर्भातृंव्यायोच्छि १षेत्। यन्नक्तं विसृजेत्। रात्रिं भ्रातृंव्यायोच्छि १षेत्। अधिवृक्षसूर्ये वाचं विसृजिति। एतावंन्तमेवास्में लोकमुच्छि १षित। यावंदादित्यों ऽस्तमेतिं॥३७॥

पृष्ठिनं तिष्ठन्ति गमयति शि॰्षेत्पश्चं च॥———[६]

प्रजापंतिः प्रजा अंसृजत। ताः सृष्टाः समंक्षिष्यन्। ता

रूपेणानुप्राविंशत्। तस्मांदाहुः। रूपं वै प्रजापंतिरितिं। ता नाम्नाऽनु प्राविंशत्। तस्मांदाहुः। नाम् वै प्रजापंतिरितिं। तस्मादप्यांमित्रौ सङ्गत्यं। नाम्ना चेद्धयेते॥३८॥

मित्रमेव भेवतः। प्रजापंतिर्देवासुरानंसृजत। स इन्द्रमिष् नासृंजत। तं देवा अंब्रुवन्। इन्द्रंं नो जन्येतिं। स आत्मित्रिन्द्रंमपश्यत्। तमंसृजत। तं त्रिष्टुग्वीर्यं भूत्वाऽनु प्राविंशत्। तस्य वर्ज्ञः पश्चद्शो हस्त आपंद्यत। तेनोदय्यासुंरान्भ्यंभवत्॥३९॥

य एवं वेदं। अभि भ्रातृंव्यान्भवति। ते देवा असुंरैर्विजित्यं। सुवर्गं लोकमांयन्। तेंऽमुष्मिं ह्लोके व्यंक्षुध्यन्। तेंऽब्रुवन्। अमुतः प्रदानं वा उपंजिजीविमेतिं। ते सप्तहोतारं यज्ञं विधायायास्यम्। आङ्गीर्सं प्राहिण्वन्। एतेनामुत्रं कल्प्येतिं॥४०॥

तस्य वा इयं क्रिप्तिः। यदिदं किं चे। य एवं वेदे। कल्पेतेऽस्मे। स वा अयं मेनुष्येषु युज्ञः सप्तहोता। अमुत्रं सुद्धो देवेभ्यो हूव्यं वहिति। य एवं वेदे। उपैनं युज्ञो नमिति। सोऽमन्यत। अभि वा इमेंऽस्माल्लोकादमुं लोकं किमिष्यन्त इतिं। स वार्चस्पते हृदिति व्याहंरत्। तस्मांत्पुत्रो हृदंयम्। तस्मादस्माल्लोकादमुं लोकं नाभि कामयन्ते। पुत्रो हि हृदंयम्॥४१॥

ह्वयेंते अभवत्कल्प्येतीतिं चृत्वारिं च॥————[७]

देवा वै चतुंर्होतृभिर्य्ज्ञमंतन्वत। ते वि पाप्मना भ्रातृंव्येणाजंयन्त। अभि सुंवर्गं लोकमंजयन्। य एवं विद्वा ॥ श्रुत्तंतृभिर्य्ज्ञं तंनुते। वि पाप्मना भ्रातृंव्येण जयते। अभि सुंवर्गं लोकं जंयति। षड्ढोंत्रा प्रायणीयमा सांदयति। अमुष्मै वे लोकाय षड्ढोंता। घ्रन्ति खलु वा एतत्सोमम्। यदंभिषुण्वन्तिं॥ ४२॥

ऋजुधैवैनंमुमुं लोकं गंमयति। चतुंर्होत्राऽऽतिथ्यम्। यशो वै चतुंर्होता। यशं पुवात्मन्धंत्ते। पश्चंहोत्रा पृशुमुपंसादयति। सुवृग्यों वै पश्चंहोता। यजंमानः पृशुः। यजंमानमेव सुंवृगं लोकं गंमयति। ग्रहान्गृहीत्वा सप्तहोतारं जुहोति। इन्द्रियं वै सप्तहोता॥४३॥

इन्द्रियमेवात्मन्धंत्ते। यो वै चतुंर्होतॄननुसव्नं तुर्पयंति। तृप्यंति प्रजयां पृशुभिः। उपैन सोमपीथो नंमति। बहिष्प्वमाने दशहोतारं व्याचंक्षीत। मार्ध्यं दिने पर्वमाने चतुंरहोतारम्। आर्भवे पर्वमाने पर्श्वहोतारम्। पितृयज्ञे षड्ढोतारम्। यज्ञायज्ञियस्य स्तोत्रे सप्तहोतारम्। अनुस्वनमेवैना इंस्तर्पयति॥४४॥

तृप्यंति प्रजयां पृश्भिः। उपैन सोमपीथो नमित। देवा वै चतुर्होतृभिः स्त्रमांसत। ऋद्धिपरिमितं यशंस्कामाः। तेंऽब्रुवन्। यन्नः प्रथमं यशं ऋच्छात्। सर्वेषात्रस्तत्सहास्दितिं। सोम्श्चतुर्होत्रा। अग्निः पश्चंहोत्रा। धाता षड्ढोंत्रा॥४५॥

इन्द्रंः स्प्तहाँत्रा। प्रजापंतिर्दर्शहोत्रा। तेषाक् सोम्क् राजांनं यशं आर्च्छत्। तन्त्र्यंकामयत। तेनापाँकामत्। तेनं प्रलायंमचरत्। तं देवाः प्रैषेः प्रैषंमैच्छन्। तत्प्रैषाणां प्रैष्त्वम्। निविद्धिन्यंवेदयन्। तिन्निविद्धान्त्रिवित्त्वम्॥४६॥ आप्रीभिराप्रुवन्। तदाप्रीणांमाप्रित्वम्। तमंप्रन्। तस्य यशो व्यंगृह्णतः। ते ग्रहां अभवन्। तद्ग्रहांणां ग्रह्त्वम्। यस्यैवं विदुषो ग्रहां गृह्यन्तें। तस्य त्वंव गृहीताः। तेंऽब्रुवन्। यो व नः श्रेष्ठो-ऽभूत्॥४७॥

तमंबधिष्म। पुनेरिम स्पंवामहा इति। तं छन्दोभिरसुवन्त। तच्छन्दंसां छन्द्स्त्वम्। साम्ना समानयन्। तत्साम्नः सामृत्वम्। उक्थेरुदंस्थापयन्। तदुक्थानांमुक्थृत्वम्। य एवं वेदं। प्रत्येव तिष्ठति॥४८॥

सर्वमायुरिति। सोमो वै यशः। य एवं विद्वान्त्सोमंमागच्छंति। यशं एवेनंमृच्छति। तस्मादाहुः। यश्चैवं वेद यश्च न। तावुभौ सोम्मागंच्छतः। सोमो हि यशः। तं त्वाऽव यशं ऋच्छुतीत्यांहुः। यः सोमे सोमं प्राहेतिं। तस्मात्सोमे सोमः प्रोच्यः। यशं एवेनंमृच्छति॥४९॥

अभिषुण्वन्तिं सप्तहोता तर्पयति षङ्गौत्रा निवित्त्वमभूँत्तिष्ठति प्राहेति द्वे चं॥———[८]

ड्दं वा अग्रे नैव किं च नाऽऽसींत्। न द्यौरांसीत्। न पृथिवी। नान्तरिक्षम्। तदसंदेव सन्मनोऽकुरुत् स्यामितिं। तदंतप्यत। तस्मांत्तेपानाद्धूमोऽजायत। तद्भ्योऽतप्यत। तस्मांत्तेपानाद्धूयोऽतप्यत। तस्मांत्तेपानाद्धिरंजायत। तद्भ्योऽतप्यत॥५०॥

तस्मांत्तेपानाञ्चोतिंरजायत। तद्भयोंऽतप्यत। तस्मांत्तेपाना-दर्चिरंजायत। तद्भयोंऽतप्यत। तस्मांत्तेपानान्मरींचयो-ऽजायन्त। तद्भयोंऽतप्यत। तस्मांत्तेपानादुंदारा अंजायन्त। तद्भूयोऽतप्यत। तद्भूमिव समेहन्यत। तद्धस्तिमंभिनत्॥५१॥ स संमुद्रोऽभवत्। तस्मौत्समुद्रस्य न पिबन्ति। प्रजनंनिमव् हि मन्यंन्ते। तस्मौत्युशोर्जायंमानादापंः पुरस्तौद्यन्ति। तद्दशंहोताऽन्वंसृज्यत। प्रजापंतिर्वे दशंहोता। य एवं तपंसो वीर्यं विद्वाङ्स्तप्यंते। भवंत्येव। तद्वा इदमापंः सिल्लमांसीत्। सोऽरोदीत्प्रजापंतिः॥५२॥

स कस्मां अज्ञि। यद्यस्या अप्रंतिष्ठाया इतिं। यद्प्स्वंवापंद्यत। सा पृंथिव्यंभवत्। यद्यमृष्ट। तद्न्तिरंक्षमभवत्। यदूर्ष्वमुदमृष्ट। सा द्यौरंभवत्। यदरोदीत्। तद्नयो रोद्स्त्वम्॥५३॥

य एवं वेदं। नास्यं गृहे रुंदिन्ति। एतद्वा एषां लोकानां जन्मं।
य एवमेषां लोकानां जन्म वेदं। नैषु लोकेष्वार्तिमार्च्छंति।
स इमां प्रतिष्ठामंविन्दत। स इमां प्रतिष्ठां वित्वाऽकांमयत्
प्रजायेयेतिं। स तपोंऽतप्यत। सोंऽन्तर्वानभवत्। स
ज्घनादसुंरानसृजत॥५४॥

तेभ्यों मृन्मये पात्रेऽन्नंमदुहत्। याऽस्य सा तुनूरासीत्। तामपाहत। सा तिमस्राऽभवत्। सोऽकामयत् प्रजायेयेतिं। स तपोऽतप्यत। सौन्तर्वानभवत्। स प्रजनंनादेव प्रजा अंसृजत। तस्मांदिमा भूयिष्ठाः। प्रजनंनास्येना असृजत॥५५॥

ताभ्यों दारुमये पात्रे पयोंऽदुहत्। याऽस्य सा तनूरासींत्। तामपांहत। सा जोत्स्रांऽभवत्। सोंऽकामयत् प्रजांयेयेतिं। स तपोंऽतप्यत। सोंऽन्तर्वानभवत्। स उंपपृक्षाभ्यांमेवर्तूनंसृजत। तेभ्यों रज्ते पात्रे घृतमंदुहत्। याऽस्य सा तुनूरासींत्॥५६॥

तामपांहत। सोंऽहोरात्रयोः सुन्धिरंभवत्। सोंऽकामयत् प्रजांयेयेतिं। स तपोंऽतप्यत। सोंऽन्तर्वानभवत्। स मुखाँद्देवानंसृजत। तेभ्यो हरिते पात्रे सोमंमदुहत्। याऽस्य सा तुनूरासींत्। तामपांहत। तदहंरभवत्॥५७॥

पृते वै प्रजापंतेर्दोहाः। य पृवं वेदं। दुह पृव प्रजाः। दिवा वै नोंऽभूदितिं। तद्देवानां देवत्वम्। य पृवं देवानां देवत्वं वेदं। देववांनेव भवति। पृतद्वा अहोरात्राणां जन्मं। य पृवमहोरात्राणां जन्म वेदं। नाहोरात्रेष्वार्तिमार्च्छति॥५८॥ अस्तोऽधि मनोंऽसृज्यत। मनः प्रजापंतिमसृजत। प्रजापंतिः प्रजा अंसृजत। तद्वा इदं मनंस्येव पंर्मं प्रतिष्ठितम्। यदिदं किं चं। तदेतच्छ्वांवस्यसन्नाम् ब्रह्मं। व्युच्छन्तीं व्युच्छन्तीं व्युच्छन्त्यस्मै वस्यंसीवस्यसी व्युच्छति। प्रजायते प्रजयां पृश्विः। प्र पंरमेष्ठिनो मात्रांमाप्नोति। य एवं वेदं॥५९॥

अग्निरंजायत् तद्भ्यंऽतप्यताभिनदरोदीत्प्रजापंतीरोद्दस्त्वमंसृज्तासंजत घृतमंदहृद्धाऽस्य सा तृन्रत्तसीदहंरभवदच्छित् वेदं (इदं धूमौंऽग्निज्योतिर्चिमरीचय उदारास्तद्भ्भः स ज्ञघनात्सा तिमंस्रा स प्रजनंनात्सा जोत्स्रा स उपपक्षाभ्याः सोऽहोरात्रयौः सन्धः स मुखात्तदहंदेववानमृन्मये दारुमये रज्ते हरिते तेभ्यस्ताभ्यो हे तेऽत्रं पयो घृतः सोमम्॥॥————[९] प्रजापितिरिन्द्रंमसृजतानुजावरं देवानाम्। तं प्राहिणोत्। परेहि। एतेषां देवानामधिपतिरेधीति। तं देवा अंब्रुवन्। कस्त्वमिसं। वयं वै त्वच्छ्रेयाः सम् इति। सौऽब्रवीत्। कस्त्वमिसं वयं वै त्वच्छ्रेयाः सम् इति मा देवा अंवोच्त्रिति। अथ् वा इदं तर्हि प्रजापंतौ हरं आसीत्॥६०॥

यद्स्मिन्नांदित्ये। तदेनमब्रवीत्। एतन्मे प्रयंच्छ। अथाहमेतेषां देवानामधिपतिर्भविष्यामीतिं। कोऽह स्यामित्यंब्रवीत्। एतत्प्रदायेतिं। एतत्स्या इत्यंब्रवीत्। यदेतद्ववीषीतिं। को ह

वै नामं प्रजापंतिः। य एवं वेदं॥६१॥

विदुरेनं नाम्नां। तदंस्मै रुकां कृत्वा प्रत्यंमुश्चत्। ततो वा इन्द्रों देवानामधिपतिरभवत्। य एवं वेदं। अधिपतिरेव संमानानां भवति। सोंऽमन्यत। किं किं वा अंकर्मितिं। स चन्द्रं म् आहरेति प्रालंपत्। तच्चन्द्रमंसश्चन्द्रमस्त्वम्। य एवं वेदं॥६२॥ चुन्द्रवानेव भवति। तं देवा अंब्रुवन्। सुवीर्यो मर्या यथां गोपायत इतिं। तत्सूर्यस्य सूर्यत्वम्। य एवं वेदं। नैनं दभ्रोति। कश्च नास्मिन्वा इदिमन्द्रियं प्रत्यंस्थादितिं। तदिन्द्रंस्येन्द्रत्वम्। य एवं वेदं। इन्द्रियाव्येव भवति॥६३॥ अयं वा इदं पंरुमों अभूदितिं। तत्पंरमेष्ठिनंः परमेष्ठित्वम्। य एवं वेदं। परमामेव काष्ठां गच्छति। तं देवाः संमन्तं पर्यविशन्। वसंवः पुरस्तांत्। रुद्रा दंक्षिणतः। आदित्याः पश्चात्। विश्वे देवा उत्तरतः। अङ्गिरसः प्रत्यश्चम्॥६४॥ साध्याः पराँश्चम्। य एवं वेदं। उपैंन समानाः संविंशन्ति। स प्रजापंतिरेव भूत्वा प्रजा आवंयत्। ता अंस्मै नातिष्ठन्तान्नाद्यांय। ता मुखं पुरस्तात्पश्यंन्तीः।

दक्षिणतः पर्यायन्। स दक्षिणतः पर्यवर्तयत। ता मुखं पुरस्तात्पश्यंन्तीः। मुखं दक्षिणतः॥६५॥

पृश्चात्पर्यायन्। स पृश्चात्पर्यवर्तयत। ता मुखं पुरस्तात्पश्यंन्तीः। मुखं दक्षिणतः। मुखं पृश्चात्। उत्तर्तः पर्यायन्। स उत्तर्तः पर्यवर्तयत। ता मुखं पुरस्तात्पश्यंन्तीः। मुखं दक्षिणतः। मुखं पृश्चात्॥६६॥

मुखंमुत्तर्तः। ऊर्ध्वा उदांयन्। स उपरिष्टान्त्रंवर्तयत। ताः स्वंतोंमुखो भूत्वाऽऽवंयत्। ततो वे तस्मैं प्रजा अतिष्ठन्तान्नाद्यांय। य एवं विद्वान्परि च वर्तयंते नि चं। प्रजापंतिरेव भूत्वा प्रजा अति। तिष्ठंन्तेऽस्मै प्रजा अन्नाद्यांय। अन्नाद एव भंवति॥६७॥

आसीद्वेदं चन्द्रम्स्त्वं य एवं वेदेन्द्रियाव्येव भवति प्रत्यश्चं मुर्खन्दक्षिणतो मुर्खं पृश्चान्नवं

च॥———[१०]

प्रजापंतिरकामयत बहोर्भूयाँन्त्स्यामितिं। स एतं दशंहोतारमपश्यत्। तं प्रायुंङ्का तस्य प्रयुंक्ति बहोर्भूयांनभवत्। यः कामयेत बहोर्भूयाँन्त्स्यामितिं। स दशंहोतार् प्रयुंजीत। बहोरेव भूयाँ-भवति। सोऽकामयत वीरो म् आजांयेतेतिं। स दर्शहोतुश्चतुंर्होतारं निरंमिमीत। तं प्रायुंङ्क॥६८॥

तस्य प्रयुक्तीन्द्रोंऽजायत। यः कामयेत वीरो म् आजांयेतेतिं। स चतुरहोतारं प्रयुंश्चीत। आऽस्यं वीरो जांयते। सोंऽकामयत पशुमान्त्स्यामितिं। स चतुरहोतुः पश्चंहोतारं निरंमिमीत। तं प्रायुंङ्का। तस्य प्रयुंक्ति पशुमानंभवत्। यः कामयेत पशुमान्त्स्यामितिं। स पश्चंहोतारं प्रयुंश्चीत॥६९॥

प्रशुमानेव भेवति। सोंऽकामयत्त्वों मे कल्पेर्न्नितिं। स पश्चेहोतुः षड्ढोतारं निरंमिमीत। तं प्रायुंङ्कः। तस्य प्रयुंत्त्र्यृतवों-ऽस्मा अकल्पन्त। यः कामयेत्त्वों मे कल्पेर्न्नितिं। स षड्ढोतारं प्रयुंजीत। कल्पन्तेऽस्मा ऋतवंः। सोंऽकामयत सोम्पः सोंमयाजी स्याम्। आ में सोम्पः सोंमयाजी जांयेतेतिं॥७०॥

स षड्ढोतुः सप्तहोतारं निरंमिमीत। तं प्रायंद्भः। तस्य प्रयंक्ति सोम्पः सोमयाज्यंभवत्। आऽस्यं सोम्पः सोमयाज्यंजायत। यः कामयंत सोम्पः सोमयाजी स्याम्। आ में सोम्पः सोमयाजी जांयेतेतिं। स सप्तहोतारं प्रयंजीत। सोम्प एव सोमयाजी भंवति। आऽस्यं सोम्पः सोमयाजी जांयते। स वा एष पृशुः पंश्वधा प्रतितिष्ठति॥७१॥
पद्भिर्मुखेंन। ते देवाः पृशून् वित्वा। सुवृगं लोकमांयन्।
तेंऽमुष्मिं लोक व्यंक्षुध्यन्। तेंऽब्रुवन्। अमृतः प्रदानं वा
उपंजिजीविमेतिं। ते सप्तहोतारं यृज्ञं विधायायास्यम्।
आङ्गीर्सं प्राहिण्वन्। एतेनामुत्रं कल्प्येतिं। तस्य वा इयं
कृप्तिः॥७२॥

यदिदं किं चं। य एवं वेदं। कल्पंतेऽस्मै। स वा अयं मंनुष्येषु यज्ञः सप्तहोता। अमुत्रं सुद्धो देवेभ्यो ह्व्यं वहित। य एवं वेदं। उपैनं यज्ञो नमिति। यो वे चतुंरहोतृणां निदानं वेदं। निदानंवान्भवित। अग्निहोत्रं वे दशहोतुर्निदानम्। दर््शपूर्णमासौ चतुंरहोतुः। चातुर्मास्यानि पश्चहोतुः। पशुबन्धः षड्ढोतुः। सौम्यौऽध्वरः सप्तहोतुः। एतद्वे चतुंरहोतृणां निदानम्। य एवं वेदं। निदानंवान्भवित॥७३॥ अमिमीत् तं प्रायुंक्क पश्चहोतारं प्र युंक्षित जायेतितं तिष्ठति क्षित्रिदंशहोतुर्निदानरं सप्त

चं॥_____[११]

प्रजापंतिरकामयत प्रजाः सृंजेयेतिं प्रजापंतिरकामयत दर्शपूर्णमासौ सृंजेयेतिं प्रजापंतिरकामयत प्रजायेयेति स तपः स त्रिवृतंं प्रजापंतिरकामयत् दशंहोतार्ं तेनं

दश्धाऽऽत्मानं देवा वै वरुणमन्तो वै प्रजापंतिस्ताः सृष्टाः समिश्रिष्यं देवा वै चतुंरहोतृभिरिदं वा अग्रे प्रजापंतिरिन्द्रं प्रजापंतिरकामयत बहोर्भूयानेकांदश॥११॥
प्रजापंतिस्तद्वहंस्य प्रजापंतिरकामयतानयैवैनृत्तस्य वा इयं क्रृप्तिस्तस्मात्तेपानाज्ञ्योतिर्यदस्मिन्नांदित्ये स षङ्कांतुः सप्तहोतार्त्रिसंप्ततिः॥७३॥
प्रजापंतिरकामयत निदानंवान्भवति॥

हरिंः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके द्वितीयः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥तृतीयः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके तृतीयः प्रपाठकः॥

ब्रह्मवादिनों वदन्ति। किं चतुर्होतृणां चतुर्होतृत्वमितिं। यदेवैषु चतुर्धा होतारः। तेन चतुर्होतारः। तस्माचतुर्होतार उच्यन्ते। तचतुर्रहोतृणां चतुर्होतृत्वम्। सोमो वै चतुर्होता। अग्निः पश्चहोता। धाता षड्ढोता। इन्द्रेः सप्तहोता॥१॥ प्रमणिवर्दश्चीता। य एवं चतुरहोत्णामित्वं वेद्रे। अधीत्येत।

प्रजापितिर्दश्रहोता। य एवं चतुर्होतृणामृद्धिं वेदे। ऋध्रोत्येव। य एषामेवं बन्धुतां वेदे। बन्धुंमान्भवति। य एषामेवं ऋधिं वेदे। कल्पेतेऽस्मै। य एषामेवमायतेनं वेदे। आयतेनवान्भवति। य एषामेवं प्रतिष्ठां वेदे॥२॥

प्रत्येव तिष्ठति। ब्रह्मवादिनों वदन्ति। दशंहोता चतुर्होता। पश्चंहोता पट्टांता सप्तहोता। अथ कस्माचतुर्होतार उच्यन्त इति। इन्द्रो वै चतुर्होता। इन्द्रः खलु वै श्रेष्ठों देवतानामुप्देशंनात। य प्रविमन्द्र श्रेष्ठं देवतानामुप्देशंनाद्वेदं। विसेष्ठः समानानां भवति। तस्माच्छ्रेष्ठं मायन्तं प्रथमेनैवानं बुध्यन्ते। अयमागनं। अयमवांसादिति। कीर्तिरंस्य पूर्वाऽऽगंच्छिति जनतांमायतः। अथों एनं प्रथमेनैवानं बुध्यन्ते। अयमागनं।

अयमवांसादितिं॥ ३॥

स्महोता प्रतिग्रहीष्यन्त्मप्तदंशकृत्वोऽपाँन्यात्। आत्मानंमेव सिमंन्धे। तेजंसे वीर्याय। अथौ प्रजापंतिरेवैनाँ भूत्वा प्रतिगृह्णाति। आत्मनोऽनाँत्यै। यद्येनमार्त्विज्याद्वृत सन्तं निर्हरेरन्। आग्नींध्रे जुह्याद्दर्शहोतारम्। चतुर्गृहीतेनाज्येन।

पुरस्तौत्प्रत्यिङ्ग्छन्। प्रतिलोमं विग्राहम्॥४॥ प्राणानेवास्योपं दासयति। यद्येनं पुनरुप् शिक्षेयुः। आग्नींप्र एव जुंहुयाद्दर्शहोतारम्। चतुर्गृहीतेनाज्येन। पश्चात्प्राङासींनः।

पुव जुहुयाद्दशहातारम्। चृतुगृहातनाज्यना पृश्चात्प्राङासानः। अनुलोममविग्राहम्। प्राणानेवास्मे कल्पयति। प्रायंश्चित्ती वाग्घोतेत्यृंतुमुखऋंतुमुखे जुहोति। ऋतूनेवास्मे कल्पयति। कल्पंन्तेऽस्मा ऋतवंः॥५॥

क्रुप्ता अस्मा ऋतव आयंन्ति। षड्ढांता वै भूत्वा प्रजापंतिरिदश् सर्वमसृजत। स मनोंऽसृजत। मनुसोऽधि गायत्रीमंसृजत। तद्गायत्रीं यशं आर्च्छत्। तामाऽलंभत। गायत्रिया अधि छन्दाईस्यसृजत। छन्दोभ्योऽधि सामं। तत्साम् यशं आर्च्छत्। तदाऽलंभत॥६॥ साम्नोऽधि यजू ईष्यसृजत। यजुर्भ्योऽधि विष्णुम्। तद्विष्णुं यशं आर्च्छत्। तमाऽलंभत। विष्णोरध्योषंधीरसृजत। ओषंधीभ्योऽधि सोमम्। तत्सोमं यशं आर्च्छत्। तमाऽलंभत। सोमादधि पृशूनंसृजत। पृशुभ्योऽधीन्द्रम्॥७॥

तिदन्द्रं यशं आर्च्छत्। तदंनन्नाति प्राच्यंवत। इन्द्रं इव यश्स्वी भंवति। य एवं वेदं। नैनं यशोऽति प्रच्यंवते। यद्वा इदं िकं चं। तत्सर्वमृत्तान एवाऽऽङ्गीर्सः प्रत्यंगृह्णात्। तदेनं प्रति-गृहीतं नाहिनत्। यत्किं चं प्रतिगृह्णीयात्। तत्सर्वमृत्तानस्त्वा-ऽऽङ्गीर्सः प्रतिंगृह्णात्वित्येव प्रतिंगृह्णीयात्। इयं वा उत्तान आङ्गीर्सः। अनयैवैन्त्प्रतिंगृह्णाति। नैन हिनस्ति। बर्हिषा प्रतीयाद्वां वाऽश्वं वा। एतद्वे पंशूनां प्रियं धामं। प्रियेणैवैनं धाम्ना प्रत्येति॥८॥

विग्राहंमृतवस्तदाऽलंभृतेन्द्रं गृह्णीयाथ्यद्वं॥———[२]

यो वा अविद्वान्निवर्तयंते। विशीर्षा सपौप्गाऽमुिष्मं हो के भेवति। अथ यो विद्वान्निवर्तयंते। सशीर्षा विपौप्गा-ऽमुिष्मं हो के भेवति। देवता वै सप्त पृष्टिकामा न्यंवर्तयन्त। अग्निश्चं पृथिवी चं। वायुश्चान्तरिक्षं च। आदित्यश्च द्यौश्चं चन्द्रमाः। अग्निर्न्यवर्तयतः। स साहस्रमंपुष्यत्॥९॥

पृथिवी न्यंवर्तयत। सौषंधीभिर्वनस्पतिंभिरपुष्यत्। वायुर्न्यं-वर्तयत। स मरींचीभिरपुष्यत्। अन्तरिक्षं न्यंवर्तयत। तद्वयोभिरपुष्यत्। आदित्यो न्यंवर्तयत। स रश्मिभिरपुष्यत्। द्यौर्न्यवर्तयत। सा नक्षंत्रेरपुष्यत्। चन्द्रमा न्यंवर्तयत। सोंऽहोरात्रैरंर्धमासैर्मासैर्ऋतुभिः संवत्सरेणांपुष्यत्। तान्योषांन्युष्यति। या इस्तेऽपुष्यन्। य एवं विद्वान्नि चं वर्तयंते परिं च॥१०॥

अपुष्यन्नक्षंत्रैरपुष्यत्पर्श्वं च॥•

तस्य वा अग्नेर्हिरंण्यं प्रतिजग्रह्षंः। अर्धिमेन्द्रियस्यापौ-क्रामत्। तद्तेनेव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै सोंऽर्धिमिन्द्रिय-स्याऽऽत्मन्नुपार्धत्त। अर्धमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपार्धत्ते। य एवं विद्वान् हिरंण्यं प्रतिगृह्णातिं। अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णातिं। अर्धमंस्येन्द्रियस्यापंत्रामित। तस्य वै सोमंस्य वासंः प्रतिजग्रह्षंः। तृतीयमिन्द्रियस्यापाँकामत्॥११॥

तदेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै स तृतींयमिन्द्रियस्या-ऽऽत्मन्नुपार्धत्त। तृतीयमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपार्धत्ते।

एवं विद्वान् वासंः प्रतिगृह्णातिं। अथु योऽविद्वान्प्रति-गृह्णातिं। तृतीयमस्येन्द्रियस्यापंत्रामति। तस्य वै रुद्रस्य गां प्रतिजग्रहुषंः। चतुर्थमिन्द्रियस्यापाँकामत्। तामेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन् वै स चतुर्थमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधंत्त॥१२॥ चतुर्थमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपार्धत्ते। य एवं विद्वान्गां प्रंतिगृह्णातिं। अथ योऽविंद्वान्प्रतिगृह्णातिं। चुतुर्थमंस्येन्द्रिय-स्यापंत्रामति। तस्य वै वर्रुणस्यार्श्वं प्रतिजग्रहुर्षः। पश्चमिन्द्रियस्यापाँकामत्। तमेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै स पंश्रमिनिद्वयस्याऽऽत्मन्नुपाधंत्त। पृश्रमिनिद्वयस्या-ऽऽत्मन्नुपार्धत्ते। य एवं विद्वानर्श्वं प्रतिगृह्णातिं॥१३॥ अथ योऽविंद्वान्प्रतिगृह्णातिं। पश्चममंस्येन्द्रियस्यापंत्रामति। तस्य वै प्रजापंतेः पुरुषं प्रतिजग्रह्षंः। षष्ठमिन्द्रिय-स्यापाँ ऋामत्। तमेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै स षष्ठमिन्द्रिय-स्याऽऽत्मन्नुपार्धत्त। षष्ठमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपार्धत्ते। य एवं विद्वान्पुरुषं प्रतिगृह्णातिं। अथ योऽविंद्वान्प्रतिगृह्णातिं। षष्ठमंस्येन्द्रियस्यापंत्रामति॥१४॥

तस्य वै मनोस्तर्ल्पं प्रतिजग्रहुषंः। सप्तमिनिद्रय-

स्यापाँकामत्। तमेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै स संप्तमिनिद्वयस्याऽऽत्मत्रुपाधंत्त। सप्तमिनिद्वयस्या-ऽऽत्मत्रुपाधंत्ते। य एवं विद्वाङ्स्तर्ल्पं प्रतिगृह्णातिं। अथ् योऽविद्वान्प्रतिगृह्णातिं। सप्तममंस्येन्द्रियस्यापंकामित। तस्य वा उंत्तानस्याँऽऽङ्गीर्सस्याप्राणत्प्रतिजग्रहुषंः। अष्टमिनिद्वयस्यापाँकामत्॥१५॥

तदेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन् वै सौंऽष्ट्रमिनिद्र्यस्या-ऽऽत्मन्नुपार्धत्त। अष्ट्रमिनिद्र्यस्याऽऽत्मन्नुपार्धत्ते। य एवं विद्वानप्राणतप्रतिगृह्णातिं। अथ् योऽविद्वानप्रतिगृह्णातिं। अष्ट्रमन्स्येन्द्र्यस्यापंक्रामित। यद्वा इदं किं चं। तत्सर्वमृत्तान एवाऽऽङ्गीर्सः प्रत्यंगृह्णात्। तदेनं प्रतिगृहीतं नाहिनत्। यत्किं चं प्रतिगृह्णीयात्। तत्सर्वमृत्तानस्त्वाऽऽङ्गीर्सः प्रतिगृह्णात्वत्येव प्रतिगृह्णीयात्। इयं वा उत्तान आङ्गीर्सः। अनयैवनत्प्रतिगृह्णाति। नैन र् हिनस्ति॥१६॥

तृतींयमिन्द्रियस्यापाँकामचतुर्थिमिन्द्रियस्यात्मत्रुपाधत्तार्श्वं प्रतिगृह्णातिं षृष्ठमंस्येन्द्रियस्यापंकामत्यष्ट्मिनिन्द्रियस्यापाँकामत्प्रतिगृह्णीयाच्वारिं च (तस्य वा अग्नेर्हिरंण्युः सोमंस्य वास्ततदेतेनं रुद्रस्य गान्तामेतेन् वर्रुणस्यार्श्वं प्रजापंतेः पुरुषं मनोस्तल्पन्तमेतेनौत्तानस्य तदेतेनाप्राणद्यद्वै। अर्थं तृतींयमष्टमं तचेतुर्थं तां पश्चमः षष्ठः संप्तमन्तम्। तदेतेन् द्वे तामेतेनैकुं तमेतेन् त्रीणि

तदेतेनैकम्ँ॥)॥———[४]

ब्रह्मवादिनों वदन्ति। यद्दर्शहोतारः सत्रमासंत। केन ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। केनं प्रजा अंसृजन्तेतिं। प्रजापंतिना वै ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। तेनं प्रजा अंसृजन्त। यचतुंर्होतारः सुत्रमासंत। केन् ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। केनौषंधीरसृजन्तेति। सोमेन वै ते गृहपंतिनाऽऽध्रुंवन्॥१७॥ तेनौषंधीरसृजन्त। यत्पश्चंहोतारः सत्रमासंत। केन ते गृहपंतिनाऽऽर्भ्वन्। केनैभ्यो लोकेभ्योऽसुंरान्प्राणुंदन्त। केनैंषां पशूनंवृञ्जतेतिं। अग्निना वै ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। तेनैभ्यो लोकेभ्योऽसुंरान्प्राणुंदन्त। तेनैषां पशूनंवृञ्जत। यथ्यङ्कोतारः सत्रमासंत। केन ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्॥१८॥ केनर्तूनंकल्पयन्तेतिं। धात्रा वै ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। तेनर्तूनंकल्पयन्त। यत्सप्तहोतारः सत्रमासंत। केन ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। केन सुवंरायन्। केनेमाँ लोकान्त्समं-तन्वन्नितिं। अर्थम्णा वै ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। तेन सुवंरायन्। तेनेमाँ लोकान्त्समंतन्वन्नितिं॥१९॥

एते वै देवा गृहपंतयः। तान् य एवं विद्वान्। अप्यन्यस्यं गार्हपते दीक्षते। अवान्तरमेव सत्रिणांमृभ्नोति। यो वा अंर्यमणं वेदं। दानंकामा अस्मै प्रजा भंवन्ति। युज्ञो वा अंर्यमा। आर्यावस्तिरिति वै तमांहुर्यं प्रशश्संन्ति। आर्यावस्तिर्भवति। य पुवं वेदं॥२०॥

आर्यावसतिर्भवति। य एवं वेदं॥२०॥ यद्वा इदं किं चं। तत्सर्वं चतुर्होतारः। चतुर्होतृभ्योऽधिं युज्ञो निर्मितः। स य एवं विद्वान् विवदेत। अहमेव भूयों वेद। यश्चतुंर्होतॄन् वेदेतिं। स ह्यंव भूयो वेदं। यश्चतुंर्होतॄन् वेदं। यो वै चतुंर्होतृणाु ५ होतॄन् वेदं। सर्वांसु प्रजास्वन्नंमत्ति॥२१॥ सर्वा दिशोऽभि जंयति। प्रजापंतिर्वे दशंहोतृणा १ होतां। सोमुश्चतुंर्होतृणा् होतां। अग्निः पश्चंहोतृणाः होतां। धाता षड्ढोतृणा १ होतां। अर्यमा सप्तहोतृणा १ होतां। पुते वै चतुर्होतृणा होतारः। तान् य एवं वेदं। सर्वासु प्रजास्वन्नमित्ति। सर्वा दिशोऽभि जंयति॥२२॥

आर्धुवन्नार्धुविन्नित्येवं वेदाँति सर्वा दिशोऽभि जंयति (वै तेनं स्त्रङ्केनं॥)॥———[५]
प्रजापंतिः प्रजाः सृष्ट्वा व्यंस्रश्सत। स हृदंयं भूतोऽशयत्।
आत्मृन् हा ३ इत्यह्वंयत्। आपः प्रत्यंशृण्वन्। ता
अग्निहोत्रेणैव यंज्ञऋतुनोपं पूर्यावर्तन्त। ताः कुसिन्धुमुपौहन्।

तस्मादिग्निहोत्रस्यं यज्ञकृतोः। एकं ऋत्विक्। चृतुष्कृत्वो-ऽह्वंयत्। अग्निर्वायुरांदित्यश्चन्द्रमाः॥२३॥

ते प्रत्यंश्वण्वन्। ते दंर्शपूर्णमासाभ्यांमेव यंज्ञऋतुनोपं पूर्यावंतन्त। त उपौह इश्चत्वार्यङ्गांनि। तस्माँ दर्शपूर्ण-मासयों यंज्ञऋतोः। चत्वारं ऋत्विज्ञांः। पृश्चकृत्वो ऽह्वंयत्। पृश्चवः प्रत्यंश्वण्वन्। ते चांतुर्मास्येरेव यंज्ञऋतुनोपं पूर्यावंतन्त। त उपौहुं लोमं छुवीं मार्समस्थिं मुज्ञानम्। तस्माँ चातुर्मास्यानां यज्ञऋतोः॥२४॥

पश्चर्त्विजः। षद्भुत्वोऽह्वयत्। ऋतवः प्रत्यंशृण्वन्। ते पंशुब्न्धेनैव यंज्ञऋतुनोपंपूर्यावर्तन्त। त उपौह्न्त्स्तनांवाण्डो शिश्वमवाश्चं प्राणम्। तस्मात्पशुब्न्धस्यं यज्ञऋतोः। षड्विजः। सप्तकृत्वोऽह्वयत्। होत्राः प्रत्यंशृण्वन्। ताः सौम्येनैवाध्वरेणं यज्ञऋतुनोपंपूर्यावर्तन्त॥२५॥ ता उपौहन्त्सप्त शीर्षण्यान्प्राणान्। तस्मात्सौम्यस्याध्वरस्यं यज्ञऋतोः। सप्त होत्राः प्राचीर्वषंद्भुवन्ति। दश्कृत्वोऽह्वयत्। तपः प्रत्यंशृणोत्। तत्कर्मणैव संवत्सरेण सर्वैर्यज्ञऋतुभिरुपं तपः प्रत्यंशृणोत्। तत्कर्मणैव संवत्सरेण सर्वैर्यज्ञऋतुभिरुपं

पूर्यावर्ततः तत्सर्वमात्मान्मपेरिवर्गमुपौहत्। तस्मौत्संवत्स्रे

सर्वे यज्ञकृतवोऽवंरुध्यन्ते। तस्माद्दशंहोता चतुंर्होता। पश्चंहोता षड्ढोता सप्तहोता। एकंहोत्रे बुलि॰ हंरन्ति। हर्रन्त्यस्मै प्रजा बुलिम्। ऐन्मप्रतिख्यातं गच्छति। य एवं वेदं॥२६॥

चन्द्रमाश्चातुर्मास्यानां यज्ञकृतोरिष्वरेणं यज्ञकृतुनोपं पूर्यावर्तन्त सप्तहोता चत्वारि च॥—[६] प्रजापितः पुरुषमसृजत। सोऽग्निरंष्ठवीत्। ममायमन्नम्स्त्विति।

सोंऽबिभेत्। सर्वं वै माऽयं प्र धंक्ष्यतीतिं। स एताङ्श्चतुंरहोतॄनात्मस्परंणानपश्यत्। तानंजुहोत्। तैर्वे स आत्मानंमस्पृणोत्। यदंग्निहोत्रं जुहोतिं। एकंहोतारमेव तद्यंज्ञऋतुमांप्रोत्यग्निहोत्रम्॥२७॥

कुसिन्धश्चात्मनंः स्पृणोति। आदित्यस्यं च सांयुज्यं गच्छति। चतुरुन्नयति। चतुर्होतारमेव तद्यंज्ञकृतुमाँप्रोति दर्शपूर्णमासो। चत्वारि चात्मनोऽङ्गांनि स्पृणोति। आदित्यस्यं च सायुंज्यं गच्छति। चतुरुन्नयति। समित्पश्चमी। पश्चहोतारमेव तद्यंज्ञकृतुमाँप्रोति चातुर्मास्यानि। लोमं छुवीं मा समस्थि मुज्ञानम्॥२८॥

तानि चात्मनः स्पृणोति। आदित्यस्यं च सायुंज्यं गच्छति।

य

चतुरुन्नंयति। द्विर्जुहोति। षङ्कोतारमेव तद्यंज्ञऋतुमाँप्नोति पशुबन्धम्। स्तनांवाण्डौ शिश्ञमवांश्चं प्राणम्। तानिं चात्मनः स्पृणोतिं। आदित्यस्यं च सायुंज्यं गच्छति। चतुरुन्नयित। द्विर्ज्होति॥२९॥

समित्संप्तमी। सप्तहोतारमेव तद्यंज्ञऋतुमाँप्रोति सौम्यमंध्वरम्। सप्त चात्मनः शीर्षण्यांन्प्राणान्तस्पृणोतिं। आदित्यस्यं च सायुंज्यं गच्छति। चतुरुन्नयति। द्विर्जुहोति। द्विर्निमाँष्टि। द्धिः प्राश्ञांति। दशंहोतारमेव तद्यंज्ञऋतुमाप्रोति संवत्सरम्। सर्वं चात्मानमपंरिवर्गङ् स्पृणोतिं। आदित्यस्यं च सायुंज्यं गच्छति॥३०॥

अ्ग्रिहोत्रं मुज्जानुन्द्विर्जुहोत्यपंरिवर्गः स्पृणोत्येकं च॥-----[७] प्रजापंतिरकामयत प्रजांयेयेतिं। स तपोंऽतप्यत। सौंऽन्तर्वानभवत्। स हरितः श्यावोऽभवत्। तस्मात्स्र्यन्तर्वन्नी। हरिणी सती श्यावा भवति। स विजायंमानो गर्भेणाताम्यत्। स तान्तः कृष्णः श्यावोऽभवत्। तस्मौत्तान्तः कृष्णः श्यावो भंवति। तस्यासुरेवाजीवत्॥३१॥ तेनासुनाऽसुंरानसृजत। तदसुंराणामसुरत्वम्।

एवमसुराणामसुर्त्वं वेदं। असुमानेव भंवति। नैन्मसुर्जहाति। सोऽसुरान्त्सृष्ट्वा पितेवांमन्यत। तदनुं पितृनंसृजत। तत्पितृणां पितृत्वम्। य एवं पितृणां पितृत्वं वेदं। पितेवैव स्वानां भवति॥३२॥

यन्त्यंस्य पितरो हवम्ँ। स पितॄन्त्सृष्ट्वाऽऽमंनस्यत्। तदनुं मनुष्यांनसृजत। तन्मंनुष्यांणां मनुष्यत्वम्। य एवं मंनुष्यांणां मनुष्यत्वं वेदं। मनुस्त्येव भंवति। नैनं मनुंर्जहाति। तस्मै मनुष्यांन्त्ससृजानायं। दिवां देवत्रा-ऽभंवत्। तदनुं देवानंसृजत। तद्देवानांन्देवत्वम्। य एवं देवानां देवत्वं वेदं। दिवां हैवास्यं देवत्रा भंवति। तानि वा एतानिं चत्वार्यम्भा स्सि। देवा मंनुष्याः पितरोऽसुंराः। तेषु सर्वेष्वम्भो नभं इव भवति। य एवं वेदं॥३३॥

अजीवत्स्वानां भवति देवानंस्जत सप्त चं॥————[८] ब्रह्मवादिनो वदन्ति। यो वा इमं विद्यात्। यतोऽयं पर्वते। यदंभि पर्वते। यदंभि सम्पर्वते। सर्वमायंरियात्। न पुरा-ऽऽयुंषः प्र मीयेत। पृशुमान्त्स्यात्। विन्देतं प्रजाम्। यो वा इमं वेदं॥३४॥

यतोऽयं पर्वते। यदंभि पर्वते। यदंभि सम्पर्वते। सर्वमायुरिति। न पुराऽऽयुंषः प्र मीयते। पृशुमान्भविति। विन्दते प्रजाम्। अन्द्यः पंवते। अपोऽभि पंवते। अपोऽभि सम्पंवते॥३५॥ अस्याः पंवते। इमाम्भि पंवते। इमाम्भि सम्पंवते। अग्नेः पंवते। अग्निम्भि पंवते। अग्निम्भि सं पंवते। अन्तरिक्षात्पवते। अन्तरिक्षम्भि पंवते। अन्तरिक्षम्भि सं पंवते। आदित्यात्पंवते॥३६॥

आदित्यम्भि पंवते। आदित्यम्भि सं पंवते। द्योः पंवते। दिवंम्भि पंवते। दिवंम्भि सं पंवते। दिग्भ्यः पंवते। दिशोऽभि पंवते। दिशोऽभि सम्पंवते। स यत्पुरस्ताद्वातिं। प्राण एव भूत्वा पुरस्तौद्वाति॥३७॥

तस्मौत्पुरस्ताद्वान्तम्। सर्वां प्रजाः प्रतिं नन्दन्ति। प्राणो हि प्रियः प्रजानांम्। प्राण इंव प्रियः प्रजानां भवति। य एवं वेदं। स वा एष प्राण एव। अथ् यद्दंक्षिणतो वाति। मात्रिश्वेव भूत्वा दंक्षिणतो वाति। तस्मौद्दक्षिणतो वान्तं विद्यात्। सर्वा दिश् आ वांति॥३८॥

सर्वा दिशोऽनु वि वांति। सर्वा दिशोऽनु सं वातीतिं।

स वा एष मांतिरश्वेव। अथु यत्पश्चाद्वाति। पवंमान एव भूत्वा पश्चाद्वांति। पूतमंस्मा आहंरन्ति। पूतम्पंहरन्ति। पूतमंश्वाति। य एवं वेदं। स वा एष पवंमान एव॥३९॥ अथु यद्त्रत्तो वार्ति। स्वितेव भूत्त्वोत्तंर्तो वांति। स्वितेव स्वानां भवति। य एवं वेदं। स वा एष संवितेव। ते य एनं पुरस्तांदायन्तंमुप्वदंन्ति। य एवास्यं पुरस्तांत्पाप्मानंः। ताइस्तेऽपं घ्रन्ति। पुरस्तादितंरान्पाप्मनंः सचन्ते। अथु य एनन्दक्षिण्त आयन्तंमुप्वदंन्ति॥४०॥

य एवास्यं दक्षिणतः पाप्मानः। ताइस्तेऽपं घ्रन्ति। दक्षिणतः इतंरान्पाप्मनः सचन्ते। अथ् य एंनं पृश्चादायन्तंमुप् वदंन्ति। य एवास्यं पृश्चात्पाप्मानः। ताइस्तेऽपं घ्रन्ति। पृश्चादितंरान्पाप्मनः सचन्ते। अथ् य एंनमृत्तरत आयन्तंमुप् वदंन्ति। य एवास्योत्तरतः पाप्मानः। ताइस्तेऽपं घ्रन्ति॥४१॥ उत्तर्त इतंरान्पाप्मनः सचन्ते। तस्मादेवं विद्वान्। वीवं नृत्येत्। प्रेवं चलेत्। व्यस्येवाक्ष्यौ भषित। मृण्टयेदिव। ऋाथयेदिव। शृङ्गायेतेव। उत मोपं वदेयुः। उत मेपाप्मान्मपं हन्युरितिं। स यान्दिशई स्निमेष्यन्तस्यात्।

यदा तान्दिशं वातों वायात्। अथु प्रवेयात्। प्र वां धावयेत्। सातमेव रंदितं व्यूढं गुन्धम्भि प्रच्यंवते। आऽस्य तं जनपुदं पूर्वो कीर्तिर्गच्छति। दानंकामा अस्मै प्रजा भवन्ति। य एवं वेदं॥४२॥

प्रजापंतिः सोम् राजांनमसृजत। तन्नयो वेदा अन्वंसृज्यन्त। तान् हस्तेंऽकुरुत। अथ् ह सीतां सावित्री। सोम् राजांनश्रकमे। श्रृद्धामु स चंकमे। साऽऽहं पितरं प्रजापंतिमुपंससार। तर् होवाच। नमंस्ते अस्तु भगवः। उपं त्वाऽयानि॥४३॥

प्र त्वां पद्ये। सोम्ं वै राजांनङ्कामये। श्रृद्धामु स कांमयत् इति। तस्यां उ ह स्थांग्रमंलङ्कारं कंल्पयित्वा। दशंहोतारं पुरस्तांद्याख्यायं। चतुंर्होतारन्दक्षिण्तः। पश्चंहोतारं पृश्चात्। षड्ढोतारमुत्तर्तः। सप्तहोतारमुपरिष्टात्। सम्भारैश्च पित्रिभिश्च मुखेंऽलङ्कृत्यं॥४४॥

आऽस्यार्धं वंब्राज। ता॰ होदीक्ष्योवाच। उप मा वंर्त्स्वेतिं।

त १ होवाच। भोग्नतु म् आचेक्ष्व। पृतन्म् आचेक्ष्व। यत्ते प्राणाविति। तस्यां उ ह त्रीन् वेदान्प्रदेदौ। तस्मादुह् स्त्रियो भोग्मैव हारयन्ते। स यः कामयेत प्रियः स्यामिति॥४५॥ यं वा कामयेत प्रियः स्यादिति। तस्मां एत १ स्थांग्रमंलङ्कारं केल्पयित्वा। दश्रंहोतारं पुरस्तौद्धाख्यायं। चतुंरहोतारन्दक्षिण्तः। पश्चंहोतारं पृश्चात्। षङ्कोतारमुत्तरः। स्महोतारमुपरिष्टात्। सम्भारेश्च पित्रिभिश्च मुखेंऽलङ्कृत्यं। आस्यार्धं व्रजेत्। प्रियो हैव भवति॥४६॥

अयान्यलङ्कृत्यं स्यामितिं भवति॥———[१०]

ब्रह्मौत्म-वर्दसृजत। तर्दकामयत। समात्मनां पद्येयेति। आत्मन्नात्मन्नित्यामंत्रयत। तस्मैं दश्म १ हूतः प्रत्यंश्रणोत्। स दशंहूतोऽभवत्। दशंहूतो हु वै नामैषः। तं वा एतं दंहूत १ सन्तम्। दशंहोतेत्याचंक्षते प्रोक्षेण। प्रोक्षंप्रिया इव हि देवाः॥४७॥

आत्मन्नात्मन्नित्यामंत्रयत। तस्मै सप्तम हूतः प्रत्यंश्वणोत्। स सप्तहूंतोऽभवत्। सप्तहूंतो हु वै नामैषः। तं वा एत श् सप्तहूंत स्तन्तम्। सप्तहोतेत्याचंक्षते प्रोक्षेण। प्रोक्षंप्रिया इव् हि देवाः। आत्मन्नात्मन्नित्यामंत्रयत। तस्मैं षृष्ठ ह्तः प्रत्यंशृणोत्। स षड्ढ्रंतोऽभवत्॥४८॥

षड्ढंतो ह वै नामैषः। तं वा एतः षड्ढंतुः सन्तम्। षङ्कोतेत्याचंक्षते परोक्षंण। परोक्षंप्रिया इव हि देवाः। आत्मन्नात्मन्नित्यामंत्रयत। तस्मैं पश्चम र हूतः प्रत्यंशृणोत्। स पश्चंहूतोऽभवत्। पश्चंहूतो ह वै नामै्षः। तं वा एतं पश्चंहृत र सन्तम्। पश्चंहोतेत्याचं क्षते परोक्षेण॥४९॥ प्रोक्षंप्रिया इव हि देवाः। आत्मुन्नात्मन्नित्यामंत्रयत। तस्मैं चतुर्थ ह्तः प्रत्यंशृणोत्। स चतुंर्हूतोऽभवत्। चतुंर्हूतो हु वै नामैषः। तं वा एतश्चतुंर्हत सन्तम्। चतुंर्होतेत्याचंक्षते परोक्षेण। परोक्षंप्रिया इव हि देवाः। तमंब्रवीत्। त्वं वै मे नेदिंष्ठ र हूतः प्रत्यंश्रौषीः। त्वयैनानाख्यातार् इतिं। तस्मान्नु हैना ४ श्वतुं रहोतार् इत्याचेक्षते। तस्मौच्छुश्रूषुः पुत्राणा ५

हर्द्यतमः। नेदिष्ठो हर्द्यतमः। नेदिष्ठो ब्रह्मणो भवति। य एवं वेदं॥५०॥

देवाः पड्ढूंतोऽभवृत्पर्श्वहोतेत्याचेक्षते पुरोक्षेणाश्रौषीः पद्वं॥————[११]

ब्रह्मवादिनः किं दक्षिणां यो वा अविद्वान्तस्य वै ब्रह्मवादिनो यद्दर्शहोतारः प्रजापंतिवर्यस्रं

प्रजापंतिः पुरुषं प्रजापंतिरकामयत् स तपः सौंऽन्तर्वांन्ब्रह्मवादिनो यो वा इमं विद्यात्प्रजापंतिः सोम् राजानं ब्रह्मांत्मन्वदेकांदश॥११॥

ब्रह्मवादिनस्तस्य वा अग्नेर्यद्वा इदं किं चं प्रजापंतिरकामयत् य एवास्यं दक्षिणतः पंञ्चाशत्॥५०॥

ब्रह्मवादिनो य एवं वेदं॥

हरिः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके तृतीयः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके चतुर्थः प्रपाठकः॥

जुष्टो दमूना अतिथिर्दुरोणे। इमं नो यज्ञमुपं याहि विद्वान्। विश्वां अग्नेऽभियुजों विहत्यं। शत्रूयतामा भंरा भोजनानि। अग्ने शर्ध महते सौभंगाय। तवं द्युम्नान्यंत्तमानिं सन्तु। सञ्जास्पत्य र सुयम्मा कृणुष्व। शुत्रूयताम्भि तिष्ठा महार् सि। अग्ने यो नोऽभितो जनः। वृको वारो जिघा ५ सति॥१॥ ता इस्त्वं वृत्रहं जिह। वस्वस्मभ्यमा भेर। अग्ने यो नो-ऽभिदासंति। समानो यश्च निष्ट्यः। इध्मस्येव प्रक्षायंतः। मा तस्योच्छेषि किश्चन। त्वमिन्द्राभिभूरंसि। देवो विज्ञांतवीर्यः। वृत्रुहा पुंरुचेतंनः। अपु प्राचं इन्द्र विश्वारं अमित्रान्॥२॥ अपापांचो अभिभूते नुदस्व। अपोदींचो अपंशूराधरा चं ऊरौ। यथा तव शर्मन्मदेम। तिमन्द्रं वाजयामिस। महे वृत्राय हन्तंवे। स वृषां वृष्मो भुंवत्। युजे रथंङ्गवेषंणु १ हरिभ्याम्। उप ब्रह्माणि जुजुषाणमंस्थुः। विबाधिष्टास्य रोदंसी महित्वा। इन्द्रो वृत्राण्यंप्रतीजंघन्वान्॥३॥ हव्यवाहंमभिमातिषाहम्। रक्षोहणं पृतंनासु जिष्णुम्।

ज्योतिष्मन्त्नदीद्यंतं पुरेन्धिम्। अग्निः स्विष्टकृत्मा हुवेम। स्विष्टमग्ने अभि तत्पृणाहि। विश्वां देव पृतेना अभि ष्य। उरुन्नः पन्थां प्रदिशन्विभाहि। ज्योतिष्मद्धेह्यजरंन्न आयुंः। त्वामंग्ने हविष्मंन्तः। देवं मर्तास ईडते॥४॥

मन्यैं त्वा जातवेदसम्। स ह्व्या वंक्ष्यानुषक्। विश्वांनि नो दुर्गहां जातवेदः। सिन्धुं न नावा दुंरिताऽतिं पर्षि। अग्नें अत्रिवन्मनंसा गृणानः। अस्माकं बोध्यविता तनूनांम्। पूषा गा अन्वेतु नः। पूषा रंक्ष्त्वर्वतः। पूषा वाजर्ं सनोतु नः। पूषेमा आशा अनुवेद सर्वाः॥५॥

सो अस्मार अभयतमेन नेषत्। स्वस्तिदा अघृंणिः सर्ववीरः। अप्रयुच्छन्पुर एंतु प्रजानन्। त्वमंग्ने सप्रथां असि। जुष्टो होता वरेंण्यः। त्वयां यज्ञं वितंन्वते। अग्नी रक्षारंसि सेधति। शुक्रशोंचिरमंत्र्यः। शुचिंः पावक ईड्यः। अग्ने रक्षां णो अर्हंसः॥६॥

प्रतिं ष्म देव रीषंतः। तिपंष्ठैर्जरों दह। अग्ने हश्से न्यंत्रिणम्। दीद्यन्मर्त्येष्वा। स्वे क्षयें शुचिव्रत। आ वांत वाहि भेषजम्। वि वांत वाहि यद्रपंः। त्वश् हि विश्वभेषजः। देवानांन्दूत ईयंसे। द्वाविमौ वातौं वातः॥७॥

आ सिन्धोरा पंरावतः। दक्षं मे अन्य आवातुं। परान्यो वांतु यद्रपंः। यद्दो वांत ते गृहे। अमृतंस्य निधिर्हितः। ततों नो देहि जीवसें। ततों नो धेहि भेषजम्। ततों नो मह आवंह। वात आवांतु भेषजम्। शम्भूमंयोभूनों हृदे॥८॥

प्रण आयूर्षि तारिषत्। त्वमंग्ने अयासिं। अया सन्मनंसा हितः। अया सन् ह्व्यमूहिषे। अया नो धेहि भेषजम्। इष्टो अग्निराहुंतः। स्वाहांकृतः पिपर्तु नः। स्वगा देवेभ्यं इदन्नमंः। कामो भूतस्य भव्यंस्य। सुम्राडेको विराजिति॥९॥

स इदं प्रति पप्रथे। ऋतूनुत्सृंजते वृशी। काम्स्तदग्रे समंवर्तृतािधं। मनंसो रेतः प्रथमं यदासीत्। स्तो बन्धुमसंति निरंविन्दन्। हृदि प्रतीष्यां क्वयों मनीषा। त्वयां मन्यो स्रथंमारुजन्तः। हर्षमाणासो धृषता मंरुत्वः। तिग्मेषंव आयुंधा स्शिशांनाः। उप प्रयंन्ति नरों अग्निस्पाः॥१०॥

मृन्युर्भगों मृन्युरेवासं देवः। मृन्युर्होता वर्रुणो विश्ववेदाः। मृन्युं विशं ईडते देवयन्तीः। पाहि नो मन्यो तपंसा श्रमेण। त्वमंग्ने व्रत्भृच्छुचिं। देवा असांदया इह। अग्ने ह्व्याय् वोढंवे। व्रतानुबिभ्रंद्वत्पा अदाँभ्यः। यजां नो देवा अजरंः सुवीरंः। दध्द्रव्नांनि सुविदानो अग्ने। गोपाय नो जीवसे जातवेदः॥११॥

जिघारं सत्यमित्रां अधुन्वानींडते सर्वा अरहंसो वातो हुदे राजत्यग्निरूपाः सुविदानो अंग्नु एकं

चक्षुंषो हेते मनंसो हेते। वाचों हेते ब्रह्मंणो हेते। यो मां-ऽघायुरंभिदासंति। तमंग्ने मेन्या मेनिं कृंण्। यो मा चक्षुंषा यो मनंसा। यो वाचा ब्रह्मंणाऽघायुरंभिदासंति। तयाँऽग्ने त्वं मेन्या। अमुमंमेनिं कृंण्। यत्किश्चासौ मनंसा यर्च वाचा। य्ज्ञैर्जुहोति यर्जुषा हिविभिं:॥१२॥

तन्मृत्युर्निर्ऋंत्या संविदानः। पुरादिष्टादाहुंतीरस्य हन्तु। यातुधाना निर्ऋंतिरादुरक्षः। ते अस्य घ्रन्त्वनृंतेन सृत्यम्। इन्द्रेषिता आज्यंमस्य मथ्नन्तु। मा तत्समृंद्धि यद्सौ क्रोतिं। हन्मि तेऽहं कृत हिवः। यो में घोरमचींकृतः। अपाँ ते उभौ बाहू। अपनह्याम्यास्यम्॥१३॥ अपं नह्यामि ते बाह्। अपं नह्याम्यास्यम्॥ अग्नेर्देवस्य

ब्रह्मणा। सर्वं तेऽविधषं कृतम्। पुराऽमुष्यं वषद्वारात्। युज्ञं देवेषुं नस्कृधि। स्विष्टमस्माकं भूयात्। माऽस्मान्प्रापन्न-रांतयः। अन्तिं दूरे सतो अंग्रे। भ्रातृंव्यस्याभिदासंतः॥१४॥ वषद्कारेण वज्रेण। कृत्या हंन्मि कृतामहम्। यो मा नक्तं दिवां सायम्। प्रातश्चाह्नां निपीयंति। अद्या तिमंन्द्र वज्जेण। भातृंव्यं पादयामिस। इन्द्रंस्य गृहोंऽसि तन्त्वां। प्रपंद्ये सगुः सार्थः। सह यन्मे अस्ति तेनं। ईडे अग्निं विपश्चितम्॥१५॥ गिरा यज्ञस्य साधंनम्। श्रुष्टीवानंन्धितावानम्। अग्ने शकेमं ते वयम्। यमं देवस्यं वाजिनंः। अति द्वेषार्श्स तरेम। अवंतं मा समंनसौ समोंकसौ। सचेंतसौ सरेंतसौ। उभौ मामंवतञ्जातवेदसौ। शिवौ भंवतमद्य नंः। स्वयं कृण्वानः सुगमप्रयावम्॥१६॥

तिग्मश्रं को वृष्भः शोश्चानः। प्रत्नः स्थस्थमन् पश्यंमानः। आ तन्तुंमग्निर्दिव्यन्तंतान। त्वन्नस्तन्तुंरुत सेतुंरग्ने। त्वं पन्थां भवसि देवयानः। त्वयांऽग्ने पृष्ठं व्यमारुहेम। अथां देवैः संधमादं मदेम। उद्तुंत्तमं मुंमुग्धि नः। वि पाशं मध्यमञ्चृंत। अवांधमानि जीवसे॥१७॥

वय सोम व्रते तवं। मनंस्त्नूषु बिभ्रंतः। प्रजावंन्तो अशीमितः। इन्द्राणी देवी सुभगां सुपत्नीं। उद शेन पित्विद्यं जिगाय। त्रि श्रदंस्या ज्यनं योजंनानि। उपस्थ इन्द्र स्थिवंरं बिभित्तं। सेनां हु नामं पृथिवी धंनञ्जया। विश्वव्यंचा अदिंतिः सूर्यंत्वक्। इन्द्राणी देवी प्रासहा ददांना॥१८॥

सा नों देवी सुहवा शर्म यच्छत्। आत्वांऽहार्षम्नतरंभूः। ध्रुवस्तिष्ठाविंचाचितः। विशंस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु। मा त्वद्राष्ट्रमधि भ्रशत्। ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृंथिवी। ध्रुवं विश्वंमिदं जगंत्। ध्रुवा हु पर्वता इमे। ध्रुवो राजां विशाम्यम्। इहैवैधि मा व्यंथिष्ठाः॥१९॥

पर्वत इवाविचाचिलः। इन्द्रं इवेह ध्रुवस्तिष्ठ। इह राष्ट्रम् धारय। अभितिष्ठ पृतन्यतः। अधेरे सन्तु शत्रंवः। इन्द्रं इव वृत्रहा तिष्ठ। अपः क्षेत्रांणि स्अयन्। इन्द्रं एणमदीधरत्। ध्रुवन्ध्रुवेणं ह्विषां। तस्मैं देवा अधिब्रवन्। अयं च ब्रह्मंणस्पतिः॥२०॥

हुविर्भिरास्यंमभि दासंतो विपश्चित्मप्रयावञ्चीवसे ददांना व्यथिष्ठा ब्रवन्नेकं च॥———[२]

जुष्टीं नरो ब्रह्मंणा वः पितृणाम्। अक्षंमव्ययं न किलारिषाथ। यच्छक्तरीषु बृह्ता रवेण। इन्द्रे शुष्ममदेधाथा वसिष्ठाः। पावका नः सरेस्वती। वाजेभिर्वाजिनीवती। युज्ञं वेष्टु धिया वसुः। सरेस्वत्यभिनों नेषि वस्यः। मा पंस्फरीः पर्यसा मा न आधंक्। जुषस्वं नः सख्यां वेश्यां च॥२१॥

मा त्वक्षेत्राण्यरंणानि गन्म। वृञ्जे ह्विर्नमंसा ब्र्हिर्ग्रौ। अयांमि स्रुग्धृतवंती सुवृक्तिः। अम्यंक्षि सद्म सदंने पृथिव्याः। अश्रांयि युज्ञः सूर्ये न चक्षुंः। इहार्वाञ्चमितं ह्वये। इन्द्रं जैत्रांय जेतंवे। अस्माकंमस्तु केवंलः। अर्वाञ्चमिन्द्रंम्मुतों हवामहे। यो गोजिद्धंनुजिदंश्वजिद्यः॥२२॥

इमं नो युज्ञं विंहुवे ज्रंषस्व। अस्य कुंमीं हरिवो मेदिनंन्त्वा। असंम्मृष्टो जायसे मातृवोः शुचिः। मृन्द्रः कृविरुदंतिष्ठो विवंस्वतः। घृतेनं त्वा वर्धयन्नग्न आहुत। धूमस्ते केतुरंभवद्दिवि श्रितः। अग्निरग्रे प्रथमो देवतांनाम्। संयातानामृत्तमो विष्णुंरासीत्। यजमानाय परिगृह्यं देवान्। दीक्षयेद हिवरा गंच्छतन्नः॥२३॥

अग्निश्चं विष्णो तपं उत्तमं महः। दीक्षापालेभ्योऽवनंतुः हि शंक्रा। विश्वेर्द्विर्यज्ञियैः संविदानौ। दीक्षामुस्मै यजंमानाय धत्तम्। प्र तिद्वर्ष्णुः स्तवते वीर्याय। मृगो न भीमः कुंचरो गिरिष्ठाः। यस्योरुषुं त्रिषु विक्रमणेषु। अधि क्षियन्ति भुवनानि विश्वा। नूमर्तो दयते सिन्ष्यन् यः। विष्णंव उरुगायाय दार्शत्॥२४॥

प्र यः स्त्राचा मनंसा यजांतै। पृतावंन्त्त्रर्यमा विवासात्। विचंक्रमे पृथिवीमेष पृताम्। क्षेत्रांय विष्णुर्मनुषे दशस्यन्। ध्रुवासो अस्य कीरयो जनांसः। उरुक्षिति स् सुजिनंमा चकार। त्रिर्देवः पृथिवीमेष पृताम्। विचंक्रमे शृतर्चंसं महित्वा। प्र विष्णुंरस्तु त्वस्स्तवीयान्। त्वेष इह्यंस्य स्थविंरस्य नामं॥२५॥

होतांरश्चित्ररंथमध्वरस्यं। यज्ञस्यंयज्ञस्य केतु र रुशंन्तम्। प्रत्यंधिं देवस्यंदेवस्य महा। श्रिया त्वंग्निमितिंथिं जनांनाम्। आ नो विश्वांभिरूतिभिः स्जोषाः। ब्रह्मं जुषाणो हंर्यश्व याहि। वरीवृज्तस्थिवंरिभिः सुशिप्र। अस्मे दधृद्वृषंण् रुशुष्मंमिन्द्र। इन्द्रः सुवर्षा जनयन्नहांनि। जिगायोशिग्भिः पृतंना अभि श्रीः॥२६॥

प्रारोचयुन्मनंवे केतुमहाम्। अविन्दु अथोतिर्बृहुते रणाय।

अश्विनाववंसे निह्नंये वाम्। आ नूनं यांतर सुकृतायं विप्रा। प्रात्युंक्तेनं सुवृता रथेन। उपागंच्छत्मवसागंतन्नः। अविष्टन्थीष्वश्विना न आसु। प्रजावद्रेतो अहंयं नो अस्तु। आवान्तोके तनये तूर्तुजानाः। सुरत्नांसो देववींतिङ्गमेम॥२७॥

त्वर सोम् ऋतुंभिः सुऋतुंभूः। त्वदन्दक्षैः सुदक्षो विश्ववंदाः। त्वं वृषां वृष्त्वेभिर्मिहृत्वा। द्युम्नेभिर्द्युम्प्रंभवो नृचक्षाः। अषांढं युत्सु पृतंनासु पप्रिम्। सुवर्षाम्प्स्वां वृजनंस्य गोपाम्। भरेषुजार सुंक्षितिर सुश्रवंसम्। जयंन्तन्त्वामनुं मदेम सोम। भवां मित्रो न शेव्यो घृतासुंतिः। विभूतद्यम्न एव या उं स्प्रथाः॥२८॥

अधां ते विष्णो विदुषां चिद्दध्यः। स्तोमो यज्ञस्य राध्यों ह्विष्मंतः। यः पूर्व्यायं वेधसे नवींयसे। सुमज्ञांनये विष्णंवे ददांशति। यो जातमस्य मंहतो महि ब्रवांत्। सेदु श्रवोंभिर्युज्यं चिद्दभ्यंसत्। तम् स्तोतारः पूर्व्यं यथां विद ऋतस्यं। गर्भ हिवषां पिपर्तन। आऽस्यं जानन्तो नामं चिद्विवक्तन। बृहत्तं विष्णो सुमृतिं भंजामहे॥२९॥

इमा धाना घृंतसुवंः। हरीं इहोपंवक्षतः। इन्द्र रं सुखतंमे रथें। एष ब्रह्मा प्रतेमहे। विदथें शर्सिष्ट् हरीं। य ऋत्वियः प्रतें वन्वे। वनुषों हर्यतं मदम्ं। इन्द्रो नामं घृतन्नयः। हरिंभिश्चारु सेचंते। श्रुतो गुण आ त्वां विशन्तु॥३०॥

हरिवर्पसङ्गिरं। आचंर्षणिप्रा वृष्भो जनांनाम्। राजां कृष्टीनां पुंरुहूत इन्द्रंः। स्तुतश्रंवस्यन्नवसोपंमद्रिक्। युक्ता हरी वृष्णायां ह्यर्वाङ्। प्र यत्सिन्धंवः प्रस्वं यदायन्। आपंः समुद्र रथ्यंव जग्मुः। अतंश्चिदिन्द्रः सदंसो वरीयान्। यदी सोमंः पृणितं दुग्धो अर्श्शः। ह्वयांमिस् त्वेन्द्रं याह्यर्वाङ्॥३१॥

अरंन्ते सोमंस्त्नुवे भवाति। शतंत्रतो मादयंस्वा सुतेषुं। प्रास्मा अव पृतंनासु प्रयुत्सु। इन्द्रांय सोमाः प्रदिवो विदांनाः। ऋभुर्येभिवृषंपर्वा विहांयाः। प्रयम्यमाणान्प्रति षू गृंभाय। इन्द्र पिब वृषंधूतस्य वृष्णः। अहेडमान उपंयाहि यज्ञम्। तुभ्यं पवन्त इन्दंवः सुतासंः। गावो न वंज्रिन्त्स्वमोको अच्छं॥३२॥

इन्द्रा गंहि प्रथमो युज्ञियांनाम्। या तें काकुत्सुकृता या

वरिष्ठा। यया शश्वत्पिबंसि मध्वं ऊर्मिम्। तयां पाहि प्र ते अध्वर्युरंस्थात्। सन्ते वज्रों वर्ततामिन्द्र गृव्युः। प्रात्युंजा वि बोधय। अश्विनावेह गंच्छतम्। अस्य सोमंस्य पीतयें। प्रात्यावांणा प्रथमा यंजध्वम्। पुरा गृध्रादरंरुषः पिबाथः। प्रातर्राहे यज्ञमश्विना दधांते। प्रश्र सन्ति क्वयः पूर्वभाजः। प्रातर्यजध्वमश्विनां हिनोत। न सायमंस्ति देवया अजुंष्टम्। उतान्यो अस्मद्यंजते विचायः। पूर्वः पूर्वो यजमानो वनीयान्॥३३॥

चाश्वजिद्यो गंच्छतं नो दाशुन्नामांभिश्रीर्गमम सुप्रथां भजामहे विशन्तु याह्यंर्वाङच्छं पिबाथः

मही।

नक्तं जाताऽस्योंषधे। रामे कृष्णे असिक्रि च। इद॰ रंजनि रजय। किलासं पिलृतं च यत्। किलासंश्च पिलृतं चं। निरितो नांशया पृषत्। आ नः स्वो अंश्जुतां वर्णः। परां श्वेतानिं पातय। असितन्ते निलयनम्। आस्थानमसितन्तवं॥३४॥

असिंक्रियस्योषधे। निरितो नांशया पृषंत्। अस्थिजस्यं किलासंस्य। तुनूजस्यं च यत्त्वचि। कृत्ययां कृतस्य ब्रह्मणा। लक्ष्मं श्वेतमंनीनशम्। सर्रूपा नामं ते माता। सर्रूपो नामं ते पिता। सर्रूपाऽस्योषधे सा। सर्रूपमिदं कृधि॥३५॥ शुनः हुवेम मधवांनमिन्द्रम्। अस्मिन्भरे नृतंमं वाजंसातौ। शृण्वन्तंमुग्रमूतये समत्सुं। घ्रन्तं वृत्राणि स्ञितं धनांनाम्। धूनुथ द्यां पर्वतान्दाशुषे वसुं। नि वो वनां जिहते यामं नो भिया। कोपयंथ पृथिवीं पृंश्विमातरः। युधे यदुंग्राः पृषंती्रयुंग्ध्वम्। प्रवेपयन्ति पर्वतान्। विविश्वन्ति वनस्पतीन्॥३६॥

प्रोवांरत मरुतो दुर्मदां इव। देवांसः सर्वया विशा। पुरुत्रा हि सद्दुःसिं। विशो विश्वा अनुं प्रभु। समत्सुं त्वा हवामहे। समत्स्विग्निमवंसे। वाज्यन्तों हवामहे। वाजेषु चित्ररांधसम्। सङ्गंच्छध्व संवंदध्वम्। सबौं मना सि जानताम्॥३७॥ देवा भागं यथा पूर्वे। सञ्जानाना उपासंत। समानो मन्नः समिंतिः समानी। समानं मनः सह चित्तमेषाम्। समानङ्केतो अभि सर् रभध्वम्। संज्ञानेन वो ह्विषां यजामः। समानी व आकूंतिः। समाना हृदयानि वः। समानमंस्तु वो मनः। यथां वः सुसहासंति॥३८॥

संज्ञानंत्रः स्वैः। संज्ञानमरंणैः। संज्ञानंमिश्विना युवम्। इहास्मासु नियंच्छतम्। संज्ञानं मे बृह्स्पतिः। संज्ञानं सविता करत्। संज्ञानंमिश्वना युवम्। इह मह्यं नि यंच्छतम्। उपं च्छायामिव घृणैः। अगन्म शर्मं ते वयम्॥३९॥ अग्रे हिरंण्यसन्दशः। अदंब्धेभिः सवितः पायुभिष्टम्। शिवेभिर्द्य परिपाहि नो गयम्। हिरंण्यजिह्वः सुविताय नव्यंसे। रक्षा मार्किनी अघश्र स ईशत। मदेमदे हि नो ददः। यूथा गर्वामृजुकतुः। सङ्गृभाय पुरूशता। उभया हस्त्या वस्। शिशीहि राय आ भर॥४०॥

शिप्रिंन्वाजानां पते। शचींवस्तवं द्रमनाः। आ तू नं इन्द्र भाजय। गोष्वश्वेषु शुभुषुं। सहस्रेषु तुवीमघ। यद्देवा देवहेर्डनम्। देवांसश्चकृमा व्यम्। आदिंत्यास्तस्मांन्मा यूयम्। ऋतस्युर्तेनं मुश्चत। ऋतस्युर्तेनांदित्याः॥४१॥

यजंत्रा मुश्चतेह माँ। यज्ञैर्वो यज्ञवाहसः। आशिक्षंन्तो न शेकिम। मेदंस्वता यजंमानाः। स्नुचाऽऽज्येन जुह्वंतः। अकामा वो विश्वेदेवाः। शिक्षंन्तो नोपं शेकिम। यदि दिवा यदि नक्तम्। एनं एन्स्योकंरत्। भूतं मा तस्माद्भव्यं च॥४२॥

द्रुपदादिव मुश्रत्। द्रुपदादिवेन्मुंमुचानः। स्विन्नः स्नात्वी मलांदिव। पूतं पवित्रेणेवाज्यम्। विश्वं मुश्रन्तु मैनंसः। उद्ययन्तमंस्परिं। पश्यंन्तो ज्योतिरुत्तंरम्। देवन्देवत्रा सूर्यम्। अगंन्म ज्योतिरुत्तमम्॥४३॥

तवं कृषि वनस्पतीं आनतामसंति वयं भंरादित्याश्च नवं च॥————[४] वृषासो अश्शुः पंवते हविष्मान्त्सोमः। इन्द्रंस्य भाग ऋंतयुः शतायुंः। स मा वृषांणं वृषभं कृणोतु। प्रियं विशा सर्ववीर स्वीरम्ं। कस्य वृषां सुते सर्चा। नियुत्वान्वृष्भो रंणत्। वृत्रहा सोमंपीतये। यस्ते शृङ्ग वृषोनपात्। प्रणंपात्कुण्डपाय्यः। न्यंस्मिन्दध्र आ मनः॥४४॥ तर सधीचींरूतयो वृष्णियानि। पौइस्यांनि नियुतः सश्चरिन्द्रम्। समुद्रं न सिन्धंव उक्थशुंष्माः। उरुव्यचेसङ्गिर आ विंशन्ति। इन्द्रांय गिरो अनिंशितसर्गाः। अपः प्रैरंयन्त्सगंरस्य बुध्नात्। यो अक्षेणेव चुक्रिया शचींभिः। विष्वंक्तस्तम्भं पृथिवीमुत द्याम्। अक्षोदयच्छवंसा क्षामंबुध्नम्। वार्णवांतस्तर्विषीभिरिन्द्रं:॥४५॥

दृढान्यौँघ्रादुशमांन् ओजंः। अवांभिनत्कुकुभः पर्वतानाम्। आ नो अग्ने सुकेतुनाँ। रियं विश्वायुंपोषसम्। मार्डीकन्धेहि जीवसेँ। त्व॰ सोम महे भगम्ँ। त्वं यूनं ऋतायते। दक्षंन्दधासि जीवसेँ। रथं युअते मुरुतंः शुभे सुगम्। सूरो न मित्रावरुणा गविंष्टिषु॥४६॥

रजारंसि चित्रा विचंरन्ति त्न्यवंः। दिवः संम्राजा पर्यसा न उक्षतम्। वाच्रं सुमित्रावरुणाविरावतीम्। पूर्जन्यंश्चित्रां वंदित् त्विषीमतीम्। अभ्रा वंसत मरुतः सुमाययां। द्यां वंर्षयतमरुणामरेपसम्। अयुक्त सप्त शुन्ध्यवंः। सूरो रथंस्य नित्रयंः। ताभियाति स्वयंक्तिभिः। विहिष्ठेभिर्विहरंन् यासि तन्तुम्॥४७॥

अव्वययत्रसितन्देव वस्वः। दविध्वतो र्श्मयः सूर्यस्य। चर्मेवावाधुस्तमो अप्स्वन्तः। पूर्जन्याय प्र गांयत। दिवस्पुत्रायं मीदुषें। स नो यवसंमिच्छत्। अच्छां वद त्वसंङ्गीर्भिराभिः। स्तुहि पूर्जन्यन्नम्साऽऽविवास। कनिन्नदृष्ट्वभो जीरदानुः। रेतो दधात्वोषधीषु गर्भम्॥४८॥

यो गर्भमोषंधीनाम्। गर्वां कुणोत्यर्वताम्। पूर्जन्यः

पुरुषीणाँम्। तस्मा इदास्ये ह्विः। जूहोता मधुंमत्तमम्। इडाँन्नः स्यतंङ्करत्। तिस्रो यदंग्ने श्ररद्स्त्वामित्। शुचिं घृतेन् शुचंयः सप्यन्। नामानि चिद्दधिरे युज्ञियांनि। असूदयन्त तनुवः सुजाताः॥४९॥

इन्द्रेश्च नः शुनासीरौ। इमं यज्ञं मिमिक्षतम्। गर्भन्धत्त इ

स्वस्तयें। ययोरिदं विश्वं भुवनमा विवेशं। ययोरानुन्दो निहिंतो महंश्व। शुनांसीरावृतुभिंः संविदानौ। इन्द्रंवन्तौ हविरिदं जुंषेथाम्। आघाये अग्निमिंन्धते। स्तृणन्तिं ब्रहिरानुषक्। येषामिन्द्रो युवा सर्खां। अग्न इन्द्रेश्च मेदिनां। हथो वृत्राण्यंप्रति। युव १ हि वृत्रहन्तंमा। याभ्या १ सुवरजंयन्नग्रं एव। यावांतस्थतुर्भुवंनस्य मध्यैं। प्रचंर्षणी वृंषणा वर्ज्जबाह्। अग्नी इन्द्रांवृत्रहणां हुवे वाम्॥५०॥ मन् इन्द्रो गविंष्टिषु तन्तुङ्गर्भू सुजांताः सर्खां सप्त चं॥______[५] उत नंः प्रिया प्रियासुं। सप्तस्वसा सुजुंष्टा। सरंस्वती स्तोम्यां-ऽभूत्। इमा जुह्वांनायुष्मदा नमोभिः। प्रति स्तोम र सरस्वति जुषस्व। तव शर्मन्प्रियतंमे दर्धानाः। उपस्थेयाम शर्णन्न वृक्षम्। त्रिणिं पदा विचंक्रमे। विष्णुंगींपा अदाँभ्यः। ततो

धर्माणि धारयन्॥५१॥

तदंस्य प्रियम्भि पाथों अश्याम्। नरो यत्रं देवयवो मदंन्ति। उरुक्रमस्य स हि बन्धंरित्था। विष्णौः पदे पर्मे मध्व उत्संः। कृत्वादा अंस्थु श्रेष्ठंः। अद्य त्वां वन्वन्त्सुरेक्णौः। मर्त आनाश सुवृक्तिम्। इमा ब्रह्म ब्रह्मवाह। प्रिया त आ बर्हिः सीद। वीहि सूर पुरोडाशम्॥५२॥

उपं नः सूनवो गिरंः। शृण्वन्त्वमृतंस्य ये। सुमृडीका भंवन्तु नः। अद्या नो देव सवितः। प्रजावंत्सावीः सौभंगम्। परां दुष्वप्निय स्व। विश्वांनि देव सवितः। दुरितानि परां सुव। यद्भद्रन्तन्म आ सुंव। शुचिमकेंबृह्स्पतिम्॥५३॥

अध्वरेषुं नमस्यत। अनाम्योज् आ चंके। या धारयंन्त देवा सुदक्षा दक्षंपितारा। असुर्याय प्रमंहसा। स इत् क्षेति सुधित ओकंसि स्वे। तस्मा इडां पिन्वते विश्वदानीं। तस्मै विशंः स्वयमेवानंमन्ति। यस्मिन्ब्रह्मा राजंनि पूर्व एतिं। सर्कृतिमिन्द्र सच्युंतिम्। सच्युंतिञ्ज्वघनंच्युतिम्॥५४॥

कुनात्काभान्न आ भेर। प्रयप्स्यित्रेव सुक्थ्यौ। वि ने इन्द्र मृधों जिह। किनीखुनिदव सापयन्। अभि नः सुष्टुंतिन्नय। प्रजापंतिः स्त्रियां यशः। मुष्कयोरदधात्सपम्। कामस्य तृप्तिमानन्दम्। तस्याग्ने भाजयेह मा। मोदः प्रमोद आनन्दः॥५५॥

मुष्कयोर्निहिंतः सपंः। सृत्वेव कामंस्य तृप्याणि। दक्षिणानां प्रतिग्रहे। मनंसश्चित्तमाकूंतिम्। वाचः सत्यमंशीमहि। पृश्नाः रूपमन्नंस्य। यशः श्रीः श्रंयतां मियं। यथाऽहमस्या अतृपः श्लिये पुमान्। यथा स्त्री तृप्यंति पुःसि प्रिये प्रिया। एवं भगंस्य तृप्याणि॥५६॥

यज्ञस्य काम्यः प्रियः। ददामीत्यग्निवंदित। तथेतिं वायुरांह् तत्। हन्तेतिं सृत्यश्रुन्द्रमाः। आदित्यः सृत्यमोमिति। आपुस्तत्सृत्यमा भरन्। यशो यज्ञस्य दक्षिणाम्। असौ मे कामः समृद्धताम्। न हि स्पश्मिवंदन्नन्यम्स्मात्। वैश्वान्रात्पुंरपृतारंम्ग्नेः॥५७॥

अर्थममन्थन्नमृत्ममूराः। वैश्वान्रङ्क्षेत्रजित्यांय देवाः। येषांमिमे पूर्वे अर्मास् आसन्। अयूपाः सद्म विभृता पुरूणि। वैश्वानर् त्वया ते नुत्ताः। पृथिवीम्न्याम्भितंस्थुर्जनांसः। पृथिवीं मातरं महीम्। अन्तरिक्षमुपं ब्रवे। बृह्तीमूतये दिवम्। विश्वं बिभर्ति पृथिवी॥५८॥

अन्तिरिक्षं वि पंप्रथे। दुहे द्यौर्बृह्ती पर्यः। न ता नंशन्ति न दंभाति तस्करः। नैनां अमित्रो व्यथिरादंधर्षित। देवा ॥ याभिर्यजंते ददांति च। ज्योगित्ताभिः सचते गोपंतिः सह। न ता अर्वा रेणुकंकाटो अश्जते। न स १ स्कृत्त्रमुपं यन्ति ता अभि। उरुगायमभयं तस्य ता अन्। गावो मर्त्यंस्य वि चंरन्ति यज्वनः॥५९॥

रात्री व्यंख्यदायती। पुरुत्रा देव्यंक्षभिः। विश्वा अधि श्रियोऽधित। उपं ते गा इवाकंरम्। वृणीष्व दुंहितर्दिवः। रात्री स्तोमं न जिग्युषीं। देवीं वाचंमजनयन्त देवाः। तां विश्वरूपाः पृशवो वदन्ति। सा नो मृन्द्रेष्मूर्ज्नदुहाना। धेनुर्वाग्स्मानुष सुष्टुतैतुं॥६०॥

यद्वाग्वदंन्त्यविचेत्नानिं। राष्ट्रीं देवानांन्निष्सादं मृन्द्रा। चतंस्र ऊर्जन्दुदुहे पयार्श्सा। क्वं स्विदस्याः पर्मं जंगाम। गौरी मिमाय सलिलानि तक्षंती। एकंपदी द्विपदी सा चतुंष्पदी। अष्टापंदी नवंपदी बभूवुषीं। सहस्राक्षरा पर्मे व्योमन्। तस्यार्थ समुद्रा अधि विक्षंरन्ति। तेनं जीवन्ति प्रदिशश्चतंस्रः॥६१॥

ततः क्षरत्यक्षरम्। तिद्वश्वमुपं जीवति। इन्द्रासूरां जनयंन्विश्वकर्मा। मुरुत्वारं अस्तु गुणवान्त्सजातवान्। अस्य स्रुषा श्वशुंरस्य प्रशिंष्टिम्। सपत्ना वाचं मनंसा उपांसताम्। इन्द्रः सूरों अतर्द्रजारंसि। स्रुषा सपत्ना श्वशंरोऽयमंस्तु। अयर शत्रूं अयत् जर्हंषाणः। अयं वां जयतु वाजंसातौ। अग्निः क्षंत्रभृदिनंभृष्टमोजः। स्ह् स्रियो दीप्यतामप्रयुच्छन्। विभ्राजंमानः समिधान उग्रः। आऽन्तरिक्षमरुहदगुन्द्याम्॥६२॥

धारयंन्पुरोडाशुं बृह्स्पितें ज्ञघनंच्युतिमान्नदो भगंस्य तृप्याण्यग्नेः पृथिवी यज्वंन एतु प्रदिश्रश्चतंस्रो

वार्जसातौ चुत्वारि च॥————[ह]

वृषाँऽस्य १ शुर्वृष्मायं गृह्यसे। वृषाऽयमुग्रो नृचक्षंसे। दिव्यः कंर्मण्यो हितो बृहन्नामं। वृष्मस्य या कुकुत्। विषूवान् विष्णो भवत्। अयं यो मामको वृषाँ। अथो इन्द्रं इव देवेभ्यः। वि ब्रंवीतु जनैभ्यः। आयुष्मन्तं वर्चस्वन्तम्। अथो अधिपतिं विशाम्॥६३॥

अस्याः पृंथिव्या अध्यक्षम्। इमिनन्द्र वृष्भं कृण्। यः सुशृङ्गः

सुवृष्भः। कृत्याणो द्रोण आहितः। कार्षीवल प्रगाणेन। वृष्भेणं यजामहे। वृष्भेण यजमानाः। अर्क्रूरेणेव सूर्पिषाँ। मृथेश्च सर्वा इन्द्रेण। पृतंनाश्च जयामसि॥६४॥

यस्यायमृष्भो ह्विः। इन्द्रांय परिणीयतें। जयांति शत्रुंमायन्तम्ं। अथों हन्ति पृतन्यतः। नृणामहं प्रणीरसंत्। अग्रं उद्भिन्दतामंसत्। इन्द्र शुष्मं तनुवा मेरंयस्व। नीचा विश्वां अभितिंष्ठाभिमांतीः। नि शृंणीह्याबाधं यो नो अस्ति। उरुं नो लोकं कृंणुहि जीरदानो॥६५॥

प्रेह्मभि प्रेह्मि प्र भेरा सहंस्व। मा विवेनो वि शृंणुष्वा जनेषु। उदींडितो वृंषभ् तिष्ठ शुष्मैः। इन्द्र शत्रूंन्पुरो अस्माकं युध्य। अग्रे जेता त्वं जंय। शत्रूंन्त्सहस् ओजंसा। वि शत्रून् विमृधीं नुद। एतन्ते स्तोमंन्तुविजात् विप्रः। रथं न धीरः स्वपां अतक्षम्। यदीदंग्रे प्रतित्वन्देव हर्याः॥६६॥

सुवंवितीर्प एना जयेम। यो घृतेनाभिमांनितः। इन्द्र जैत्रांय जित्रेषे। स नः सङ्कांसु पारय। पृतनासाह्येषु च। इन्द्रों जिगाय पृथिवीम्। अन्तिरिक्ष्यः सुवंर्महत्। वृत्रहा पुरुचेतंनः। इन्द्रों जिगाय सहंसा सहाःसी। इन्द्रों जिगाय पृतंनानि विश्वां॥६७॥

इन्द्रों जातो वि पुरों रुरोज। स नः पर्स्पा वरिवः कृणोतु। अयं कृत्रुरगृंभीतः। विश्वजिदुद्धिदित्सोमः। ऋषिर्विप्रः काव्येन। वायुरंग्रेगा यंज्ञप्रीः। साकङ्गन्मनंसा यज्ञम्। शिवो नियुद्धिः शिवाभिः। वायों शुक्रो अयामि ते। मध्वो अग्रं दिविष्टिषु॥६८॥

आ यांहि सोमं पीतये। स्वारुहो देव नियुत्वंता। इमिनंद्र वर्धय क्षत्रियांणाम्। अयं विशां विश्पतिंरस्तु राजां। अस्मा इंन्द्र महि वर्चा १सि धेहि। अवर्चसंङ्कणुहि शत्रुंमस्य। इममा भंज ग्रामे अश्वेषु गोषुं। निरमुं भंज योऽमित्रों अस्य। वर्ष्मन् क्षत्रस्यं कक्भिं श्रयस्व। ततों न उग्रो वि भंजा वसूंनि॥६९॥ असमे द्यांवापृथिवी भूरिं वामम्। सन्दुंहाथाङ्घर्मदुघेव धेनुः। अय॰ राजां प्रिय इन्द्रंस्य भूयात्। प्रियो गवामोषंधीनामुतापाम्। युनज्मिं त उत्तरावंन्तमिन्द्रम्। येन जयांसि न परा जयांसै। स त्वांऽकरेकवृष्मे इस्वानांम्। अथो राजन्नुत्तमं मानवानाम्। उत्तरस्त्वमधरे ते सपत्नाः। एकंवृषा इन्द्रंसखा जिगीवान्॥७०॥

विश्वा आशाः पृतंनाः स्अयं जयन्। अभि तिष्ठ शत्र्यतः संहस्व। तुभ्यं भरन्ति क्षितयों यविष्ठ। बिलिमंग्रे अन्तित् ओत दूरात्। आ भन्दिष्ठस्य सुमृतिश्चिंकिद्धि। बृहत्ते अग्रे मिह् शर्म भुद्रम्। यो देह्यो अनमयद्वध्स्रेः। यो अर्यपत्नीरुषसंश्वकारं। स निरुध्या नहुंषो यह्वो अग्निः। विशंश्वके बलिहृतः सहोभिः॥७१॥

प्र सद्यो अंग्ने अत्येष्यन्यान्। आविर्यस्मै चार्रुतरो बुभूथं। ईडेन्यों वपुष्यों विभावाँ। प्रियो विशामतिंथिर्मानुंषीणाम्। ब्रह्मंज्येष्ठा वीर्या सम्भृतानि। ब्रह्माग्रे ज्येष्ठं दिवुमा तंतान। ऋतस्य ब्रह्मं प्रथमोत जंज्ञे। तेनांर्हति ब्रह्मंणा स्पर्धेतुङ्कः। ब्रह्म सुचो घृतवंतीः। ब्रह्मणा स्वरंवो मिताः॥७२॥ ब्रह्मं यज्ञस्य तन्तेवः। ऋत्विजो ये हंविष्कृतेः। शृङ्गाणीवेच्छुङ्गिणा सन्दंदश्रिरे। चषालंबन्तः स्वरंबः पृथिव्याम्। ते देवासः स्वरंवस्तस्थिवा १ संः। नमः सर्खिभ्यः सन्नान्माऽवंगात। अभिभूरिग्नरंतरद्रजा रेसि। स्पृधों विहत्य पृतंना अभिश्रीः। जुषाणो म् आहुंतिं मामहिष्ट। हत्वा स्पतान् वरिवस्करन्नः। ईशानन्त्वा भुवनानामभिश्रियम्।

जुषेथाँम्॥७६॥

स्तौम्यंग्न उरुकृतर् सुवीरम्। ह्विर्जुषाणः सपत्नार् अभिभूरंसि। जुहि शत्रूर् रप् मृधो नुदस्व॥७३॥

विशां जंयामसि जीरदानो हर्या विश्वा दिविष्टिषु वसूनि जिगीवान्त्सहोभिर्मिता नंश्रुत्वारि

स प्रंत्वन्नवीयसा। अग्नै द्युम्नेनं स्यता। बृहत्तंतन्थ भानुना। नवन्नु स्तोमंमग्नयें। दिवः श्येनायं जीजनम्। वसोः कुविद्वनातिं नः। स्वारुहा यस्य श्रियों दृशे। र्यिर्वीरवंतो यथा। अग्रे यज्ञस्य चेतंतः। अदाभ्यः पुरएता॥७४॥ अग्निर्विशां मानुषीणाम्। तूर्णी रथः सदा नवंः। नव सोमाय वाजिने। आज्यं पर्यसोऽजिन। जुष्टर शुचितमं वसुं। नवर्र सोम जुषस्व नः। पीयूषंस्येह तृंण्णुहि। यस्तें भाग ऋता वयम्। नवंस्य सोम ते वयम्। आ सुंमतिं वृंणीमहे॥७५॥ स नों रास्व सहस्रिणंः। नव १ हविर्जुषस्व नः। ऋतुभिः सोम भूतंमम्। तदङ्ग प्रतिंहर्य नः। राजन्त्सोम स्वस्तयें। नव्रस्तोमन्नवर् हिवः। इन्द्राग्निभ्यां नि वेदय। तज्जुंषेतार्

सचेतसा। शुचिन्नु स्तोमन्नवंजातम् । इन्द्रांग्नी वृत्रहणा

उभा हि वार् सुहवा जोहंवीमि। ता वाजर स्य उंश्ते धेष्ठा अग्निरिन्द्रो नवंस्य नः। अस्य ह्व्यस्यं तृप्यताम्। इह देवौ संहुस्निणौ यज्ञन्न आ हि गच्छंताम्। वसुंमन्तर सुवुर्विदम्। अस्य ह्व्यस्यं तृप्यताम्। अग्निरिन्द्रो नवंस्य नः। विश्वौन्देवाइस्तंप्यत॥७७॥

ह्विषोऽस्य नवंस्य नः। सुवर्विदो हि जंजिरे। एदं बर्हिः सुष्टरीमा नवंन। अयं यज्ञो यजंमानस्य भागः। अयं बंभूव भुवंनस्य गर्भः। विश्वं देवा इदम्द्यागंमिष्ठाः। इमे नु द्यावापृथिवी समीचीं। तुन्वाने यज्ञं पुरुपेशंसन्धिया। आऽस्मे पृणीतां भुवंनानि विश्वां। प्रजां पुष्टिम्मृत्ज्ञवेन॥७८॥

इमे धेनू अमृतं ये दुहातें। पर्यस्वत्युत्तरामेतु पृष्टिः। इमं यज्ञं जुषमाणे नवेन। समीची द्यावापृथिवी घृताचीं। यविष्ठो हव्यवाहेनः। चित्रभानुर्घुतासुंतिः। नवंजातो वि रोचसे। अग्ने तत्ते महित्वनम्। त्वमंग्ने देवतांभ्यः। भागे देव न मीयसे॥७९॥

स एंना विद्वान् यंक्ष्यसि। नव्ह् स्तोमं जुषस्व नः। अग्निः प्रंथमः प्राश्नांतु। स हि वेद यथां हुविः। शिवा अस्मभ्यमोषंधीः। कृणोत् विश्वचंर्षणिः। भ्रात्रः श्रेयः समंनेष्ट देवाः। त्वयांऽवसेन् समंशीमित् त्वा। स नों मयोभूः पितो आ विशस्व। शन्तोकायं तनुवें स्योनः। पृतमु त्यं मधुना संयुतं यवम्। सरस्वत्या अधिमनावंचकृषुः। इन्द्रं आसीत्सीरंपितः श्रतंत्रं। कीनाशां आसन्मरुतः सुदानंवः॥८०॥

पुरुपता वृंणीमहे जुषेथाँन्तर्पयतामृतुत्रवेंन मीयसे स्योनश्चत्वारिं च॥————[८]

जुष्टश्चक्षंषे जुष्टीनरो नक्तञ्चाता वृषास उत नो वृषांऽस्य र्षः सप्रंत्नवदृष्टौ॥८॥ जुष्टो मृन्युर्भगो जुष्टी नरो हरिवर्षसङ्गिरः शिप्रिंन्वाजानामुत नेः प्रिया यद्वाग्वदंन्ती विश्वा आशा अशीतिः॥८०॥

जुष्टंः सुदानंवः॥

हरिंः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके चतुर्थः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥पश्चमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके पश्चमः प्रपाठकः॥

प्राणो रंक्षिति विश्वमेजंत्। इर्यो भूत्वा बंहुधा बहूनिं। स इत्सर्वं व्यानशे। यो देवो देवेषुं विभूरन्तः। आवृंदूदात् क्षेत्रियंध्वगद्वृषां। तिमत्प्राणं मन्सोपं शिक्षत। अग्रं देवानांमिदमंत्तु नो ह्विः। मनंसृश्चित्तेदम्। भूतं भव्यं च गुप्यते। तिद्धे देवेष्वंग्रियम्॥१॥

आ नं एतु पुरश्चरम्। सह देवैरिमः हवम्। मनः श्रेयंसिश्रेयसि। कर्मन् यूज्ञपंतिन्दधंत्। जुषतां मे वागिदः ह्विः। विराहेवी पुरोहिता। ह्व्यवाडनंपायिनी। ययां रूपाणि बहुधा वदंन्ति। पेशाः सि देवाः पंरमे ज्नित्रें। सा नो विराडनंपस्फुरन्ती॥२॥

वाग्देवी जुंषतामिद १ ह्विः। चक्षुंर्देवानां ज्योतिर्मृते न्यंक्तम्। अस्य विज्ञानांय बहुधा निधीयते। तस्यं सुम्नमंशीमिह। मा नो हासीद्विचक्षणम्। आयुरिन्नः प्रतीर्यताम्। अनंन्याश्वक्षुंषा वयम्। जीवा ज्योतिरशीमिह। सुवज्योतिरुतामृतम्। श्रोत्रेण भद्रमुत शृंण्वन्ति सृत्यम्। श्रोत्रेण वार्चं बहुधोद्यमानाम्।

श्रोत्रेण मोदंश्च महंश्च श्रूयते। श्रोत्रेण सर्वा दिश आ शृंणोमि। येन प्राच्यां उत दंक्षिणा। प्रतीच्यें दिशः शृण्वन्त्यंत्तरात्। तदिच्छोत्रंं बहुधोद्यमानम्। अरान्न नेमिः परि सर्वं बभूव॥३॥

अश्रियमनंपस्करनी सृत्यः स्म चं॥———[१] उदेहिं वाजिन्यो अस्यप्स्वंन्तः। इदः राष्ट्रमा विंश सूनृतांवत्। यो रोहिंतो विश्वंमिदञ्जज्ञानं। स नो राष्ट्रेषु सुधितान्दधातु। रोहं रेरोह् रेरोहित आर्रुरोह। प्रजािमेर्वृद्धं जनुषांमुपस्थम्। तािमेः सःरंख्यो अविद्थ्यडुर्वीः। गातुं प्रपश्यंत्रिह राष्ट्रमाऽहाः। आऽहांर्षाद्राष्ट्रमिह रोहितः। मृधो व्यांस्थदभयं नो अस्तु॥४॥

अस्मभ्यं द्यावापृथिवी शक्वंरीभिः। राष्ट्रन्दुंहाथामिह रेवतींभिः। विमंमर्श रोहिंतो विश्वरूपः। समाचक्राणः प्ररुहो रुह्श्च। दिवं गृत्वायं महृता मंहिम्ना। वि नो राष्ट्रम्नेनतु पर्यसा स्वेनं। यास्ते विश्वस्तपंसा सं बभूवुः। गायत्रं वृत्समनु तास्त आऽगुः। तास्त्वा विशन्तु महंसा स्वेनं। सं माता पुत्रो अभ्येतु रोहिंतः॥५॥

यूयमुंग्रा मरुतः पृश्ञिमातरः। इन्द्रेण स्युजा प्रमृंणीथ्

शत्रून्। आ वो रोहितो अशृणोदिभिद्यवः। त्रिसंप्तासो मरुतः स्वादुसम्मुदः। रोहितो द्यावापृथिवी जंजान। तस्मिड्स्तन्तुं परमेष्ठी ततान। तस्मिञ्छिश्रिये अज एकंपात्। अद्दर्दद्यावापृथिवी बलेन। रोहितो द्यावापृथिवी अंद्दरहत्। तेन सुवंः स्तिभृतन्तेन नाकंः॥६॥

सो अन्तरिक्षे रजंसो विमानंः। तेनं देवाः सुव्रन्वंविन्दन्। सृशेवंन्त्वा भानवो दीदिवा सम्मा समग्रासो जुह्वो जातवेदः। उक्षन्तिं त्वा वाजिन्मा घृतेनं। स समग्रे युवसे भोजंनानि। अग्रे शर्धं मह्ते सौभंगाय। तवं द्युम्नान्यंत्तमानिं सन्तु। सञ्जास्पत्य स्यम्मा कृणुष्व। शृत्रूयताम्भि तिष्ठा महा स्सा ७॥

पुनर्न् इन्द्रो मुघवां ददातु। धनांनि श्रृक्तो धन्यः सुराधाः। अर्वाचीनं कृणुतां याचितो मनः। श्रृष्टी नो अस्य ह्विषो जुषाणः। यानिं नोऽजिनन्धनांनि। जहर्थं शूर मृन्युनां। इन्द्रानुंविन्द नुस्तानिं। अनेनं हविषा पुनः। इन्द्र आशांभ्यः

परिं। सर्वाभ्योऽभयङ्करत्॥८॥

जेता शत्रून् विचंर्षणिः। आकूँत्यै त्वा कामांय त्वा स्मृधेँ त्वा। पुरो दंधे अमृत्त्वायं जीवसेँ। आकूंतिम्स्यावंसे। कामंमस्य समृंद्धौ। इन्द्रंस्य युञ्जते धियः। आकूंतिं देवीं मनंसः पुरो दंधे। यज्ञस्यं माता सुहवां मे अस्तु। यदिच्छामि मनंसा सकांमः। विदेयंमेन्द्धृदंये निविष्टम्॥९॥

सेदग्निरग्नी रत्यैत्यन्यान्। यत्रं वाजी तनयो वीडुपांणिः। सहस्रंपाथा अक्षरां समेतिं। आशांनान्त्वाऽऽशापालेभ्यंः। चतुभ्यों अमृतेभ्यः। इदं भूतस्याध्यंक्षेभ्यः। विधेमं हिविषां वयम्। विश्वा आशा मधुना सर सृंजामि। अनुमीवा आप् ओषंधयो भवन्तु। अयं यर्जमानो मृधो व्यंस्यताम्॥१०॥

अगृंभीताः पृशवंः सन्तु सर्वे। अग्निः सोमो वर्रणो मित्र इन्द्रंः। बृह्स्पतिः सिवता यः संहस्री। पूषा नो गोभिरवंसा सरंस्वती। त्वष्टां रूपाणि समंनक्त युज्ञैः। त्वष्टां रूपाणि दर्धती सरंस्वती। पूषा भगरं सिवता नो ददातु। बृह्स्पतिदंददिन्द्रंः सहस्रम्। मित्रो दाता वर्रणः सोमो अग्निः॥११॥ आ नों भर् भगंमिन्द्र द्युमन्तम्। नि तें देष्णस्यं धीमहि प्ररेके। उर्व इंव पप्रथे कामों अस्मे। तमापृंणा वसुपते वसूनाम्। इमङ्कामंं मन्दया गोभिरश्वैः। चन्द्रवंता राधंसा पप्रथंश्च। सुवर्यवों मृतिभिस्तुभ्यं विप्राः। इन्द्रांय वाहंः कुशिकासों अक्रन्। इन्द्रंस्य नु वीर्याणि प्रवोचम्। यानि चकारं प्रथमानि वज्री॥१२॥

अह्न्निह्मन्वपस्तंतर्द। प्रवृक्षणां अभिनृत्पर्वतानाम्। अह्न्निहुं पर्वते शिश्रियाणम्। त्वष्टांऽस्मे वज्र ई स्वर्यन्ततक्ष। वाश्रा इंव धेनवः स्यन्दंमानाः। अञ्जः समुद्रमवं जग्मुरापः। वृषायमाणो-ऽवृणीत् सोमम्। त्रिकंद्रुकेष्विपबत्सुतस्यं। आ सार्यकं मुघवां दत्त् वज्रम्। अहंन्नेनं प्रथम्जा महीनाम्॥१३॥

यदिन्द्राहंन्प्रथम्जा महीनाम्। आन्मायिनामिनाः प्रोत मायाः। आत्सूर्यं जनयन्द्यामुषासम्। तादीक्रा शत्रून्न किलाविवित्से। अहंन्वृत्रं वृत्रतरं व्यश्सम्। इन्द्रो वर्ज्रण मह्ता व्धेनं। स्कन्धाश्सीव कुलिशेनाविवृंक्णा। अहिंः शयत उपपृक्पृंथिव्याम्। अयोध्येव दुर्मद् आ हि जुह्ने। महावीरन्तुंविबाधमृंजीषम्॥१४॥ नातांरीरस्य समृतिं वधानांम्। स॰ रुजानाः पिपिष् इन्द्रंशत्रुः। विश्वो विहाया अर्तिः। वसुंद्धे हस्ते दक्षिणे। तरणिर्न शिश्रथत्। श्रवस्यया न शिश्रथत्। विश्वंस्मा इदिष्ध्यसे। देवत्रा ह्व्यमूहिषे। विश्वंस्मा इत्सुकृते वारंमृण्वति। अग्निर्द्वारा व्यृण्वति॥१५॥

उदुज्जिहांनो अभि कामंमीरयन्। प्रपृश्चन्विश्वा भुवंनानि पूर्वथां। आ केतुना सुवंमिद्धो यजिष्ठः। कामं नो अग्ने अभिहंर्य दिग्भ्यः। जुषाणो ह्व्यम्मृतेषु दूढ्यः। आ नो र्यिं बंहुलाङ्गोमंतीमिषम्। नि धेहि यक्षंद्मृतेषु भूषन्। अश्विना यज्ञमागंतम्। दाशुषः पुरुंद ससा। पूषा रक्षतु नो र्यिम्॥१६॥

इमं यज्ञम्श्विनां वर्धयंन्ता। इमो र्यिं यजंमानाय धत्तम्। इमो प्राूत्रंक्षतां विश्वतों नः। पूषा नः पातु सद्मप्रंयच्छन्। प्रते महे संरस्वति। सुभंगे वार्जिनीवति। सत्यवाचे भरे मृतिम्। इदं नों ह्व्यं घृतवंत्सरस्वति। सृत्यवाचे प्रभरेमा ह्वी १ षिं। इमानिं ते दुरिता सौभंगानि। तेभिर्व्य १ सुभगांसः स्याम॥१७॥ वुज्यहींनामृजी्षं व्यृण्वित रक्षतु नो र्यि॰ सौभंगान्येकं च॥_____[४]

यज्ञो रायो यज्ञ ईशे वसूनाम्। यज्ञः सस्यानांमुत सुक्षितीनाम्। यज्ञ इष्टः पूर्विचित्तिं दधातु। यज्ञो ब्रह्मण्वा अप्येतु देवान्। अयं यज्ञो वर्धताङ्गोभिरश्वैः। इयं वेदिः स्वपत्या सुवीरौ। इदं बर्हिरिते बर्ही श्ष्यन्या। इमं यज्ञं विश्वे अवन्तु देवाः। भगं एव भगंवा अस्तु देवाः। तेनं वयं भगंवन्तः स्याम॥१८॥

तन्त्वां भग् सर्व इञ्जोहवीमि। स नो भग पुरण्ता भंवेह। भग् प्रणेत्भंग् सत्यंराधः। भग्मान्धियमुदंव ददंन्नः। भग् प्र णो जनय गोभिरश्वैः। भग् प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम। शश्वंतीः समा उपयन्ति लोकाः। शश्वंतीः समा उपयन्त्यापः। इष्टं पूर्तः शश्वंतीनाः समानाः शाश्वतेनं। ह्विषेष्वाऽनन्तं लोकं पर्मा रुरोह॥१९॥

ड्यमेव सा या प्रंथमा व्योच्छंत्। सा रूपाणिं कुरुते पश्चं देवी। द्वे स्वसारौ वयतस्तन्नंमेतत्। सनातनं वितंत्र् षण्मयूखम्। अवान्याङ्स्तन्त्रंन्किरतों धत्तो अन्यान्। नावंपृज्याते न गंमाते अन्तम्। आ वो यन्तूदवाहासो अद्या वृष्टिं ये विश्वे मुरुतों जुनन्ति। अयं यो अग्निर्मरुतः सिमदः। एतं जुंषध्वङ्कवयो युवानः॥२०॥

धारावरा मुरुतो धृष्णुवोज्ञसः। मृगा न भीमास्तंविषेभि-रूर्मिभिः। अग्नयो न शृंशुचाना ऋजीषिणः। भ्रुमिन्धमन्त उप गा अवृण्वत। वि चंक्रमे त्रिर्देवः। आ वेधसन्त्रीलिपृष्ठं बृहन्तम्। बृह्स्पिति सदेने सादयध्वम्। सादद्योनिन्दम् आ दीदिवा स्मम्। हिरंण्यवर्णमरुष सपेम। स हि शुचिः शृतपंत्रः स शुन्थ्यूः॥२१॥

हिरंण्यवाशीरिष्ट्रिरः सुंवर्षाः। बृह्स्पतिः स स्वांवेश ऋष्वाः। पूरू सर्खिभ्य आसुतिं केरिष्ठः। पूष्ट्रं स्तवं व्रते वयम्। निरंष्येम कदाचन। स्तोतारंस्त इह स्मंसि। यास्ते पूषन्ना वो अन्तः संमुद्रे। हिर्ण्ययीर्न्तिरक्षे चरंन्ति। याभिर्यासि दूत्या स्पूर्यस्य। कामेन कृतश्रवं इच्छमानः॥२२॥ अरंण्यान्यरंण्यान्यसौ। या प्रेव नश्यंसि। कथा ग्रामं न पृंच्छिसि। न त्वाभीरिव विन्दती ३। वृषार्वाय वदंते। यदुपावंति चिच्चिकः। आघाटीभिरिव धावयन्। अर्ण्यानिर्महीयते। उत गावं इवादन्। उतो वेश्मेव

दृश्यते॥ २३॥

उतो अंरण्यानिः सायम्। श्कटीरिंव सर्जति। गामृङ्गेष् आ ह्वंयति। दार्वङ्गेष् उपांवधीत्। वसंत्ररण्यान्याः सायम्। अर्त्रुक्षदितिं मन्यते। न वा अंरण्यानिर्हन्ति। अन्यश्चेन्नाभिगच्छंति। स्वादोः फलंस्य ज्ञग्ध्वा। यत्र कामं नि पंद्यते। आञ्जनगन्धीः सुर्भीम्। बृह्बन्नामकृषीवलाम्। प्राहं मृगाणां मातरम्। अर्ण्यानीमंशः सिषम्॥२४॥

स्याम् रुरोह् युवानः शुन्ध्यूरिच्छमानो दश्यते निपंचते चत्वारि च॥————[५]

वार्त्रहत्याय शवंसे। पृत्नासाह्यांय च। इन्द्र त्वा वंर्तयामिस।
सुब्रह्मांणं वीरवंन्तं बृहन्तम्। उरुं गंभीरं पृथुबुंध्रमिन्द्र।
श्रुतर्षिमुग्रमंभिमातिषाहम्। अस्मभ्यं चित्रं वृषंण र र्यिं
दाः। क्षेत्रियै त्वा निर्ऋत्यै त्वा। द्रुहो मुंश्रामि वर्रणस्य
पाशांत्। अनागसं ब्रह्मंणे त्वा करोमि॥२५॥

शिवं ते द्यावांपृथिवी उभे इमे। शं ते अग्निः सहाद्भिरंस्तु। शं द्यावांपृथिवी सहौषंधीभिः। शमन्तरिक्ष र सह वातेन ते। शं ते चतंस्रः प्रदिशो भवन्तु। या दैवीश्चतंस्रः प्रदिशंः। वातंपत्नीर्भि सूर्यो विच्षे। तासान्त्वा ज्रस् आ दंधामि। प्र यक्ष्मं एतु निर्ऋतिं पराचैः। अमोचि यक्ष्माँ हुरिताद वंत्येँ॥२६॥ द्रुहः पाशान्त्रिर्ऋत्यै चोदंमोचि। अहा अवंर्तिमविंदत्स्योनम्। अप्यंभूद्धद्रे सुंकृतस्यं लोके। सूर्यंमृतं तमंसो ग्राह्या यत्। देवा अमुंश्चन्नस्यं जन्यंनसः। एवम्हिम्मं क्षेन्त्रियाञ्चांमिशृ स्सात्। द्रुहो मुंश्चाम् वरुणस्य पाशाँत्। बृहंस्पते युविमन्द्रंश्च वस्वंः। दिव्यस्यंशाथे उत पार्थंवस्य। धृत्त रृथि स्तुंवते कीरयंचित्॥२७॥

यूयं पांत स्वस्तिभिः सदां नः। देवायुधमिन्द्रमा जोहुंवानाः। विश्वावृधंमभि ये रक्षंमाणाः। येनं हृता दीर्घमध्वांनमायन्। अनुन्तमर्थमिनंवर्त्स्यमानाः। यत्तं सुजाते हिमवंत्सु भेषजम्। मयोभूः शन्तंमा यद्धृदोसिं। ततों नो देहि सीबले। अदो गिरिभ्यो अधि यत्प्रधावंसि। स्श्शोभंमाना कृन्यंव शुभ्रे॥२८॥

तां त्वा मुद्गेला ह्विषां वर्धयन्ति। सा नः सीबले र्यिमा भाजयेह। पूर्वं देवा अपरेणानुपश्यं जन्मंभिः। जन्मान्यवंरैः पराणि। वेदानि देवा अयम्स्मीति माम्। अह॰ हित्वा शरीरं ज्रसः पुरस्तात्। प्राणापानौ चक्षुः श्रोत्रम्॥ वाचं मनिस् सम्भृताम्। हित्वा शरीरं जुरसः पुरस्तात्। आ भूतिम्भूतिं वयमंश्ञवामहै। इमा एव ता उषसो याः प्रथमा व्योच्छन्। ता देव्यः कुर्वते पश्चरूपा। शर्श्वतीर्नावंपृज्यन्ति। न गमन्त्यन्तम्॥२९॥

क्रोम्यवंत्ये चिच्छुभेऽश्यवामहे च्लारि च॥———[६] वसूनां त्वाऽधीतेन। रुद्राणांमूर्म्या। आदित्यानां तेर्जसा। विश्वेषां देवानां ऋतुंना। मुरुतामेम्नां जुहोिम् स्वाहाँ। अभिभूतिरहमागमम्। इन्द्रंसखा स्वायुधंः। आस्वाशांसु दुष्यहंः। इदं वर्चो अग्निनां दत्तमागांत्। यशो भर्गः सह ओजो बलं च॥३०॥

दीर्घायुत्वायं श्तशांरदाय। प्रतिगृभ्णामि मह्ते वीर्याय। आयुंरसि विश्वायुंरसि। सर्वायुंरसि सर्वमायुंरसि। सर्वम्म आयुंर्भ्यात्। सर्वमायुंर्गेषम्। भूर्भुवः सुवंः। अग्निर्धर्मेणान्नादः। मृत्युर्धर्मेणान्नंपतिः। ब्रह्मं क्षुत्र स्वाहां॥३१॥

प्रजापंतिः प्रणेता। बृह्स्पतिः पुरपृता। यमः पन्थाः। चन्द्रमाः पुनर्सुः स्वाहाः। अग्निरंन्नादोऽन्नंपतिः। अन्नाद्यंमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहाः। सोमो राजा राजपितः। राज्यमस्मिन् युज्ञे यर्जमानाय ददातु स्वाहाँ। वर्रणः सम्राद्वमादेतिः। साम्राज्यमस्मिन् युज्ञे यर्जमानाय ददातु स्वाहाँ॥३२॥

मित्रः क्षत्रं क्षत्रपंतिः। क्षत्रमस्मिन् युज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहाँ। इन्द्रो बलं बलंपितः। बलंमस्मिन् युज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहाँ। बृहुस्पितृर्ब्रह्म ब्रह्मंपितिः। ब्रह्मास्मिन् युज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहाँ। स्विता राष्ट्रश् राष्ट्रपंतिः। राष्ट्रमस्मिन् युज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहाँ। पूषा विशां विदेतिः। विश्रमस्मिन् युज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहाँ। सरंस्वती पृष्टिः पृष्टिंपत्नी। पृष्टिंमस्मिन् युज्ञे यजंमानाय ददातु स्वाहाँ। स्वष्टां पशूनां मिथुनानाः रूपकृद्रूपपंतिः। रुपेणास्मिन् युज्ञे यजंमानाय पृशून्दंदातु स्वाहाँ॥३३॥

च् स्वाहा साम्रांज्यम्स्मिन् युज्ञे यर्जमानाय ददातु स्वाहा विशंम्स्मिन् युज्ञे यर्जमानाय ददातु स्वाहां चृत्वारिं च (अग्निः सोमो वर्रुणो मित्र इन्द्रो बृहुस्पतिः सिवता पूषा सर्रस्वती त्वष्टा

स ईं पाहि य ऋजीषी तर्रत्रः। यः शिप्रंवान्वृष्भो यो मंतीनाम्। यो गौंत्रभिद्वंज्रभृद्यो हंरिष्ठाः। स इंन्द्र चित्राः अभि तृन्धि वाजान्। आ ते शुष्मों वृष्भ एंतु पृश्चात्। ओत्तरादंधरागा पुरस्तांत्। आ विश्वतों अभिसमेंत्वर्वाङ्। इन्द्रं द्युम्नः सुर्वर्वद्धेह्यस्मे। प्रोष्वंस्मे पुरोर्थम्। इन्द्रांय शूषमंर्चत॥३४॥

अभीकें चिदु लोककृत्। सङ्गे समत्सुं वृत्रहा। अस्माकं बोधि चोदिता। नर्भन्तामन्यकेषांम्। ज्याका अधि धन्वंसु। इन्द्रं वय श्रुनासीरम्। अस्मिन् यज्ञे ह्वामहे। आ वाजैरुपं नो गमत्। इन्द्रांय शुनासीरांय। सुचा जुंहत नो हविः॥३५॥ जुषतां प्रति मेधिरः। प्र हव्यानिं घृतवंन्त्यस्मै। हर्यश्वाय भरता सजोषाः। इन्द्रर्तुभिर्ब्रह्मणा वावृधानः। शुनासीरी हविरिदं जुंषस्व। वयंः सुपर्णा उपंसेदुरिन्द्रम्। प्रियमेधा ऋषंयो नार्धमानाः। अपं ध्वान्तमूँर्णुहि पूर्धि चक्षुः। मुमुग्ध्यंस्मान्निधयंऽव बुद्धान्। बृहदिन्द्रांय गायत॥३६॥ मर्रुतो वृत्रहन्तंमम्। येन ज्योतिरजंनयन्नृतावृधंः। देवं देवाय जागृंवि। कामिहैकाः क इमे पंतुङ्गाः। मान्थालाः कुलिपरिमापतन्ति। अनांवृतैनान्प्रधंमन्तु देवाः। सौपंणुं चक्षुंस्तनुवां विदेय। एवा वंन्दस्व वर्रणं बृहन्तम्। नमस्याधीरममृतंस्य गोपाम्। स नः शर्म त्रिवरूथं

विय ५ सत्॥ ३७॥

यूयं पांत स्वस्तिभिः सदां नः। नाकें सुपूर्णमुप् यत्पतंन्तम्। हृदा वेनंन्तो अभ्यचेक्षत त्वा। हिरंण्यपक्षं वर्रुणस्य दूतम्। यमस्य योनौं शकुनं भुरुण्युम्। शं नों देवीर्भिष्टंये। आपों भवन्तु पीतयैं। शं योर्भि स्रंवन्तु नः। ईशांना वार्याणाम्। क्षयंन्तीश्चर्षणीनाम्॥३८॥

अपो यांचामि भेषजम्। अप्सु मे सोमों अब्रवीत्। अन्तर्विश्वांनि भेषजा। अग्निं चं विश्वशंम्भुवम्। आपश्च विश्वभेषजीः। यद्प्सु ते सरस्वति। गोष्वश्वेषु यन्मधुं। तेनं मे वाजिनीवति। मुखंमिङ्गि सरस्वति। या सरंस्वती वैशम्भल्या॥३९॥

तस्याँ मे रास्व। तस्याँस्ते भक्षीय। तस्याँस्ते भूयिष्ठभाजों भूयास्म। अहं त्वदंस्मि मदंसि त्वमेतत्। ममांसि योनिस्तव योनिरस्मि। ममैव सन्वहं ह्व्यान्यंग्ने। पुत्रः पित्रे लोंककृञ्जांतवेदः। इहैव सन्तत्र सन्तं त्वाऽग्ने। प्राणेनं वाचा मनंसा बिभर्मि। तिरो मा सन्तमायुर्मा प्रहांसीत्॥४०॥ ज्योतिषा त्वा वैश्वानरेणोपंतिष्ठे। अयं ते योनिर्ऋत्वियंः।

यतो जातो अरोचथाः। तं जानन्नंग्र आरोह। अथां नो वर्धया र्यिम्। या ते अग्ने यज्ञियां तुनूस्तयेह्यारोहात्माऽऽत्मानम्। अच्छा वसूंनि कृण्वन्नस्मे नर्या पुरूणि। यज्ञो भूत्वा यज्ञमा सीद स्वां योनिम्। जातंवेदो भुव आ जायंमानः सक्षय एहि। उपावंरोह जातवेदः पुन्स्त्वम्॥४१॥

देवेभ्यों ह्व्यं वंह नः प्रजानन्। आयुः प्रजा॰ रियम्स्मासुं धिहि। अजंस्रो दीदिहि नो दुरोणे। तिमन्द्रं जोहवीमि म्घवानमुग्रम्। स्त्रा दधानमप्रतिष्कुत् शवा सि। म॰ हिंष्ठो गीर्भिरा चं यज्ञियों ऽववर्तत्। राये नो विश्वां सुपर्यां कृणोतु वृज्ञी। त्रिकंद्रुकेषु मिह्षो यवांशिरं तुविशुष्मंस्तृपत्। सोमंमिपबृद्धिष्णुंना सुतं यथाऽवंशत्। स ईं ममाद मिह् कर्म् कर्तवे महामुरुम्॥४२॥

सैन रे सश्चद्देवं देवः स्त्यिमिन्दु रे स्त्य इन्द्रेः। विदय्तीं स्रमां रुग्णमद्रैः। मिह् पार्थः पूर्व्य सम्द्रियंकः। अग्रं नयत्सुपद्यक्षंराणाम्। अच्छा रवं प्रथमा जांन्तीगांत्। विदद्गव्य रे स्रमां दृढमूर्वम्। येनानुकं मानुषी भोजते विट्। आ ये विश्वाः स्वपृत्यानिं चुकुः। कृण्वानासों अमृत्त्वायं गातुम्। त्वं नृभिनृपते देवहूंतौ॥४३॥

भूरीणि वृत्वा हंर्यश्व हश्सि। त्वन्निदंस्युश्चमंरिम्। धुनिं चास्वांपयो दुभीतंये सुहन्तुं। एवा पांहि प्रत्नथा मन्दंतु त्वा। श्रुधि ब्रह्मं वावृधस्वोत गीर्भिः। आविः सुर्यं कृणुहि पीपिहीषः। जहि शत्रूरं रिभे गा इंन्द्र तृन्धि। अग्रे बाधंस्व वि मृधों नुदस्व। अपामीवा अप रक्षारंसि सेध। अस्मात्संमुद्राह्मंहुतो दिवो नंः॥४४॥

अपां भूमान्मुपं नः सृजेह। यज्ञ प्रतितिष्ठ सुमृतौ सुशेवा आ त्वाँ। वसूनि पुरुधा विशन्तु। दीर्घमायुर्यजमानाय कृण्वन्। अधामृतेन जरितारमङ्गि। इन्द्रः शुनावृद्धितंनोति सीरम्। संवृत्सरस्यं प्रतिमाणमेतत्। अर्कस्य ज्योतिस्तिदिदांस् ज्येष्ठम्। संवृत्सर्थ शुनवृत्सीरमेतत्। इन्द्रंस्य राधः प्रयंतं पुरु त्मनां। तदंर्करूपं विमिमानमेति। द्वादंशारे प्रतितिष्ठतीद्वृषां। अश्वायन्तो गृव्यन्तो वाज्यंन्तः। हवांमहे त्वोपंगन्तवा उं। आभूषंन्तस्त्वा सुमृतौ नवांयाम्। व्यिमन्द्र त्वा शुन्थ हुवेम॥४५॥

अर्चत् हुविर्गायत यश्सचर्षणीनां वैशम्भुल्या हासीत्त्वमुरुं देवहूंतौ नुस्त्मना षद्वं॥——[८]

पञ्चमः प्रश्नः 104

प्राण उदेहि पुन्रा नों भर युज्ञो रायो वार्त्रहत्याय वसूना्र स ईं पाह्यष्टौ॥८॥ प्राणो रंक्षत्यगृंभीता धाराव्रा मुरुतों दीर्घायुत्वाय ज्योतिषा त्वा पश्चंचत्वारिश्शत्॥४५॥ प्राणः शुनश् हुवेम॥

हरिः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके पश्चमः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥षष्ठमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके षष्टः प्रपाठकः॥

स्वाद्वीं त्वौ स्वादुनौ। तीव्रां तीव्रणं। अमृतांममृतेंन। मधुंमतीं मधुंमता। सृजामि स॰ सोमेंन। सोमौंऽस्यश्विभ्यौं पच्यस्व। सरंस्वत्यै पच्यस्व। इन्द्रांय सुत्राम्णे पच्यस्व। परीतो षिश्चता सुतम्। सोमो य उत्तम॰ हविः॥१॥

दधन्वा यो नर्यो अप्स्वंन्तरा। सुषाव सोम्मद्रिभिः। पुनातुं ते परिस्रुतम्। सोम र सूर्यस्य दुहिता। वारेण शश्वंता तना। वायुः पूतः पवित्रेण। प्राङ्ख्सोमो अतिंद्रुतः। इन्द्रंस्य युज्यः सर्खां। वायुः पूतः पवित्रेण। प्रत्यङ्ख्सोमो अतिंद्रुतः॥२॥ इन्द्रंस्य युज्यः सखाँ। ब्रह्मं क्षत्रं पंवते तेजं इन्द्रियम्। सुरंया सोमः सुत आसुंतो मदाया शुक्रेणं देव देवताः पिपृग्धि। रसेनान्नं यर्जमानाय धेहि। कुविदङ्ग यवंमन्तो यवंश्चित्। यथा दान्त्यंनुपूर्वं विययं। इहेहैं षां कृणुत भोजंनानि। ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः। उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा जुष्टं गृह्णामि॥३॥

सरंस्वत्या इन्द्रांय सुत्राम्णै। एष ते योनिस्तेजंसे त्वा। वीर्याय त्वा बलांय त्वा। तेजोंऽसि तेजो मियं धेहि। वीर्यमिस वीर्यं मियं धेहि। बर्लमिस बलं मियं धेहि। नाना हि वां देवहिंत ५ सर्दः कृतम्। मा स॰सृंक्षाथां परमे व्योमन्। सुरा त्वमिसं शुष्मिणी सोमं एषः। मा मां हि रसीः स्वां योनिमाविशन्॥४॥ उपयामगृहीतोऽस्याश्विनं तेर्जः। सारुस्वतं वीर्यम्। ऐन्द्रं बलम्ं। एष ते योनिर्मोदांय त्वा। आनन्दायं त्वा महंसे त्वा। ओजोऽस्योजो मियं धेहि। मन्युरंसि मन्युं मियं धेहि। महों ऽसि महो मियं धेहि। सहों ऽसि सहो मियं धेहि। या व्याघ्रं विषूचिका। उभौ वृकं च रक्षंति। श्येनं पंतित्रण ई सि॰हम्। सेमं पात्व॰हंसः। सम्पृचंः स्थ सं मां भद्रेणं पृङ्गा विपृचंः स्थ वि मां पाप्मनां पृङ्गा। ।।

ह्विः प्रत्यङ्ख्सोमो अतिद्वतो गृह्णम्याविशन्विष्यिका पश्चं चा——[१] सोमो राजाऽमृतर् सुतः। ऋजीषेणांजहान्मृत्युम्। ऋतेनं सृत्यमिन्द्रियम्। विपानर् शुक्रमन्धंसः। इन्द्रंस्येन्द्रियम्। इदं पयोऽमृतं मधुं। सोमम्द्र्यो व्यंपिबत्। छन्दंसा हुर्सः शुंचिषत्। ऋतेनं सत्यमिन्द्रियम्। अद्भः क्षीरं व्यंपिबत्॥६॥ कुङ्गां क्रिएसो धिया। ऋतेनं स्त्यमिन्द्रियम्। अन्नांत्परिस्रुतो रसम्। ब्रह्मणा व्यंपिबत् क्षुत्रम्। ऋतेनं सुत्यमिन्द्रियम्। रेतो मूत्रं विजंहाति। योनिं प्रविशदिन्द्रियम्। गर्भो जुरायुणा-ऽऽवृंतः। उल्बंं जहाति जन्मना। ऋतेनं सुत्यमिन्द्रियम्॥७॥ वेदेन रूपे व्यंकरोत्। स्तास्ती प्रजापंतिः। ऋतेनं सत्यमिन्द्रियम्। सोमेन सोमौ व्यपिबत्। सुतासुतौ प्रजापंतिः। ऋतेनं सत्यमिंन्द्रियम्। दृष्ट्वा रूपे व्याकिरोत्। सत्यानृते प्रजापंतिः। अश्रंद्धामनृतेऽदंधात्। श्रद्धाः सत्ये प्रजापंतिः। ऋतेनं सत्यमिंन्द्रियम्। दृष्ट्वा पंरिस्रुतो रसम्। शुक्रेणं शुक्रं व्यंपिबत्। पयः सोमं प्रजापंतिः। ऋतेनं स्त्यमिन्द्रियम्। विपान ५ शुक्रमन्धंसः। इन्द्रंस्थेन्द्रियम्। इदं पयोऽमृतं मधुं॥८॥

अ्द्धः क्षीरं व्यंपिब्जनमंनुर्तेनं स्त्यमिन्द्रियः श्रृद्धाः स्त्ये प्रजापंतिर्ष्टौ चं॥——[२] सुरावन्तं बर्ह्षिषदः सुवीरम्। यज्ञः हिन्वन्ति महिषा नमोभिः। दधानाः सोमं दिवि देवतासु। मदेमेन्द्रं यजमानाः स्वकाः। यस्ते रसः सम्भृत ओषंधीषु। सोमस्य शुष्मः सुर्यया सुतस्यं। तेनं जिन्व यजमानं मदेन।

सरंस्वतीमृश्विनाविन्द्रंमृग्निम्। यमृश्विना नमुंचेरासुरादिधं। सरंस्वत्यसंनोदिन्द्रियायं॥९॥

इमन्तः शुक्रं मधुमन्तिमिन्दुम्। सोम् राजानिम्ह भक्षयामि। यदत्रं रिप्तः रिसनः सुतस्यं। यदिन्द्रो अपिबच्छचीभिः। अहन्तदंस्य मनसा शिवेनं। सोम् राजानिम्ह भक्षयामि। पितृभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः। पितामहभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः। प्रपितामहभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः। अक्षन्यितरः॥१०॥

अमींमदन्त पितरंः। अतींतृपन्त पितरंः। अमींमृजन्त पितरंः। पितरंः शुन्धंध्वम्। पुनन्तुं मा पितरंः सोम्यासंः। पुनन्तुं मा पितामहाः। पुनन्तु प्रपितामहाः। पवित्रेण श्तायुंषा। पुनन्तुं मा पितामहाः। पुनन्तु प्रपितामहाः॥११॥

प्वित्रेण श्तायुंषा। विश्वमायुर्व्यश्ववे। अग्न आयू श्रेषि पवसेऽग्ने पर्वस्व। पर्वमानः सुवर्जनः पुनन्तुं मा देवजनाः। जातंवेदः प्वित्रंवद्यत्तं प्वित्रंमिर्चिषि। उभाभ्यान्देव सवितर्वेश्वदेवी पुनती। ये संमानाः समंनसः। पितरो यम्राज्ये। तेषां लोकः स्वधा नमः। यज्ञो देवेषुं

कल्पताम्॥१२॥

ये संजाताः समंनसः। जीवा जीवेषुं मामकाः। तेषा इ श्रीमीयें कल्पताम्। अस्मिँ होके शत र समाः। द्वे सुती अंश्रुणवं पितृणाम्। अहं देवानांमुत मर्त्यांनाम्। याभ्यांमिदं विश्वमेजत्समेति। यदंन्तरा पितरं मातरं च। इद॰ हिवः प्रजनेनं मे अस्तु। दर्शवीर सर्वगण स्वस्तयै। ञात्मसनि प्रजासनि। पशुसन्यंभयसनि लोकसनि। अग्निः प्रजां बहुलां में करोतु। अन्नं पयो रेतों अस्मासुं धत्त। रायस्पोषमिषमूर्जमस्मासुं दीधर्त्स्वाहाँ॥१३॥

इन्द्रियायं पितरंः शतायुंषा पुनन्तुं मा पितामहाः पुनन्तु प्रपितामहाः कल्पतार स्वस्तये पश्चं

सीसेन तन्त्रं मनंसा मनीषिणंः। ऊर्णासूत्रेणं कवयों वयन्ति। अश्विनां युज्ञ संविता सरस्वती। इन्द्रस्य रूपं वर्रणो भिषुज्यन्। तदंस्य रूपममृत १ शचींभिः। तिस्रोऽदंधुर्देवताः सर्राणाः। लोमानि शष्पैर्बहुधा न तोकाभिः। त्वर्गस्य मा रसमंभवन्न लाजाः। तदिश्वनां भिषजां रुद्रवंर्तनी। सरंस्वती वयति पेशो अन्तरः॥१४॥

अस्थि मुज्ञानं मासरैः। कारोतरेण दर्धतो गवाँन्त्वचि। सरेस्वती मनसा पेश्लं वसुं। नासंत्याभ्यां वयति दर्श्वतं वपुः। रसं परिस्रुता न रोहितम्। नुग्नहुर्धीर्स्तसंर्न्न वमं। पर्यसा शुक्रममृतंं जनित्रम्। सुरया मूत्रांज्ञनयन्ति रेतः। अपामतिं दुर्मतिं बार्धमानाः। ऊर्वध्यं वातर्ष सबुवन्तदारात्॥१५॥

इन्द्रेः सुत्रामा हृदेयेन सृत्यम्। पुरोडाशेन सिवृता जंजान। यकृत्क्रोमानं वरुणो भिष्ज्यन्। मतस्त्रे वायव्यैर्न मिनाति पित्तम्। आन्नाणि स्थाली मधु पिन्वंमाना। गुदा पात्राणि सुद्धा न धेनुः। श्येनस्य पत्रं न प्लीहा श्रचीभिः। आसन्दी नाभिरुदरं न माता। कुम्भो वंनिष्ठुर्जनिता श्रचीभिः। यस्मिन्नग्रे योन्यां गर्भो अन्तः॥१६॥

प्राशीर्व्यक्तः श्तधार् उत्संः। दुहे न कुम्भी र स्वधां पितृभ्यंः। मुख्र सदस्य शिर् इत्सदेन। जिह्वा पवित्रमिश्वना सर् सर्रस्वती। चप्पन्न पायुर्भिषगंस्य वालंः। वस्तिर्न शेपो हरसा तर्स्वी। अश्विभ्यां चक्षुंरमृतं ग्रहाँभ्याम्। छागेन तेजो ह्विषां शृतेनं। पक्ष्मांणि गोधूमैः क्रेलेरुतानिं। पेशो न शुक्रमसितं

वसाते॥१७॥

अविर्न मेषो निस वीर्याय। प्राणस्य पन्थां अमृतो ग्रहाँभ्याम्। सरंस्वत्युपवाकैर्व्यानम्। नस्यानि बर्हिर्बदंरैर्जजान। इन्द्रंस्य रूपमृष्मो बलाय। कर्णांभ्या श्रीत्रंममृतं ग्रहाँभ्याम्। यवा न बर्हिर्भुवि केसंराणि। कर्कन्धं जज्ञे मधुं सार्घं मुखाँत्। आत्मन्नुपस्थे न वृकंस्य लोमं। मुखे श्मश्रूंणि न व्यांग्रलोमम्॥१८॥

केशा न शीर्षन् यशंसे श्रिये शिखाँ। सिर्हस्य लोम् त्विषिरिन्द्रियाणि। अङ्गाँन्यात्मिन्धिजा तद्धिनाँ। आत्मान्मङ्गैः समंधात्सरंस्वती। इन्द्रंस्य रूपर शतमान्मायुंः। चन्द्रेण ज्योतिर्मृतन्दधांना। सरंस्वती योन्याङ्गर्भम्नतः। अधिभ्यां पत्नी सुकृतं बिभर्ति। अपार रसेन् वर्रुणो न साम्नाँ। इन्द्रई श्रिये जनयंत्रप्सु राजाँ। तेजंः पश्नार ह्विरिन्द्रियावंत्। परिस्रुता पर्यसा सार्घं मधुं। अधिभ्यान्दुग्धं भिषजा सरंस्वत्या सुतासुताभ्याम्। अमृतः सोम् इन्दुः॥१९॥

अन्तंर आ्रादुन्तर्वसाते व्याघ्रलोम॰ राजां चत्वारिं च॥______[४]

मित्रोंऽसि वर्रुणोऽसि। समहं विश्वैंदेवैः। क्षुत्रस्य नाभिंरसि। क्षुत्रस्य योनिंरसि। स्योनामा सींद। सुषदामा सींद। मा त्वां हिश्सीत्। मा मां हिश्सीत्। निषंसाद धृतव्रंतो वर्रुणः। पस्त्यांस्वा॥२०॥

साम्राज्याय सुक्रतुः। देवस्यं त्वा सिवतुः प्रस्वे। अश्विनोर्बाहुभ्याम्। पूष्णो हस्ताभ्याम्। अश्विनोर्भेषंज्येन। तेजंसे ब्रह्मवर्चसायाभिषिश्चामि। देवस्यं त्वा सिवतुः प्रस्वे। अश्विनोर्बाहुभ्याम्। पूष्णो हस्ताभ्याम्। सरंस्वत्यै भैषंज्येन॥२१॥

वीर्यायान्नाद्यायाभिषिश्चामि। देवस्यं त्वा सिवृतुः प्रस्ते। अश्विनौर्बाहुभ्याम्। पूष्णो हस्ताभ्याम्। इन्द्रस्येन्द्रियेणं। श्रिये यशसे बलायाभिषिश्चामि। कोऽसि कत्मोऽसि। कस्मै त्वा कार्य त्वा। सुश्लोकाँ (४) सुमंङ्गलाँ (४) सत्यंराजा (३) न्। शिरों मे श्रीः॥२२॥

यशो मुखम्ँ। त्विषः केशाँश्च श्मश्रूंणि। राजां मे प्राणों-ऽमृतम्ँ। सम्राद्वक्षुंः। विराद्धोत्रम्ँ। जिह्वा में भुद्रम्। वाङ्गहंः। मनों मुन्युः। स्वराङ्गामंः। मोदाः प्रमोदा अङ्गुलीरङ्गांनि॥२३॥ चित्तं मे सहंः। बाहू मे बलंमिन्द्रियम्। हस्तौं मे कर्मं वीर्यम्। आत्मा क्षत्रमुरो ममं। पृष्टीमें राष्ट्रमुदर्म सौं। ग्रीवाश्च श्रोण्यौं। ऊरू अंर्ब्री जानंनी। विशो मेऽङ्गांनि सूर्वतः। नाभिमें चित्तं विज्ञानम्। पायुर्मेऽपंचितिर्भसत्॥२४॥ आनुन्दन्नदावाण्डौ में। भगः सौभौग्यं पसंः। जङ्घौभ्यां प्रद्यां धर्मौऽस्मि। विशि राजा प्रतिष्ठितः। प्रतिं क्षुत्रे प्रतितिष्ठामि राष्ट्रे। प्रत्यश्चेषु प्रतितिष्ठामि गोषुं। प्रत्यङ्गेषु प्रतितिष्ठाम्यात्मन्। प्रतिं प्राणेषु प्रतितिष्ठामि पुष्टे। प्रति द्यावांपृथिव्योः। प्रतितिष्ठामि यज्ञे॥२५॥

त्रया देवा एकांदश। त्रयस्त्रिष्शाः सुराधंसः। बृह्स्पतिंपुरो-हिताः। देवस्यं सिवृतुः सवे। देवा देवैरंवन्तु मा। प्रथमा द्वितीयैः। द्वितीयांस्तृतीयैः। तृतीयाः सृत्येनं। सृत्यं यज्ञेनं। यज्ञो यजुंभिः॥२६॥

यजू १ षि सामंभिः। सामाँन्यृग्भिः। ऋचो याज्यांभिः। याज्यां वषद्वारेः। वृषद्वारा आहुंतिभिः। आहुंतयो मे कामान्त्समंधयन्तु। भूः स्वाहाँ। लोमांनि प्रयंतिर्ममं। त्वङ्म आनंतिरागंतिः। मार्सं म् उपंनतिः। वस्वस्थि। मुञ्जा म् आनंतिः॥२७॥

पुस्त्यांस्वा सरंस्वत्ये भैषंज्येन श्रीरङ्गानि भूसद्यज्ञे यज्ञो यज्ञंभि्रूष्पनित्रिर्दे चं॥——[५] यद्देवा देवहेर्डनम्। देवांसश्चकृमा वयम्। अग्निर्मा तस्मादेनसः। विश्वान्मुश्चत्व १ हं सः। यदि दिवा यदि नक्तम्। एना १ सि चकृमा वयम्। वायुर्मा तस्मादेनसः। विश्वान्मुश्चत्व १ हं सः। यदि जाग्रद्यदि स्वप्ने॥ एना १ सि चकृमा वयम्॥ वयम्॥ २८॥

सूर्यो मा तस्मादेनंसः। विश्वांन्मुश्चत्व १ हंसः। यद्ग्रमे यदर्ण्ये। यत्स्भायां यदिन्द्रिये। यच्छूद्रे यद्यें। एनंश्चकृमा व्यम्। यदेकस्याधि धर्मणि। तस्यांवयजंनमिस। यदापो अघ्निया वरुणेति शपांमहे। ततो वरुण नो मुश्र॥२९॥ अवंभृथ निचङ्कुण निचेरुरंसि निचङ्कुण। अवं देवैर्देवकृंतमेनों- ऽयाद। अव मर्त्युर्मर्त्यंकृतम्। उरोरा नो देव रिषस्पांहि। सुमित्रा न आप ओषंधयः सन्तु। दुर्मित्रास्तस्मै भूयासुः। योंऽस्मान्द्वेष्टिं। यं चं वयं द्विष्मः। द्रुपदादिवेन्मुंमुचानः। स्विन्नः स्नात्वी मलांदिव॥३०॥

पूतं पवित्रेणेवाज्यम्। आपः शुन्धन्तु मैनंसः। उद्वयन्तमंस्स्परि।

पश्यंन्तो ज्योतिरुत्तंरम्। देवन्दंवत्रा सूर्यम्। अगंन्म ज्योतिरुत्तमम्। प्रतियुतो वरुणस्य पाशः। प्रत्यंस्तो वरुणस्य पाशः। प्रधौऽस्येधिषीमिहि। समिदंसि॥३१॥ तेजोऽसि तेजो मियं धेहि। अपो अन्वंचारिषम्। रसेन समंसृक्ष्मिह। पयंस्वा अग्र आगंमम्। तं मा स॰स्ंज वर्चसा। प्रजयां च धनंन च। समावंवित पृथिवी। समुषाः। समु सूर्यः। समु विश्वंमिदं जगंत्। वैश्वान्रज्योतिर्भूयासम्। विभुङ्कामं व्यंश्ववै। भूः स्वाहां॥३२॥

स्वप्न एनारंसि चकुमा व्यं मृंश्च मलांदिव स्मिदंसि जगुत्रीणि च॥———[६] होतां यक्षत्समिधेन्द्रंमिडस्पदे। नाभां पृथिव्या अधि। दिवो वर्ष्मन्त्समिध्यते। ओजिष्ठश्चर्षणी सहान्। वेत्वाज्यंस्य होत्यंजं। होतां यक्ष्मतनूनपांतम्। ऊतिभिर्जेतांर्मपंराजितम्। इन्द्रं देव स् सुवविंदम्। पृथिभिर्मधुंमत्तमेः। नराश स्सेन् तेजंसा॥३३॥

वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्ष्विद्धांभिरिन्द्रंमीडितम्। आजुह्वान्ममर्त्यम्। देवो देवैः सवीर्यः। वर्ज्रहस्तः पुरन्द्रः। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतांयक्षद्वर्हिषीन्द्रंन्निषद्वरम्। वृष्भन्नर्यापसम्। वसुंभीरुद्रैरांदित्यैः। स्युग्भिंर्बृहरा-संदत्॥३४॥

वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षदोजो न वीर्यम्। सहो द्वार् इन्द्रंमवर्धयन्। सुप्रायणा विश्रंयन्तामृतावृधंः। द्वार् इन्द्रांय मीदुषें। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षदुषे इन्द्रंस्य धेनू। सुदुषे मातरौ मही। सवातरौ न तेजंसी। वृत्समिन्द्रंमवर्धताम्॥३५॥

वीतामाज्यंस्य होत्र्यंजं। होतां यक्ष्रद्देव्या होतांरा। भिषजा सखांया। हिविषेन्द्रं भिषज्यतः। क्वी देवौ प्रचंतसौ। इन्द्रांय धत्त इन्द्रियम्। वीतामाज्यंस्य होत्र्यंजं। होतां यक्षतिस्रो देवीः। त्रयंस्रिधातंवोपसंः। इडा सरंस्वती भारंती॥३६॥ महीन्द्रंपत्रीरह्विष्मंतीः। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यंजं। होतां यक्षत्त्वष्टांरमिन्द्रं देवम्। भिषजं सुयजंङ्गृतिश्रयम्। पुरुरूप सुरेतंसं मुघोनिम्। इन्द्रांय त्वष्टा दधंदिन्द्रियाणि। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यंजं। होतां यक्षद्वनस्पतिम्। श्रिमतार श्रातंत्रंतुम्। धियो जोष्टारंमिन्द्रियम्॥३७॥

मध्वां समुञ्जन्पथिभिः सुगेभिः। स्वदांति ह्व्यं मधुंना घृतेनं।

वेत्वाज्यंस्य होत्यंजं। होतां यक्षदिन्द्रः स्वाहाऽऽज्यंस्य। स्वाहा मेदंसः। स्वाहां स्तोकानांम्। स्वाहा स्वाहांकृतीनाम्। स्वाहां ह्व्यसूँक्तीनाम्। स्वाहां देवाः आज्यपान्। स्वाहेन्द्रः होत्राञ्जंषाणाः। इन्द्र आज्यंस्य वियन्तु। होत्यंजं॥३८॥

तेजंसाऽऽसददवर्धतां भारंतीन्द्रियं जुंषाणा द्वे चं (समिधेन्द्रन्तनूनपातमिडांभिर्बर्हिष्योजं उषे दैव्यां तिस्रस्त्वष्टांरं वनस्पतिमिन्द्रम्॥ समिधेन्द्रं चतुर्वेत्वेकों वियन्तु द्विर्वीतामेकों वियन्तु द्विर्वेत्वेकों

वियन्तु होत्र्यंजं॥)॥———[७]

सिमंद्ध इन्द्रं उषसामनींक। पुरोरुचां पूर्वकृद्वांवृधानः। त्रिभिर्देवैस्त्रिष्शता वर्ज्ञबाहुः। ज्ञ्चानं वृत्रं वि दुरों ववार। नराशरुसः प्रतिशूरो मिमानः। तनूनपात्प्रतिं यज्ञस्य धामं। गोभिर्वपावान्मधुना सम्अन्। हिरंण्येश्चन्द्री यंजित प्रचेताः। ईडितो देवैर्हिरंवार अभिष्टिः। आजुह्वांनो हृविषा

शर्धमानः॥३९॥

पुरन्दरो मघवान् वर्ज्ञबाहुः। आयांतु यज्ञमुपंनो जुषाणः। जुषाणो ब्रहिर्हरिवान् इन्द्रंः। प्राचीनर् सीदत्प्रदिशां पृथिव्याः। उरुव्यचाः प्रथमानः स्योनम्। आदित्यैर्क्तं वसुंभिः स्जोषाः। इन्द्रन्दुरंः कव्ष्यो धावमानाः। वृषाणं यन्तु जनयः सुपत्नीः। द्वारो देवीर्भितो विश्रयन्ताम्। सुवीरां वीरं प्रथंमाना महोभिः॥४०॥

उषासानक्तां बृह्ती बृहन्तम्। पर्यस्वती सुद्धे शूरिमन्द्रम्। पेशंस्वती तन्तुंना संव्ययंन्ती। देवानां देवं यंजतः सुरुक्ते। देव्या मिमाना मनसा पुरुत्रा। होतांराविन्द्रं प्रथमा सुवाचां। मूर्धन् यज्ञस्य मधुंना दर्धाना। प्राचीनं ज्योतिरह्विषां वृधातः। तिस्रो देवीर् ह्विषा वर्धमानाः। इन्द्रं जुषाणा वृषंणं न पत्नीः॥४१॥

अच्छिन्नन्तनुं पर्यसा सरंस्वती। इडां देवी भारती विश्वतूँर्तिः। त्वष्टा दधिदन्द्रांय शुष्मम्। अपाकोचिष्टुर्यशसे पुरूणिं। वृषा यज्नन्वृषणं भूरिरेताः। मूर्धन् यज्ञस्य समनक्तु देवान्। वनस्पतिरवंसृष्टो न पाशैः। त्मन्यां सम्अञ्छिमिता न देवः। इन्द्रंस्य ह्व्यैर्जुठरं पृणानः। स्वदांति ह्व्यं मधुना घृतेने। स्तोकानामिन्दुं प्रति शूर इन्द्रः। वृषायमाणो वृषभस्तुंराषाट्। घृतप्रुषा मधुना ह्व्यमुन्दन्। मूर्धन् यज्ञस्यं जुषता्ड् स्वाहाँ॥४२॥

शर्धमानो महोभिः पत्नीर्घृतेनं च्त्वारि च॥———[८] आचर्षिणप्रा विवेष यन्मौ। त स्स्प्रीचीः। स्त्यमित्तन्न त्वावार् अन्यो अस्ति। इन्द्रं देवो न मर्त्यो ज्यायान्। अह्नुह्रिं पिर्शयान्मर्णः। अवांसृजोऽपो अच्छां समुद्रम्। प्रसंसाहिषे पुरुहूत शत्रून्। ज्येष्ठंस्ते शुष्मं इह रातिरस्तु। इन्द्रा भेर दक्षिणेना वसूनि। पितः सिन्धूनामिस रेवतीनाम्। स शेवृधमिधं धाद्युम्नम्से। मिहं क्षुत्रं जनाषाडिन्द्र तव्यम्। रक्षां च नो मुघोनः पाहि सूरीन्। राये चं नः स्वप्त्या इषे धाः॥४३॥

देवी उषासानक्तां। इन्ह्रं यज्ञे प्रयत्यंह्वेताम्। दैवीर्विशः प्रायांसिष्टाम्। सुप्रींते सुधिते अभूताम्। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजां। देवी जोष्ट्री वसुधिती। देविमन्द्रंमवर्धताम्।

गृहान्॥४७॥

अयाँव्यन्याघा द्वेषा १सि। आन्यावाँक्षीद्वसु वार्याणि। यजंमानाय शिक्षिते॥४५॥

वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजं। देवी ऊर्जाहंती दुघें सुदुघें। पयसेन्द्रंमवर्धताम्। इष्मूर्जम्न्याऽवांक्षीत्। सिध्र् सपीतिम्न्या। नवेन पूर्वन्दयंमाने। पुराणेन नवम्। अधांतामूर्जमूर्जाहंती वसु वार्याणि। यजंमानाय शिक्षिते। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजं॥४६॥ देवा दैव्या होतांरा। देविमन्द्रंमवर्धताम्। हृताघंश्र सावाभांष्टां वसुवार्याणि। यजंमानाय शिक्षितौ। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजं। देवीस्त्मिस्त्मो देवीः। पितृमिन्द्रंमवर्धयन्। अस्पृक्षद्भारंती दिवम्। रुद्रैर्यज्ञ सरंस्वती। इडा वसुंमती

वसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देव इन्द्रो नराशश्संः। त्रिव्रूथिस्निवन्धुरः। देविमिन्द्रंमवर्धयत्। शतेनं शिति-पृष्ठानामाहितः। सहस्रेण प्रवित्ते। मित्रावरुणेदंस्य होत्रमर्हतः। बृह्स्पितिः स्तोत्रम्। अश्विनाऽऽध्वर्यवम्। वसुवने वसुधेयंस्य वेतु यजं॥४८॥

देव इन्द्रो वनस्पतिः। हिर्रण्यवर्णो मधुंशाखः सुपिप्पुलः। देविमन्द्रमवर्धयत्। दिवमग्रेणाप्रात्। आऽन्तरिक्षं पृथिवीमंद १ हीत्। वसुवने वसुधेयंस्य वेतु यर्जा। देवं ब्रहिर्वारितीनाम्। देवमिन्द्रंमवर्धयत्। स्वासुस्यमिन्द्रेणासंन्नम्। अन्या ब्रही रूप्यभ्यंभूत्। वसुवने वसुधेयस्यं वेतु यर्जा। देवो अग्निः स्विष्टकृत्। देविमन्द्रमवर्धयत्। स्विष्टं कुर्वन्तिस्विष्टुकृत्। स्विष्टमुद्य करोतु नः। वसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यर्जा॥४९॥ वियन्तु यर्ज शिक्षिते शिक्षिते वंसुवने वसुधेयंस्य वीताँय्यर्ज गृहान् वेतु यर्जाभूथ्यद्वं (देवं बुर्हिर्देवीर्द्वारों देवी उपासानक्तां देवी जोष्ट्रीं देवी ऊर्जाहुंती देवा दैव्या होतांरा शिक्षितौ देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीर्देव इन्द्रो नराशश्सों देव इन्द्रो वनस्पतिर्देवं बुर्हिर्वारितीनान्देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवम्। वेतु वियन्तु चतुर्वीतामेको वियन्तु चतुर्वेत्ववर्धयदवर्धयन्त्रिरंवर्धतामेकोऽ वर्धयः श्चृतुरंवर्धयत्। वस्तोरा वृत्सेन् दैवीरयावीष रहताऽस्पृक्षच्छुतेन् दिवः स्वास्स्थः स्विष्टः शिक्षिते शिक्षिते शिक्षितौ॥)॥=

होतां यक्षत्समिधाऽग्निमिडस्पदे। अश्विनेन्द्र सरंस्वतीम्। अजो धूम्रो न गोधूमैः क्वेलैर्भेषजम्। मधु शष्पैर्न तेजं इन्द्रियम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्यंजं। होतां यक्ष्तननूनपात्सरंस्वती। अविंर्मेषो न भेषजम्। पथा मधुंमृताभंरन्। अश्विनेन्द्रांय वीर्यम्॥५०॥ बदंरैरुप्वाकांभिर्भेष्जन्तोकांभिः। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षन्नराशरसं न नुग्नहुम्। पितृर् सुरांयै भेष्जम्। मेषः सरंस्वती भिषक्। रथो न चन्द्र्यंश्विनौर्वपा इन्द्रंस्य वीर्यम्। बदंरैरुप्वाकांभिर्भेष्जन्तोकांभिः। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यंजं॥५१॥

होतां यक्षदिडेडित आजुह्वांनः सरंस्वतीम्। इन्द्रं बलेन वर्धयन्। ऋषभेण गर्वेन्द्रियम्। अश्विनेन्द्रांय वीर्यम्। यवैः कर्कन्धंभिः। मधुं लाजैर्न मासंरम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षद्वर्हिः सृष्टरीमोर्णम्रदाः। भिषङ्गासंत्या॥५२॥

भिषजाऽश्विनाऽश्वा शिशुंमती। भिषग्धेनुः सरंस्वती। भिषग्दुह इन्द्रांय भेषजम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षद्दुरो दिशः। कुवृष्यो न व्यचंस्वतीः। अश्विभ्यां न दुरो दिशः। इन्द्रो न रोदंसी दुघैं। दुहे कामान्त्सरंस्वती॥५३॥

अश्विनेन्द्रांय भेषुजम्। शुक्रं न ज्योतिंरिन्द्रियम्। पयः

सोमंः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षत्सुपेशंसोषे नक्तं दिवां। अश्विनां सञ्जानाने। समंं जाते सरंस्वत्या। त्विषिमिन्द्रे न भेषजम्। श्येनो न रजंसा हृदा। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं॥५४॥

वियन्त्वाज्यंस्य होतर्यजं। होतां यक्षुद्देव्या होतांरा भिषजा-ऽश्विनां। इन्द्रं न जागृंवी दिवा नक्तं न भेषजैः। शूष ध सरंस्वती भिषक्। सीसेन दुह इन्द्रियम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होतर्यजं। होतां यक्षत्तिस्रो देवीर्न भेषजम्। त्रयंस्त्रिधातंवोऽपसंः। रूपमिन्द्रें हिरण्ययम्॥५५॥ अश्विनेडा न भारती। वाचा सरस्वती। मह इन्द्रांय दधुरिन्द्रियम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होतर्यजं। होतां यक्षत्त्वष्टांरमिन्द्रंमिश्वनां। भिषजं न सरंस्वतीम्। ओजो न जूतिरिन्द्रियम्। वृको न रंभुसो भिषक्। यशः सुरंया भेषजम्॥५६॥

श्रिया न मासंरम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षद्वनस्पतिम्। शमितार रे शतक्रतुम्। भीमं न मन्यु राजांनळ्याँ घन्नमंसाऽश्विना भामम्। सरंस्वती भिषक्। इन्दांय दुह इन्द्रियम्। पयः सोमंः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं॥५७॥ होतां यक्षद्ग्निः स्वाहाऽऽज्यंस्य स्तोकानांम्। स्वाहा मेदंसां पृथंक्। स्वाहा छागंमिश्विभ्यांम्। स्वाहां मेषः सरस्वत्यै। स्वाहंर्ष्भिमिन्द्रांय सिःशहाय सहंसेन्द्रियम्। स्वाहाऽग्निं न भेषजम्। स्वाहा सोमिन्द्रियम्। स्वाहेन्द्रः सुत्रामाणः सिवतारं वर्रणं भिषजां पितम्। स्वाहा वनस्पितं प्रियं पाथो न भेषजम्। स्वाहां देवाः आंज्यपान्॥५८॥

स्वाहाऽग्नि १ होत्राञ्जंषाणो अग्निर्भेषजम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यंजं। होतां यक्षदिश्वेना सरंस्वतीमिन्द्र १ सुत्रामाणम्। इमे सोमाः सुरामाणः। छागैर्न मेषेर्ऋष्भेः सुताः। शष्पैर्न तोकांभिः। लाजैर्महंस्वन्तः। मदा मासंरेण परिष्कृताः। शुक्राः पयंस्वन्तोऽमृताः। प्रस्थिता वो मधुश्चुतः। तानिश्वेना सरंस्वतीन्द्रः सुत्रामां वृत्रहा। ज्रुषन्ताः सौम्यं मधुं। पिबंन्तु मदंन्तु वियन्तु सोमम्। होत्र्यंजं॥५९॥ वीर्यं वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यंज्ञ नासंत्या सरंस्वती मधुं हिर्ण्ययं भेषजं वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यंज्ञ नासंत्या सरंस्वती मधुं हिर्ण्ययं भेषजं वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यंजांज्यपान्मृताः पश्चं च (स्मिधाऽग्नि पटा तन्न्नपांत्सिः। नर्षाः सम्पृषिः। इडेडितो वर्षेष्टा वर्हिः सप्त। दर्गेऽश्विना नवं। सुपेश्चसर्षिः। देव्या होतांग् सीसेन रसंः।

त्यस्त्वष्टांरमृष्टावंष्टो। वन्स्यतिमृषिः। अभित्रयोदश। अभिना द्वादंश त्रयोदश। स्मिधाऽभिं वदंरैर्वदंरैर्यवैर्थिना त्विषिमृथिना न भेषजर रूपमृथिनां भीमं भामम्॥॥———[११] सिमंद्वो अग्निरंश्विना। तृप्तो घूर्मो विराद्भुतः। दुहे धेनुः सरंस्वती। सोमर्थ शुक्रमिहेन्द्रियम्। तृनूपा भिषजां सुते। अश्विनोभा सरंस्वती। मध्वा रजार्थसीन्द्रियम्। इन्द्रांय पृथिभिर्वहान्। इन्द्रायेन्दुर् सरंस्वती। नराशरसेन नग्नहंः॥६०॥

अधांतामिश्वना मधुं। भेषजं भिषजां सुते। आजुह्वांना सरंस्वती। इन्द्रांयेन्द्रियाणि वीर्यम्। इडांभिरिश्वनाविषम्। समूर्ज्र सर रियन्दंधः। अश्विंना नमुंचेः सुतम्। सोमर् शुक्रं परिस्नुतां। सरंस्वती तमाभंरत्। बर्हिषेन्द्राय पातंवे॥६१॥ क्वष्यों न व्यचंस्वतीः। अश्विभ्यां न दुरो दिशः। इन्द्रो न रोदंसी दुधें। दुहे कामान्त्सरंस्वती। उषासा नक्तंमिश्वना। दिवेन्द्र सायमिन्द्रियेः। सञ्जानाने सुपेशंसा। समं जाते सरंस्वत्या। पातं नो अश्विना दिवां। पाहि नक्तरं सरस्वति॥६२॥

दैव्यां होतारा भिषजा। पातमिन्द्र सर्चां सुते। तिस्रस्रेधा

सरंस्वती। अश्विना भारतीडाँ। तीव्रं परिस्नुता सोमम्ँ। इन्द्रांय सुषवुर्मदम्। अश्विना भेषजं मधुं। भेषजत्रः सरंस्वती। इन्द्रे त्वष्टा यशः श्रियम्ँ। रूप १ रूपमधः सुते। ऋतुथेन्द्रो वनस्पतिः। शृश्मानः परिस्नुताँ। कीलालमश्विभ्यां मधुं। दुहे धेनुः सरंस्वती। गोभिर्न सोममश्विना। मासंरेण परिष्कृताँ। समधाता १ सरंस्वत्या। स्वाहेन्द्रे सुतं मधुं॥६३॥

नुग्रहुः पातंवे सरस्वत्यधुः सुतैंऽष्टौ चं॥————[१२] अश्विनां हविरिन्द्रियम्। नमुंचेर्धिया सरंस्वती। आ शुक्रमांसुराद्वंसु। मुघमिन्द्रांय जिभ्रेरे। यमुश्विना सरंस्वती। हिविषेन्द्रमवर्धयन्। स बिंभेद वुलं मुघम्। नमुंचावासुरे सर्चा। तिमन्द्रं पशवः सर्चा। अश्विनोभा सरस्वती॥६४॥ दधांना अभ्यंनूषत। हिवषां युज्ञिमंन्द्रियम्। य इन्द्रं इन्द्रियन्द्रधुः। सुविता वरुणो भगः। स सुत्रामा हिवर्ष्यतिः। यजमानाय सश्चत। सुविता वर्रुणोऽदर्धत्। यजमानाय दाशुषें। आदंत्त नमुंचेर्वसुं। सुत्रामा बलंमिन्द्रियम्॥६५॥ वर्रणः क्षत्रमिन्द्रियम्। भगेन सविता श्रियम्। सुत्रामा यशंसा बलम्। दर्धाना यज्ञमांशत। अश्विना गोभिरिन्द्रियम्।

अश्वेभिर्वीर्यं बलम्ं। ह्विषेन्द्र सरंस्वती। यजंमानमवर्धयन्। ता नासंत्या सुपेशंसा। हिरंण्यवर्तनी नरां। सरंस्वती ह्विष्मंती। इन्द्र कर्मसु नोऽवत। ता भिषजां सुकर्मणा। सा सुदुघा सरंस्वती। स वृंत्रहा शृतक्रंतुः। इन्द्रांय दध्रिन्द्रियम्॥६६॥

उभा सरंस्वती बलंमिन्द्रियत्रग् पदं॥———[१३] देवं ब्रुहिः संरस्वती। सुदेविमन्द्रं अश्विनां। तेजो न चक्षुंर्क्ष्योः। ब्रुहिषां दध्रिन्द्रियम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देवीर्द्वारों अश्विनां। भिषजेन्द्रे सरस्वती। प्राणं न वीर्यन्नसि। द्वारों दध्रिन्द्रियम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं॥६७॥

देवी उषासांविश्वनां। भिषजेन्द्रे सरंस्वती। बलं न वार्चमास्यें। उषाभ्यांन्दध्रिन्द्रियम्। वसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देवी जोष्ट्री अश्विनां। सुत्रामेन्द्रे सरस्वती। श्रोत्रं न कर्णयोर्यशंः। जोष्ट्रींभ्यान्दध्रिन्द्रियम्। वसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यजं॥६८॥ देवी ऊर्जाहुती दुधे सुदुधें। पयसेन्द्रक्ष सरंस्वत्यश्विनां भिषजांवत। शुक्रं न ज्योतिः स्तनयोराहुंती धत्त इन्द्रियम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देवा देवानां भिषजां। होतांराविन्द्रंमश्विनां। वृषद्भारेः सरंस्वती। त्विषिं न हृदंये मृतिम्। होतृंभ्यान्दधुरिन्द्रियम्। वृसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं॥६९॥

देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीः। सरंस्वत्यश्विना भारतीडाँ। शूषत्र मध्ये नाभ्याम्ँ। इन्द्रांय दध्रिन्द्रियम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देव इन्द्रो नराशश्संः। त्रिवरूथः सरंस्वत्याऽश्विभ्यांमीयते रथंः। रेतो न रूपममृतं जनित्रम्ँ। इन्द्रांय त्वष्टा दधंदिन्द्रियाणि। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं॥७०॥

देव इन्द्रो वन्स्पतिः। हिरंण्यपर्णो अश्विभ्याम्। सरंस्वत्याः सुपिप्पुलः। इन्द्रांय पच्यते मधुं। ओजो न जूतिमृष्भो न भामम्। वन्स्पतिनीं दधिदिन्द्रियाणि। वसुवने वसुधयंस्य वियन्तु यजं। देवं बर्हिर्वारितीनाम्। अध्वरे स्तीणमृश्विभ्याम्। ऊर्णम्रदाः सरंस्वत्याः॥७१॥ स्योनमिन्द्र ते सदः। ईशायै मृन्यु राजांनं बर्हिषां

दध्रिन्द्रियम्। वसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देवो अग्निः स्विष्टकृत्। देवान् यक्षद्यथायथम्। होतांराविन्द्रंमिश्विनौ। वाचा वाच् सरंस्वतीम्। अग्नि सोम सिवष्टकृत्। स्विष्ट् इन्द्रंः सुत्रामां सिवता वर्रुणो भिषक्। इष्टो देवो वनस्पतिः। स्विष्टा देवा आज्यपाः। इष्टो अग्निरिग्निनौ। होतां होत्रे स्विष्टकृत्। यशो न दर्धदिन्द्रियम्। ऊर्ज्मपंचितिः स्वधाम्। वसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यजं॥७२॥

द्वारों दध्रिन्द्रियं वंसुवनें वसुधेयंस्य वियन्तु यज् जोष्ट्रींभ्यान्दध्रिन्द्रियं वंसुवनें वसुधेयंस्य वियन्तु यज् होर्तृभ्यान्दध्रिन्द्रियं वंसुवनें वसुधेयंस्य वियन्तु यज् होर्तृभ्यान्दध्रिन्द्रियं वंसुवनें वसुधेयंस्य वियन्तु यज् सरंस्वत्या वनस्पतिः षद्वं (देवं ब्रुहिर्देवीद्वर्धरों देवी उषासांवृश्विनां देवी जोष्ट्रीं देवी ऊर्जाहंती देवा देवानां भिषजां वषद्भारेर्देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीर्देव इन्द्रो नराशभ्सों देव इन्द्रो वनस्पतिंदेंवं ब्रुहिर्वारितीनान्देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवान्। स्मिधाऽग्निं देवं ब्रुहिः सरंस्वत्यश्विना सर्वं वियन्तु। द्वारंस्तिसः सर्ववियन्तु। अज इन्द्रमोजोऽग्निं परः सरंस्वतीम्। नक्तं पूर्वः सरंस्वति। अन्यत्र सरंस्वती। भिषक्पूर्वन्दह इन्द्रियम्। अन्यत्रं दध्रिरिन्द्रियम्। सोत्रामण्याभ सुंतासुती। अञ्चन्त्ययं यजंमानः॥)॥———[१४]

अग्निम् होतांरमवृणीत। अय संतासुती यर्जमानः। पर्चन्पक्तीः। पर्चन्पुरोडाशान्। गृह्णन्ग्रहान्। बुध्नत्रिश्विभ्याञ्छागुर् सरस्वत्या इन्द्रांय। बुधन्त्सरस्वत्यै मेषिनन्द्रांयाश्विभ्याम्। बुध्ननिन्द्रायर्षभम् श्विभ्या ५ सर्रस्वत्यै। सूप्स्था अद्य देवो वनस्पतिरभवत्। अश्विभ्याञ्छागेन सरस्वत्या इन्द्रांय॥७३॥ सरंस्वत्यै मेषेणेन्द्रांयाश्विभ्यांम्। इन्द्रांयर्षभेणाश्विभ्याः सरंस्वत्यै। अक्षुङ्स्तान्मेंदुस्तः प्रतिपचताग्रंभीषुः। अवीवृधन्तु ग्रहैं। अपातामुश्विना सरंस्वृतीन्द्रंः सुत्रामां वृत्रुहा। सोमौन्त्सुराम्णंः। उपो उक्थामुदाः श्रौद्विमदां अदन्। अवीवृधन्ताङ्गूषैः। त्वाम् द्यर्षं आर्षेयर्षीणान्नपादवृणीत। अय सुंतासुती यजंमानः। बहुभ्य आ सङ्गंतेभ्यः। एष में देवेषु वसु वार्या यंक्ष्यत् इतिं। ता या देवा देवदानान्यदुः। तान्यस्मा आ च शास्वं। आ चं गुरस्व। इषितश्चं होतरसिं भद्रवाच्यांय प्रेषितो मानुषः। सूक्तवाकायं सूक्ता ब्रूहि॥७४॥

उशन्तंस्त्वा हवामह् आ नो अग्ने सुकेतुनां। त्वर सोम महे भगन्त्वर सोम् प्रचिकितो मनीषा। त्वया हि नेः पितरं सोम् पूर्वे त्वर सोम पितृभिः संविदानः। बर्हिषदः पितर् आऽहं पितृन्। उपहूताः पितरोऽग्निष्वात्ताः पितरः। अग्निष्वात्तानृतुमतो हवामहे। नराशरसे सोमपीथं य आशुः। ते नो अर्वन्तः सुहवां भवन्तु। शं नो भवन्तु द्विपदे शश्चतुंष्पदे। ये अग्निष्वात्ता येऽनंग्निष्वात्ताः॥७५॥

अ॰होमुर्चः पितरंः सोम्यासंः। परेऽवंरेऽमृतांसो भवंन्तः। अधि ब्रुवन्तु ते अंवन्त्वस्मान्। वान्यांयै दुग्धे जुषमांणाः करम्भम्। उदीरांणा अवंरे परे च। अग्निष्वात्ता ऋतुभिः संविदानाः। इन्द्रंवन्तो हविरिदं जुंषन्ताम्। यदंग्ने कव्यवाहन् त्वमंग्न ईडितो जांतवेदः। मातंली कव्यैः। ये तांतृपुर्देवत्रा जेहंमानाः। होत्रावृधः स्तोमंतष्टासो अर्कैः। आऽग्ने याहि सुविदत्रेभिरवाङ्। सत्यैः कव्यैः पितृभिर्घर्मसिद्धैः। हव्यवाहंमजरं पुरुप्रियम्। अग्निं घृतेनं हविषां सपूर्यन्। उपांसदङ्कव्यवाहं पितृणाम्। स नंः प्रजां वीरवंती ॰ समृंण्वतु॥ ७६॥

अनंग्निष्वात्ता जेहंमानाः सप्त चं॥-----[१६]

होतां यक्षदिडस्पदे। समिधानं महद्यशंः। सुषंमिद्धं वरेण्यम्। अग्निमिन्द्रं वयोधसम्। गायत्रीञ्छन्दं इन्द्रियम्। त्र्यविङ्गां वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षच्छुचिव्रतम्। तनूनपातमुद्भिदम्। यङ्गर्भमदितिर्द्धे॥७७॥ शुचिमिन्द्रं वयोधसम्। उष्णिह्ञ्छन्दं इन्द्रियम्। दित्यवाह्ङ्गां वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षदीडेन्यम्। ईडितं वृत्रहन्तंमम्। इडांभिरीड्यू सहंः। सोम्मिन्द्रं वयोधसम्। अनुष्टुभ्ञ्छन्दं इन्द्रियम्। त्रिवृत्सङ्गां वयो दर्धत्॥७८॥

वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षत्सुबर्हिषदम्ं। पूषण्वन्तममंत्र्यम्। सीदंन्तं बर्हिषं प्रिये। अमृतेन्द्रं वयोधसम्। बृह्तीञ्छन्दं इन्द्रियम्। पञ्चांविङ्गां वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतांयक्ष्रद्यचंस्वतीः। सुप्रायणा ऋतावृधंः॥७९॥

द्वारों देवीर्हिर्ण्ययीः। ब्रह्माण् इन्द्रं वयोधसम्। पङ्किञ्छन्दं इहेन्द्रियम्। तुर्यवाह्ङां वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्रर्यज्ञां होतां यक्षत्सुपेशंसे। सुशित्पे बृंहृती उभे। नक्तोषासा न दंर्शते। विश्वमिन्द्रं वयोधसम्। त्रिष्ठभञ्छन्दं इन्द्रियम्॥८०॥ पृष्ठवाह्ङां वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यज्ञं। होतां यक्षत्प्रचेतसा। देवानांमृत्तमं यशंः। होतांरा देव्यां क्वी। स्युजेन्द्रं वयोधसम्। जर्गतीञ्छन्दं इहेन्द्रियम्।

अनुङ्गाहुङ्गां वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होतुर्यजं। होतां यक्षत्पेशंस्वतीः॥८१॥

तिस्रो देवीरहिरण्ययीः। भारतीर्बृह्तीर्म्हीः। पितृमिन्द्रं वयोधसम्। विराज्ञञ्छन्दं इहेन्द्रियम्। धेनुं गां न वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षत्सुरेतंसम्। त्वष्टांरं पृष्टिवर्धनम्। रूपाणि बिभ्रंतं पृथंक्। पृष्टिमिन्द्रं वयोधसम्॥८२॥

द्विपदञ्छन्दं इहेन्द्रियम्। उक्षाणं गां न वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षच्छ्तक्रंतुम्। हिरंण्य-पर्णमुक्थिनम्। रृश्नां बिभ्रंतं वृशिम्। भगमिन्द्रं वयोधसम्। क्कुभञ्छन्दं इहेन्द्रियम्। वृशां वेहतं गां न वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षत्स्वाहांकृतीः। अग्निं गृहपंतिं पृथंक्। वर्रणं भेषजङ्कविम्। क्षुत्रमिन्द्रं वयोधसम्। अतिंच्छन्दस्ञ्छन्दं इन्द्रियम्। बृहद्ष्पभङ्गां वयो दर्धत्। वेत्वाज्यंस्य होत्र्यजं॥८३॥

द्धे दर्धदतावृधं इन्द्रियं पेशंस्वतीर्वयोधस्ं वेत्वाज्यंस्य होत्यंजं सप्त चं (इडस्प्दें-ऽग्निङ्गांयुत्रीत्र्यविम्। शुचिंव्रत् शुचिंमुण्णिहंन्दित्युवाहम्। ईडेन्यु सोमंमनुष्टुभंत्रिवृत्सम्। सुब्रृहिषदंममृतेन्द्रं बृहुतीं पञ्चांविम्। व्यचंस्वतीः सुप्रायणा द्वारौं ब्रह्माणः पृङ्किमिह तुंर्यवाहम्ँ। सुपेशंसे विश्वमिन्द्रंत्रिष्टभं पष्टवाहम्ँ। प्रचेतसा सयुजेन्द्रं जगंतीमिहानुङ्गाहम्ँ। पेशंस्वतीस्तिस्रः पितं विराजमिह धेनुन्न। सुरेतंसन्त्वष्टांरं पृष्टिमिन्द्रं द्विपदंमिहोक्षाणुन्न। श्वतंत्रतं भगमिन्द्रंङ्ककुभमिह वशान्न। स्वाहांकृतीः क्षुत्रमतिंच्छन्दसं बृहदंषभङ्गां वयो दर्धदिन्द्रियमृषि वसु नवं दशेहेन्द्रियमष्टं नव दश् गां न वयो दर्धदिडस्पदे सर्वं वेतु॥)॥——[१७]

सिमंद्धो अग्निः स्मिधां। सुषंमिद्धो वरेंण्यः। गायत्री छन्दं इन्द्रियम्। त्र्यविर्गोवयां दधुः। तनूनपाच्छुचित्रतः। तनूपाच् सरंस्वती। उष्णिक्छन्दं इन्द्रियम्। दित्यवाङ्गोवयां दधुः। इडांभिरुग्निरीड्यः। सोमो देवो अमंत्र्यः॥८४॥

अनुष्टुप्छन्दं इन्द्रियम्। त्रिवृत्सो गौर्वयो दधुः। सुब्रुहिर्ग्निः पूषण्वान्। स्तीर्णबंहिरमर्त्यः। बृह्ती छन्दं इन्द्रियम्। पश्चांविर्गीर्वयो दधुः। दुरो देवीर्दिशो महीः। ब्रह्मा देवो बृह्स्पतिः। पङ्किश्छन्दं इहेन्द्रियम्। तुर्यवाङ्गोर्वयो दधुः॥८५॥ उषे यह्वी सुपेशंसा। विश्वं देवा अमर्त्याः। त्रिष्टुप्छन्दं इन्द्रियम्। पृष्ठवाद्गौर्वयो दधुः। देव्यां होतारा भिषजा। इन्द्रेण स्युजां युजा। जगती छन्दं इहेन्द्रियम्। अनुङ्वान्गौर्वयो दधुः। तिस्र इडा सरंस्वती। भारती मुरुतो विशंः॥८६॥

विराद्धन्दं इहेन्द्रियम्। धेनुर्गौर्न वयो दधः। त्वष्टां तुरीपो अद्भुतः। इन्द्राग्नी पृष्टिवर्धना। द्विपाच्छन्दं इहेन्द्रियम्। उक्षा गौर्न वयो दधः। शमिता नो वनस्पितः। सिवता प्रसुवन्भगम्। कुकुच्छन्दं इहेन्द्रियम्। वृशा वेहद्गौर्न वयो दधः। स्वाहां यृज्ञं वर्रुणः। सुक्षुत्रो भेषुजं करत्। अतिंच्छन्दाश्छन्दं इन्द्रियम्। बृहदंषुभो गौर्वयो दधः॥८७॥

अमर्त्यस्तुर्यवाङ्गौर्वयो दधुर्विशो वृशा वेहद्गौर्न वयो दधुश्चत्वारि च॥————[१८] वसन्तेनर्तुनां देवाः। वसंविश्विवृतां स्तुतम्। रथन्तरेण तेर्जमा। हविरिन्द्रे वयों दधुः। ग्रीष्मेणं देवा ऋतुनां। रुद्राः पंश्चदशे स्तुतम्। बृहता यशंसा बलम्। हिवरिन्द्रे वयो दधुः। वर्षाभिर्ऋतुनांऽऽदित्याः। स्तोमें सप्तद्शे स्तुतम्॥८८॥ वैरूपेणं विशौजंसा। हविरिन्द्रे वयों दधुः। शारदेनर्तुनां देवाः। पुकवि १ श ऋभवंः स्तुतम्। वैराजेनं श्रिया श्रियम्। हविरिन्द्रे वयों दधुः। हेम्न्तेनुर्तुनां देवाः। मुरुतंस्त्रिणवे स्तुतम्। बलेन शक्वरीः सहं। हविरिन्द्रे वयों दधुः। शैशिरेणुर्तुनां देवाः। त्रयस्त्रि ५ शें ऽमृत ई स्तुतम्। सत्येनं रेवतीः क्षत्रम्। हविरिन्द्रे वयो दधुः॥८९॥

स्तोमें सप्तदुशे स्तुत सहों हुविरिन्द्रे वयों दधुश्चत्वारिं च (वस्नन्तेनं ग्रीष्मेणं वर्षाभिः शार्देनं

हेम्-तेनं शैशिरेण षद॥)॥———[१९]

देवं बर्हिरिन्द्रं वयोधसम्। देवं देवमंवर्धयत्। गायत्रिया छन्दंसेन्द्रियम्। तेज् इन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवनं वसुधेयंस्य वेतु यजं। देवीर्द्वारों देविमन्द्रं वयोधसम्। देवीर्देवमंवर्धयन्। उण्णिहा छन्दंसेन्द्रियम्। प्राणिमन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवनं वसुधेयस्य वियन्तु यजं॥९०॥

देवी देवं वंयोधसम्। उषे इन्द्रंमवर्धताम्। अनुष्ठभा छन्दंसेन्द्रियम्। वाचमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजं। देवी जोष्ट्री देवमिन्द्रे वयोधसम्। देवी देवमवर्धताम्। बृह्त्या छन्दंसेन्द्रियम्। श्रोत्रमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजं॥९१॥

देवी ऊर्जाहुंती देविमन्द्रं वयोधसम्। देवी देवमंवर्धताम्। पङ्ग्या छन्दंसेन्द्रियम्। शुक्रिमन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवनें वसुधेयंस्य वीतां यजं। देवा दैव्या होतांरा देविमन्द्रं वयोधसम्। देवा देवमंवर्धताम्। त्रिष्टुभा छन्दंसेन्द्रियम्। त्विषिमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजं॥९२॥

देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीर्वयोधसम्। पतिमन्द्रमवर्धयन्। जगत्या छन्दंसेन्द्रियम्। बलुमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देवो नराश १ सो देविमन्द्रं वयोधसम्। देवो देवमंवर्धयत्। विराजा छन्दंसेन्द्रियम्। रेत् इन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यर्ज॥९३॥ देवो वनस्पतिर्देविमन्द्रं वयोधसम्। देवो देवमंवर्धयत्। द्विपदा छन्दंसेन्द्रियम्। भगमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवनं वसुधेयंस्य वेतु यजं। देवं ब्रहिर्वारितीनां देविमन्द्रं वयोधसम्। देवं देवमंवर्धयत्। कुकुभा छन्दंसेन्द्रियम्। यश इन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेयंस्य वेतु यर्ज। देवो अग्निः स्विष्टकृद्देविमन्द्रं वयोधसम्। देवो देवमंवर्धयत्। अतिंच्छन्दसा छन्दंसेन्द्रियम्। क्षुत्रमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यर्ज॥९४॥ वियन्तु यर्ज वीतां यर्ज वीतां यर्ज वेतु यर्ज वेतु यज् पर्श्व च (देवं बुर्हिर्गायित्रिया तेर्जः। देवीर्द्वारं उष्णिहाँ प्राणम्। देवी देवमुषे अनुष्टुभा वाचम्। देवी जोष्टीं बृह्त्या श्रोत्रम्। देवी ऊर्जाहुंती पुङ्ग्या शुक्रम्। देवा दैव्या होतांरा त्रिष्टभा त्विषिम्। देवीस्तिम्नस्तिम्रो देवीः पतिं जगंत्या बलम्ं। देवो नराशश्सों विराजा रेतः। देवो वनस्पतिर्द्विपदा भगम्ं। देवं ब्र्हिर्वारितीनाङ्कुकुभा यशंः। देवो अग्निः स्विष्टकृदतिंच्छन्दसा क्षत्रम्। वृतु वियुन्तु चृतुर्वीतामेको वियन्त चृतुर्वैत्ववर्धयदवर्धयः श्रृतुरंवर्धतामेकोऽवर्धयः श्रृतुरंवर्धयत्॥)॥———[२०]
स्वाद्वीन्त्वा सोमः सुरांवन्तः सीसेन मित्रोऽसि यद्देवा होतां यक्षत्समिधेन्द्रः समिद्ध इन्द्र
आचंर्षणिप्रा देवं बुर्हिर्होतां यक्षत्समिधाऽग्निः समिद्धो अग्निरंश्विनाऽश्विनां हृविरिंन्द्रियं
देवं बुर्हिः सरंस्वत्यग्निमद्योशन्तो होतां यक्षदिडस्पदे समिद्धो अग्निः समिधां वसन्तेनृत्नां

देवं बर्हिरिन्द्रं वयोधसं विश्शतिः॥२०॥ स्वाद्वीन्त्वाऽमीमदन्त पितरः साम्राज्याय पूतं पवित्रेणोषासानक्ता बदेरैरधातां देव इन्द्रो वनस्पतिः पष्ठवाह्ङ्गां देवी देवं वयोधसं चतुर्नवितिः॥९४॥

स्वाद्वीन्त्वां वेतु यजं॥

हरिः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके षष्ठः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥सप्तमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः॥

त्रिवृतस्तोमो भवति। ब्रह्मवर्चसं वै त्रिवृत्। ब्रह्मवर्चसमेवावं रुन्थे। अग्निष्टोमः सोमो भवति। ब्रह्मवर्चसं वा अग्निष्टोमः। ब्रह्मवर्चसमेवावं रुन्धे। रथन्तर सामं भवति। ब्रह्मवर्चसं वै रंथन्तरम्। ब्रह्मवर्चसमेवावं रुन्धे। परिस्रजी होतां भवति॥१॥ अरुणो मिर्मिरस्त्रिशुं ऋः। एतद्वे ब्रह्मवर्चसस्यं रूपम्। रूपेणैव ब्रंह्मवर्चसमवं रुन्धे। बृहस्पतिंरकामयत देवानां पुरोधां गंच्छेयमितिं। स एतं बृहस्पतिस्वमंपश्यत्। तमाऽहंरत्। तेनांयजत। ततो वै स देवानां पुरोधामंगच्छत्। पुरोधाकांमः स्यात्। स बृहस्पतिसवेनं यजेत॥२॥ पुरोधामेव गंच्छति। तस्यं प्रातः सवने सन्नेषुं नाराश १ सेषुं। एकांदश दक्षिणा नीयन्ते। एकांदश माध्यं दिने सर्वने सन्नेषुं नाराश १ सेषुं। एकांदश तृतीयसवने सन्नेषुं नाराश १ सेषुं। त्रयंस्त्रि १ शत्सम्पंद्यन्ते। त्रयंस्त्रि १ शहै देवताः। देवतां एवावंरुन्धे। अश्वंश्चतुस्त्रि॰शः। प्राजापत्यो वा अश्वंः॥३॥ प्रजापंतिश्चतुस्त्रि शो देवतांनाम्। यावंतीरेव देवताः।

ता एवावंरुन्थे। कृष्णाजिनंऽभिषिश्चित। ब्रह्मणो वा एतद्रूपम्। यत्कृष्णाजिनम्। ब्रह्मवर्चसेनैवैन् र् समंध्यति। आज्येनाभिषिश्चित। तेजो वा आज्यम्। तेजं एवास्मिन्दधाति॥४॥

होतां भवित यजेत् वा अश्वां दधाति॥——[१] यदाँग्नेयो भवंति। अग्निम्ंखा ह्यृद्धिः। अथ यत्पौष्णः। पृष्टिर्वे

पूषा। पृष्टिवैश्यंस्य। पृष्टिंमेवावं रुन्धे। प्रस्वायं सावित्रः। अथ यत्त्वाष्ट्रः। त्वष्टा हि रूपाणिं विक्रोतिं। निर्वरुणत्वायं वारुणः॥५॥

अथो य एव कश्च सन्त्सूयतें। स हि वांरुणः। अथ् यद्वैश्वदेवः। वैश्वदेवो हि वैश्यः। अथ् यन्मांरुतः। मारुतो हि वेश्यः। सप्तेतानिं ह्वी १ षि भवन्ति। सप्तगंणा वै मरुतः। पृश्जिः पष्टौही मांरुत्या लभ्यते। विश्वे मरुतः। विश्वं एवेतन्मध्यतोऽभिषिंच्यते। तस्माद्वा एष विशः प्रियः। विश्वो हि मध्यतोऽभिषिच्यते। ऋष्भचर्मेऽध्यभिषिश्चति। स हि प्रजनियता। द्व्राऽभिषिश्चति। ऊर्ग्वा अन्नाद्यं दिषे। ऊर्जैवनमन्नाद्येन समर्धयति॥६॥

वारुणो विद्वै मुरुतोऽष्टौ चं॥———[२]

यदाँग्नेयो भवंति। आग्नेयो वै ब्राँह्मणः। अथ् यत्सौम्यः। सौम्यो हि ब्राँह्मणः। प्रस्वायेव सांवित्रः। अथ् यद्वारहस्पत्यः। एतद्वे ब्राँह्मणस्यं वाक्पतीयम्। अथ् यदंग्नीषोमीयः। आग्नेयो वै ब्राँह्मणः। तौ यदा सङ्गच्छेते॥७॥

अर्थ वीर्यावत्तरो भवति। अथ् यत्मारस्वतः। एति प्रत्यक्षं ब्राह्मणस्यं वाक्पतीयम्। निर्वृङ्णत्वायैव वांङ्णः। अथो य एव कश्च सन्त्सूयते। स हि वांङ्णः। अथ् यद्यांवापृथिव्यः। इन्द्रो वृत्राय वज्रमुदंयच्छत्। तं द्यावांपृथिवी नान्वंमन्येताम्। तमेतेनैव भांगुधेयेनान्वंमन्येताम्॥८॥

वर्ज्रस्य वा एषों ऽनुमानायं। अनुंमतवज्रः सूयाता इति। अष्टाबेतानिं ह्वी १ षिं भवन्ति। अष्टाक्षंरा गायत्री। गायत्री ब्रह्मवर्च् सम्। गायत्रियेव बह्मवर्च् समवं रुन्थे। हिरंण्येन घृतमृत्पुंनाति। तेजंस एव रुचे। कृष्णाजिनें ऽभिषिं श्वति। ब्रह्मणो वा एतदंख्सामयों रूपम्। यत्कृष्णाजिनम्। ब्रह्मंत्रेवेनंमृख्सामयोरध्यभिषिंश्वति। घृतेनाभिषिंश्वति। तथां वीर्यावत्तरो भवति॥९॥

सङ्गच्छेते भागुधेयेनान्वंमन्येतार रूपश्चत्वारि च॥_____

[३]

न वै सोमेन सोमंस्य स्वौंऽस्ति। ह्तो ह्येषः। अभिषुंतो ह्येषः। न हि हृतः सूयतें। सौमी स्तृतवंशामा लेभते। सोमो वै रेतोधाः। रेतं पृव तद्दंधाति। सौम्यर्चाऽभिषिश्चिति। रेतोधा ह्येषा। रेतः सोमः। रेतं पृवास्मिन्दधाति। यत्किं चं राज्सूयंमृते सोमम्। तत्सर्वं भवति। अषांढं युत्सु पृतंनासु पप्रिम्। सुवर्षाम्प्स्वां वृजनंस्य गोपाम्। भरेषुजा संक्षिति सुश्रवंसम्। जयंन्तन्त्वामनं मदेम सोम॥१०॥

यो वै सोमेन सूयतें। स देवस्वः। यः पृश्नां सूयतें। स देवस्वः। य इष्टां सूयतें। स मनुष्यस्वः। एतं वै पृथंये देवाः प्रायंच्छन्। ततो वै सोऽप्यांरण्यानां पशूनामंसूयत। यावंतीः कियंतीश्च प्रजा वाचं वदंन्ति। तासार् सर्वांसार सूयते॥११॥

य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं। नाराश्र्स्यर्चा-ऽभिषिश्चिति। मृनुष्यां वै नराश्र्सः। निह्नुत्य वावैतत्। अथाभिषिश्चिति। यत्किं चं राज्यसूयंमनुत्तरवेदीकम्। तत्सर्वं भवित। ये में पश्चाशतंन्ददुः। अश्वांनार स्थस्तुंतिः। द्युमदंग्ने

इव भवति रथन्तरमाहैकं च॥

महि श्रवंः। बृहत्कृंधि मुघोनांम्। नृवदंमृत नृणाम्॥१२॥

सूयते स्थस्तुंतिस्रीणि च॥—————[५]

पुष गोस्तवः। षद्भिर्श उक्थ्यो बृहत्सामा। पर्वमाने कण्वरथन्त्रं भवति। यो वै वाज्येयः। स सम्राद्भवः। यो राज्यस्यः। स वंरुणस्वः। प्रजापितः स्वाराज्यं परमेष्ठी। स्वाराज्यङ्गोरेव। गौरिव भवति॥१३॥

य पृतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं। उभे बृंहद्रथन्तरे भंवतः। तिद्धि स्वारांज्यम्। अयुतं दक्षिणाः। तिद्धि स्वारांज्यम्। प्रतिधुषाऽभिषिश्चिति। तिद्धि स्वारांज्यम्। अनुद्धते वेद्ये दक्षिण्त आहवनीयंस्य बृह्तः स्तोत्रं प्रत्यभिषिश्चिति। इयं वाव रथन्तरम्॥१४॥

असौ बृहत्। अनयोरेवैनमनंन्तर्हितम्भिषिश्चिति। पृशुस्तोमो वा एषः। तेनं गोस्वः। षृद्गिर्शः सर्वः। रेवज्ञातः सहंसा वृद्धः। क्षृत्राणां क्षत्रभृत्तंमो वयोधाः। महान्मंहित्वे तंस्तभानः। क्षत्रे राष्ट्रे चं जागृहि। प्रजापंतेस्त्वा परमेष्ठिनः स्वाराज्येनाभिषिश्चामीत्यांह। स्वाराज्यमेवैनं गमयति॥१५॥ सिर्हे व्याघ्र उत या पृदांकौ। त्विषिर्ग्नौ ब्राँह्मणे सूर्ये या। इन्द्रं या देवी सुभगां जजानं। सा न आगुन्वर्चसा संविदाना। या रांजन्ये दुन्दुभावायंतायाम्। अश्वंस्य ऋन्द्ये पुरुषस्य मायौ। इन्द्रं या देवी सुभगां जजानं। सा न आगुन्वर्चसा संविदाना। या हस्तिनि द्वीपिनि या हिरंण्ये। त्विष्रश्वंषु पुरुषेषु गोषुं॥१६॥

इन्द्रं या देवी सुभगां ज्जानं। सा न आग्नवर्चसा संविदाना। रथे अक्षेषुं वृष्भस्य वाजें। वातें पर्जन्ये वरुणस्य शुष्में। इन्द्रं या देवी सुभगां ज्जानं। सा न आग्नवर्चसा संविदाना। राडंसि विराडंसि। सुम्राडंसि स्वराडंसि। इन्द्रांय त्वा तेजंस्वते तेजंस्वन्तः श्रीणामि। इन्द्रांय त्वौजंस्वत् ओजंस्वन्तः श्रीणामि॥१७॥

इन्द्राय त्वा पर्यस्वते पर्यस्वन्तः श्रीणामि। इन्द्रांय त्वाऽऽयुंष्मत् आयुंष्मन्तः श्रीणामि। तेजोंऽसि। तत्ते प्र यंच्छामि। तेजंस्वदस्तु मे मुखम्। तेजंस्वच्छिरों अस्तु मे। तेजंस्वान् विश्वतः प्रत्यङ्इ। तेजंसा सम्पिंपृग्धि मा। ओजोंऽसि। तत्ते प्रयंच्छामि॥१८॥ ओर्जस्वदस्तु मे मुखम्ं। ओर्जस्विच्छिरों अस्तु मे। ओर्जस्वान् विश्वतः प्रत्यङ्कः। ओर्जसा सं पिंपृग्धि मा। पयोऽसि। तत्ते प्र यंच्छामि। पयंस्वदस्तु मे मुखम्ं। पयंस्विच्छिरों अस्तु मे। पयंस्वान् विश्वतः प्रत्यङ्कः। पयंसा सं पिंपृग्धि मा॥१९॥

आयुंरिस। तत्ते प्र यंच्छामि। आयुंष्मदस्तु मे मुखम्ँ। आयुंष्मच्छिरों अस्तु मे। आयुंष्मान् विश्वतः प्रत्यङ्कः। आयुंषा सं पिंपृग्धि मा। इममंग्र् आयुंषे वर्चसे कृधि। प्रिय॰ रेतों वरुण सोम राजन्। मातेवास्मा अदिते शर्म यच्छ। विश्वे देवा जरंदष्टिर्यथाऽसंत्॥२०॥

आयुंरिस विश्वायुंरिस। सर्वायुंरिस सर्वमायुंरिस। यतो वातो मनोजवाः। यतः क्षरंन्ति सिन्धंवः। तासाँ त्वा सर्वासाः रुचा। अभिषिश्चामि वर्चसा। समुद्र इंवािस गृह्मनाँ। सोमं इवास्यदाँभ्यः। अग्निरिंव विश्वतंः प्रत्यङ्कः। सूर्यं इव ज्योतिषा विभूः॥२१॥

अपां यो द्रवंणे रसंः। तमहम्स्मा आमुष्यायणायं। तेजंसे ब्रह्मवर्चसायं गृह्णामि। अपां य ऊर्मी रसंः। तमहम्स्मा आंमुष्यायणायं। ओजंसे वीर्याय गृह्णामि। अपां यो मध्यतो रसंः। तमहम्स्मा आंमुष्यायणायं। पृष्टौ प्रजनंनाय गृह्णामि। अपां यो यज्ञियो रसंः। तमहम्स्मा आंमुष्यायणायं। आयुंषे दीर्घायुत्वायं गृह्णामि॥२२॥

गोष्वोजंस्वन्तः श्रीणाम्योजोंऽसि तत्ते प्रयंच्छामि पर्यसा सम्पिपृग्धि माऽसंद्विभूर्यज्ञियो रसो द्वे

चं॥____[७]

अभिप्रेहिं वीरयंस्व। उग्रश्चेत्तां सपत्न्हा। आतिष्ठ मित्रवर्धनः। तुभ्यं देवा अधिन्नवन्। अङ्कौ न्यङ्काव्भित् आतिष्ठ वृत्रहृत्रथम्। आतिष्ठंन्तं परि विश्वं अभूषन्। श्रियं वसानश्चरति स्वरोचाः। महत्तद्स्यासुरस्य नामं। आ विश्वरूपो अमृतांनि तस्थौ। अनु त्वेन्द्रों मद्त्वनु बृहस्पतिः॥२३॥

अनु सोमो अन्वग्निरांवीत्। अनुं त्वा विश्वं देवा अंवन्तु। अनुं सप्त राजांनो य उताभिषिक्ताः। अनुं त्वा मित्रावरुंणाविहावतम्। अनु द्यावांपृथिवी विश्वशंम्भू। सूर्यो अहोंभिरनुं त्वाऽवतु। चन्द्रमा नक्षंत्रैरनुं त्वाऽवतु। द्यौश्चं त्वा पृथिवी च प्रचेतसा। शुक्रो बृहद्दक्षिणा त्वा पिपर्तु। अनुं स्वधा चिंकिता सोमों अग्निः। आऽयं पृंणक्तु रजंसी उपस्थम्॥२४॥

बृह्स्पितः सोमों अग्निरेकं च॥———[८]

प्रजापंतिः प्रजा अंसृजत। ता अंस्मात्सृष्टाः परांचीरायन्। स एतं प्रजापंतिरोदनमंपश्यत्। सोऽन्नं भूतोंऽतिष्ठत्। ता अन्यत्रान्नाद्यमविंत्वा। प्रजापंतिं प्रजा उपावंतन्त। अन्नंमेवैनं भूतं पश्यंन्तीः प्रजा उपावंतन्ते। य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं। सर्वाण्यन्नांनि भवन्ति॥२५॥

सर्वे पुरुषाः। सर्वांण्येवान्नान्यवं रुन्धे। सर्वान्पुरुषान्। राडंसि विराड्सीत्यांह। स्वारांज्यमेवेनं गमयित। यद्धिरंण्यन्ददांति। तेज्रस्तेनावंरुन्धे। यत्तिंसृधन्वम्। वीर्यन्तेनं। यदष्ट्रांम्॥२६॥ पृष्टिन्तेनं। यत्कंमण्डलुम्। आयुष्टेनं। यद्धिरंण्यमा बृध्नाति। ज्योतिर्वे हिरंण्यम्। ज्योतिरेवास्मिन्दधाति। अथो तेजो वे हिरंण्यम्। तेजं पृवात्मन्धंते। यदोदनं प्राश्ञाति। एतदेव सर्वमव्रध्यं॥२७॥

तदंस्मिन्नेक्धाऽधाँत्। रोहिण्याङ्कार्यः। यद्वाँह्मण एव रोहिणी। तस्मदिव। अथो वर्ष्मैवैन र समानानां करोति। उद्यता सूर्येण कार्यः। उद्यन्तं वा एत र सर्वाः प्रजाः प्रतिनन्दन्ति। दिदृक्षेण्यो दर्श्वनीयो भवति। य एवं वेदं। ब्रह्मवादिनो वदन्ति॥२८॥ अवेत्योऽवभृथा ३ ना ३ इति। यद्दर्भपुञ्जीलैः प्वयंति। तत्स्वंदेवावैति। तन्नावैति। त्रिभिः पंवयति। त्रयं इमे लोकाः। एभिरेवैनं लोकेः पंवयति। अथो अपां वा एतत्तेजो वर्चः। यद्दर्भाः। यद्दर्भपुञ्जीलैः प्वयंति। अपामेवैनन्तेजंसा वर्चसा-ऽभिषिञ्चति॥२९॥

भवन्त्यष्ट्रांमवुरुध्यं वदन्ति दुर्भा यहंभपुञ्जीलैः पुवयुत्येकं चा-----[९]
प्रजापंतिरकामयत बहोर्भूयांन्त्स्यामिति। स एतं
पश्चशार्दीयंमपश्यत्। तमाऽहंरत्। तेनांयजत। ततो
वै स बहोर्भूयांनभवत्। यः कामयंत बहोर्भूयांन्त्स्यामिति।
स पश्चशार्दीयंन यजेत। बहोरेव भूयांन्भवति। मुरुत्स्तोमो
वा पुषः। मुरुतो हि देवानां भूयिष्ठाः॥३०॥

बहुर्भवति। य एतेन् यजंते। य उंचैनमेवं वेदं। पृश्चशार्दीयों भवति। पश्च वा ऋतवंः संवत्सरः। ऋतुष्वेव संवत्सरे प्रतितिष्ठति। अथो पश्चौक्षरा पृङ्किः। पाङ्को युज्ञः। युज्ञमेवावं रुन्थे। स्प्तद्शः स्तोमा नातिं यन्ति। स्प्तद्शः प्रजापंतिः। प्रजापंतेराह्यैं॥३१॥

भूषिष्ठा यन्ति हे चे॥———[१०]
अगस्त्यो मुरुद्धं उक्षणः प्रौक्षंत्। तानिन्द्र आदंत्त।
त एंनं वर्ज्रमुद्यत्याभ्यांयन्त। तानगस्त्यंश्चैवेन्द्रंश्च
कयाशुभीयंनाशमयताम्। ताञ्छान्तानुपाह्वयत। यत्कंयाशुभीयं
भवंति शान्त्यै। तस्मांदेत ऐन्द्रामारुता उक्षाणंः सवनीयां

भवन्ति। त्रयः प्रथमेऽहुन्ना लेभ्यन्ते। एवं द्वितीये। एवं तृतीये॥३२॥

पुवं चंतुर्थे। पश्चौत्तमेऽहुन्ना लंभ्यन्ते। वर्षिष्ठमिव ह्यंतदहंः। वर्षिष्ठः समानानां भवति। य एतेन् यजंते। य उंचैनमेवं वेदं। स्वाराज्यं वा एष यज्ञः। एतेन् वा एक्या वां कान्द्रमः स्वाराज्यमगच्छत्। स्वराज्यं गच्छति। य एतेन् यजंते॥३३॥ य उं चैनमेवं वेदं। मारुतो वा एष स्तोमंः। एतेन वै मरुतो

देवानां भूयिष्ठा अभवन्। भूयिष्ठः समानानां भवति। य एतेन् यजेते। य उ चैनमेवं वेदं। पृश्वशार्दीयो वा एष युज्ञः।

आ पंश्वमात्पुरुषादन्नमिति। य पृतेन यजेते। य उ चैनमेवं वेदं। सप्तदशङ् स्तोमा नातिं यन्ति। सप्तदशः प्रजापंतिः।

प्रजापंतेरेव नैतिं॥३४॥

तृतीर्थे गच्छति य एतेन् यजंतेऽत्ति य एतेन् यजंते य उं चैनमेवं वेद त्रीणिं च (अगस्त्यः

स्वाराँज्यं मारुतः पश्चशार्दीयो वा एष युज्ञः सप्तद्शं प्रजापंतेरेव नैतिं॥)॥———[११]

अस्या जरांसो दमा म्रित्राः। अर्चर्धूमासो अग्नयः पावकाः। श्विचीचयः श्वात्रासो भुरण्यवः। वनुर्षदो वायवो न सोमाः। यजां नो मित्रावरुणा। यजां देवा र ऋतं बृहत्। अग्ने यिक्षे स्वन्दमम्। अश्विना पिबंत र सुतम्। दीद्यंग्नी शुचिव्रता। ऋतुनां यज्ञवाहसा॥३५॥

द्वे विरूपे चरतः स्वर्थं। अन्याऽन्यां वृत्समुपं धापयेते। हिरिन्यस्यां भवंति स्वधावान्। शुक्रो अन्यस्यांन्ददृशे सुवर्याः। पूर्वापुरं चरतो माययैतौ। शिशू क्रीडंन्तौ परियातो अध्वरम्। विश्वांन्यन्यो भुवंनाऽभि चष्टें। ऋतूनन्यो विदधंज्ञायते पुनंः। त्रीणि शृता त्रीष्हस्राण्यग्निम्। त्रिष्शचं देवा नवं चाऽसपर्यन्॥३६॥

औक्षंन्घृतेरास्तृंणन्बर्हिरंस्मै। आदिखोतांर्त्र्यंषादयन्त। अग्निनाऽग्निः समिध्यते। कृविर्गृहपंतिर्युवां। हृव्यवाङ्गुह्वांस्यः। अग्निर्देवानां जठरम्। पूतदंक्षः कृविक्रंतुः। देवो देवेभिरा गंमत्। अग्निश्रियों मुरुतों विश्वकृष्टयः। आ त्वेषमुग्रमवं ईमहे वयम्॥३७॥

ते स्वानिनों रुद्रियां वर्षिनिणिजः। सिर्हा न हेषक्रंतवः सुदानंवः। यदुंत्तमे मंरुतो मध्यमे वाँ। यद्वांऽवमे सुंभगासो दिवि ष्ठ। ततों नो रुद्रा उत वाऽन्वस्यं। अग्ने वित्ताद्धविषो यद्यजांमः। ईडें अग्निर्इ स्ववंस्त्रमोंभिः। इह प्रस्ताो वि चं यत्कृतन्नेः। रथैरिव प्रभेरे वाज्यद्भिः। प्रदक्षिणिन्म्रुतार्ड् स्तोमंमृद्धाम्॥३८॥

श्रुधि श्रुंत्कर्ण् वहिंभिः। देवैरंग्ने स्यावंभिः। आसींदन्तु बर्हिषिं। मित्रो वर्रुणो अर्यमा। प्रात्यावाणो अध्वरम्। विश्वेषामदिंतिर्य्ज्ञियांनाम्। विश्वेषामतिथिर्मानुंषाणाम्। अग्निर्देवानामवं आवृणानः। सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः। त्वे अग्ने सुमृतिं भिक्षंमाणाः॥३९॥

दिवि श्रवों दिधरे यज्ञियांसः। नक्तां च चुत्रुरुषसा विरूपे। कृष्णं च वर्णमरुणं च सन्धुः। त्वामंग्न आदित्यासं आस्यम्। त्वाञ्जिह्वा श्चयश्चित्रिरे कवे। त्वा रंतिषाचों अध्वरेषुं सिश्चरे। त्वे देवा ह्विरंदन्त्याहुंतम्। नि त्वां युज्ञस्य सार्धनम्। अग्ने होतांरमृत्विजम्। वनुष्वद्देव धीमहि प्रचेतसम्। जीरन्दूतममेर्त्यम्॥४०॥

य्ज्ञवाह्सास्पर्यन्वयमृद्धां भिक्षंमाणाः प्रचेतस्मेकं च॥———[१२]

तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमांना याहि। वायुर्न नियुतों नो अच्छं। पिबास्यन्थों अभिसृष्टो अस्मे। इन्द्रः स्वाहां रिमा ते मदांय। कस्य वृषां सुते सचां। नियुत्वांन्वृष्भो रंणत्। वृत्रहा सोमंपीतये। इन्द्रं वयम्मंहाधने। इन्द्रमर्भे हवामहे। युजंं वृत्रेषुं विज्ञणम्॥४१॥

द्विता यो वृंत्रहन्तंमः। विद इन्द्रंः श्तत्रंतुः। उपं नो हरिभिः सुतम्। स सूर् आजनयं ज्योतिरिन्द्रम्। अया धिया त्रिण्रिद्रंबर्हाः। ऋतेनं शुष्मी नवंमानो अर्कैः। व्यंस्तिधों अस्रो अद्रिंबिभेद। उत्तत्यदाश्विधयम्। यदिन्द्र नाहुंषीष्वा। अग्रे विक्षु प्रतीदंयत्॥४२॥

भरेष्विन्द्र र सुहवर हवामहे। अर्होमुचर सुकृतन्दैव्यं जनम्। अग्निम्मित्रं वर्रणर सातये भगम्। द्यावापृथिवी मुरुतः स्वस्तये। मुहि क्षेत्रं पुरुश्चन्द्रं वि विद्वान्। आदित्सर्खिभ्यश्चरथर समैरत्। इन्द्रो नृभिरजनुद्दीद्यानः साकम्। सूर्यमुषसंङ्गातुमग्निम्। उरुं नों लोकमनुं नेषि विद्वान्। सुर्वर्वुङ्योतिरभंयः स्वस्ति॥४३॥

ऋष्वा तं इन्द्रं स्थविरस्य बाहू। उपंस्थेयाम शर्णा बृहन्तां। आ नो विश्वांभिरूतिभिः स्जोषाः। ब्रह्मं जुषाणो हंर्यश्व याहि। वरीवृज्तस्थविरेभिः सुशिप्र। अस्मे दधृदृषंणु शृष्मंमिन्द्र। इन्द्रांय गावं आशिरम्ं। दुदुह्रं वृज्जिणे मधुं। यत्सींमुपह्रुरं विदत्। तास्ते विज्ञन्धेनवों जोजयुर्नः॥४४॥

गर्भस्तयो नियतो विश्ववाराः। अहंरहुर्भूय इञ्जोगुंवानाः। पूर्णा इंन्द्र क्षुमतो भोजनस्य। इमान्ते धियं प्र भेरे महो महीम्। अस्य स्तोत्रे धिषणा यत्तं आन्जे। तमृत्सवे चं प्रस्वे चं सासहिम्। इन्द्रं देवासः शवंसा मदन्ननुं॥४५॥

वृज्ञिणमयत्स्वृस्ति जोजयुर्नः सप्त चं॥_____[१३]

प्रजापंतिः पृशूनंसृजत। तेंंऽस्मात्सृष्टाः परौं च आयन्। तानंग्निष्टोमेन् नाप्नौत्। तानुक्थ्यंन् नाप्नौत्। तान्थ्योड्शिना नाप्नौत्। तान्नात्रिया नाप्नौत्। तान्त्सन्धिना नाप्नौत्। सौंऽग्निमंब्रवीत्। इमान्मं ईप्सेतिं। तान्ग्निस्त्रिवृता स्तोमेन् नाप्नौत्॥४६॥ स इन्द्रंमब्रवीत्। इमान्मं ईप्सेतिं। तानिन्द्रंः पश्चद्शेन् स्तोमेन नाप्नौत्। स विश्वौन्देवानंब्रवीत्। इमान्मं ईप्स्तेतिं। तान् विश्वेदेवाः संप्तद्शेन् स्तोमेन् नाप्नुंवन्। स विष्णुंमब्रवीत्। इमान्मं ईप्सेतिं। तान् विष्णुंरेकवि्शेन् स्तोमेनाप्नोत्। वारवन्तीयेनावारयत॥४७॥

इदं विष्णुर्वि चंक्रम् इति व्यंक्रमत। यस्माँत्पृशवः प्रप्रेव भ्रश्रेरन्। स एतेनं यजेत। यदाप्नौत्। तद्प्तोर्यामंस्याप्तोर्याम्-त्वम्। एतेन् वै देवा जैत्वांनि जित्वा। यङ्काम्मकांमयन्त् तमाँपुवन्। यङ्कामंङ्कामयंते। तमेतेनाँप्रोति॥४८॥

स्तोमेंन नाप्नोंदबारयत नवं च॥———[१४]

व्याघ्रोऽयम्ग्रौ चंरित प्रविष्टः। ऋषींणां पुत्रो अंभिशस्तिपा अयम्। नमस्कारेण नमंसा ते जुहोमि। मा देवानां मिथुयाकंर्म भागम्। सावीर्हि देव प्रस्वायं पित्रे। वर्ष्माणंमस्मै विर्माणंमस्मै। अथास्मभ्य सिवतः सर्वतांता। दिवेदिंव आ सुंवा भूरिं पृश्वः। भूतो भूतेषुं चरित् प्रविष्टः। स भूतानामिधंपितर्बभूव॥४९॥

तस्यं मृत्यौ चंरित राज्यसूयम्। स राजां राज्यमनुं

मन्यतामिदम्। येभिः शिल्पैः पप्रथानामद् ५ हत्। येभिर्द्यामभ्यपि १ शत्प्रजापंतिः। येभिर्वाचं विश्वरूपा १ समर्व्ययत्। तेनेममंग्न इह वर्चसा समंङ्गि। येभिरादित्यस्तपंति प्र केत्भिः। येभिः सूर्यो दहशे चित्रभानुः। येभिवांचं पुष्कलेभिरव्यंयत्। तेनेममंग्र इह वर्चसा समंङ्गि॥५०॥ आऽयं भांतु शवंसा पश्चं कृष्टीः। इन्द्रं इव ज्येष्ठो भंवतु प्रजावान्। अस्मा अस्तु पुष्कुलश्चित्रभानु। आऽयं पृंणक्तु रजंसी उपस्थम्। यत्ते शिल्पं कश्यप रोचनावंत्। इन्द्रियावंत्पुष्कलश्चित्रभांनु। यस्मिन्त्सूर्या अर्पिताः सप्त साकम्। तस्मित्राजांनमधि विश्रंयेमम्। द्यौरंसि पृथिव्यंसि। व्याघ्रो वैयाघ्रेऽधिं॥५१॥

विश्रंयस्व दिशों महीः। विशंस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु। मा त्वद्राष्ट्रमधि भ्रशत्। या दिव्या आपः पर्यसा सम्बभूवुः। या अन्तरिक्ष उत पार्थिवीर्याः। तासां त्वा सर्वासार रुचा। अभिषिश्रामि वर्चसा। अभि त्वा वर्चसाऽसिचं दिव्येनं। पर्यसा सह। यथासां राष्ट्रवर्धनः॥५२॥ सप्तमः प्रश्नः

तथाँ त्वा सविता करत्। इन्द्रं विश्वां अवीवृधन्। समुद्रव्यंचसङ्गिरंः। रथीतंम रथीनाम्। वार्जाना १ सत्पतिं पतिम्। वसंवस्त्वा पुरस्तांद्रिभिषिश्चन्तु गायुत्रेण छन्दंसा। रुद्रास्त्वां दक्षिणतों ऽभिषिश्चन्तु त्रैष्टुंभेन् छन्दंसा। आदित्यास्त्वां पश्चाद्भिषिश्चन्तु जागंतेन छन्दंसा। विश्वे त्वा देवा उत्तरतों ऽभिषिश्चन्त्वानुं ष्टुभेन छन्दंसा। बृहस्पतिंस्त्वोपरिंष्टाद्भिषिंश्चतु पाङ्केन् छन्दंसा॥५३॥ अरुणन्त्वा वृकंमुग्रङ्क्षंजङ्करम्। रोचंमानं मुरुतामग्रे अर्चिषंः। सूर्यवन्तं मुघवानं विषास्हिम्। इन्द्रमुक्थेषुं नामुहूर्तम १ हवेम। प्र बाहवां सिसृत अवसं नः। आ नो गर्व्यूतिमुक्षतं घृतेनं। आ नो जनें श्रवयतं युवाना। श्रुतं में मित्रावरुणा हवेमा। इन्द्रंस्य ते वीर्युकृतंः। बाह् उपाव हरामि॥५४॥ बुभूबाव्यंयुत्तेनेममंग्र डुह वर्चसा समंब्धि वैयाघ्रेऽधि राष्ट्रवर्धनः पाङ्केन छन्दंसोपावंहरामि॥ [१५] अभि प्रेहिं वीरयंस्व। उग्रश्चेत्तां सपत्नहा। आतिष्ठ वृत्रहन्तंमः। तुभ्यं देवा अधिब्रवन्। अङ्कौ न्यङ्कावभितो रथं यौ। ध्वान्तं वांताग्रमनुं सश्चरंन्तौ। दूरेहेंतिरिन्द्रियावांन्पतत्री। ते नोऽग्नयः पप्रंयः पारयन्तु। नमंस्त ऋषे गद। अव्यंथायै त्वा स्वधायै त्वा॥५५॥

मा नं इन्द्राभित्स्त्वदृष्वारिष्टासः। एवा ब्रंह्यन्तवेदंस्तु। तिष्ठा रथे अधि यद्वर्ज्ञंहस्तः। आ र्श्मीन्देव युवसे स्वश्वंः। आ तिष्ठ वृत्रहन्नातिष्ठंन्तं परिं। अनु त्वेन्द्रों मद्त्वनं त्वा मित्रावर्रुणो। द्यौश्चं त्वा पृथिवी च प्रचेतसा। शुक्रो बृद्दक्षिणा त्वा पिपर्तु। अनं स्वधा चिकिता समेमों अग्निः। अनं त्वाऽवतु सिवता सवेनं॥५६॥

इन्द्रं विश्वां अवीवृधन्। समुद्रव्यंचस्क्विरंः। र्थीतंमश् रथीनाम्। वाजांना्श् सत्पंतिं पतिम्। परिमा सेन्या घोषाः। ज्यानां वृञ्जन्तु गृप्नवंः। मेथिष्ठाः पिन्वंमाना इह। माङ्गोपंतिम्भि संविंशन्तु। तन्मेऽनुंमित्रिरनुं मन्यताम्। तन्माता पृथिवी तित्पता द्योः॥५७॥

तद्गावाणः सोम्स्तों मयोभ्वंः। तदंश्विना शृण्तः सौभगा युवम्। अवं ते हेड् उद्त्तमम्। एना व्याघ्रं परिषस्वजानाः। सिर्हर हिन्वन्ति मह्ते सौभंगाय। समुद्रं न सुहवंन्तस्थिवारसम्। मुर्मृज्यन्ते द्वीपिनंमृप्स्वंन्तः। उदसावेतु सूर्यः। उदिदं मांमुकं वर्चः। उदिहि देव सूर्य। सह व्रमुना मर्म। अहं वाचो विवाचंनम्। मिय वागंस्तु धर्णसिः। यन्तुं नृदयो वर्षन्तु पूर्जन्याः। सुपिप्पला ओषंधयो भवन्तु। अन्नवतामोदनवंतामामिक्षंवताम्। एषा १ राजां भूयसाम्॥५८॥

स्वधार्यं त्वा स्वेन् बोः सूर्य स्प्त चान्नित्वा येभिराभृतं यदिदं विरोचंते।
ये केशिनः प्रथमाः स्त्रमासंत। येभिराभृतं यदिदं विरोचंते।
तेभ्यों जुहोमि बहुधा घृतेनं। रायस्पोषेणमं वर्चसा सः सृंजाथ। नर्ते ब्रह्मण्स्तपंसो विमोकः। द्विनाम्नी दीक्षा वृशिनी ह्यंग्रा। प्र केशाः सुवतं काण्डिनो भवन्ति। तेषां ब्रह्मदेशि वपंनस्य नान्यः। आ रोह् प्रोष्ठं विषंहस्व शत्रून्। अवासाग्दीक्षा विश्वनी ह्यंग्रा॥५९॥

देहि दक्षिणां प्रतिर्स्वायुंः। अथांमुच्यस्व वर्रुणस्य पाशांत्। येनावंपत्सिवता क्षुरेणं। सोमंस्य राज्ञो वर्रुणस्य विद्वान्। तेनं ब्रह्माणो वपतेदम्स्योर्जेमम्। र्य्या वर्चसा स॰ सृंजाथ। मा ते केशानन् गाद्वर्च एतत्। तथां धाता करोतु ते। तुभ्यमिन्द्रो बृह्स्पतिः। स्विता वर्च आदंधात्॥६०॥ तेभ्यो निधानं बहुधा व्यैच्छन्। अन्तरा द्यावांपृथिवी अपः सुवंः। दुर्भस्तम्बे वीर्यकृते निधायं। पौइस्येंनेमं वर्चसा सह सृंजाथ। बलंन्ते बाहुवोः संविता दंधातु। सोमंस्त्वाऽनक्तु पर्यसा घृतेनं। स्त्रीषु रूपमंश्विनैतन्नि धंत्तम्। पौइस्येंनेमं वर्चसा सरसृंजाथ। यत्सीमन्तङ्कः तस्ते लिलेखं। यद्वां क्षुरः पंरिववर्ज् वपईस्ते। स्त्रीषु रूपमंश्विनैतन्नि धंत्तम्। पौइस्येंनेमर सर सृंजाथो वीर्यण॥६१॥

इन्द्रं वै स्वाविशों मुरुतो नापांचायन्। सोऽनंपचाय्यमान एतं विघनमंपश्यत्। तमाऽहंरत्। तेनांयजत। तेनैवासान्तः सई स्तम्भं व्यंहन्। यद्यहन्। तिर्द्वंघनस्यं विघन्त्वम्। वि पाप्मानं भ्रातृंव्यः हते। य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं॥६२॥ यः राजांनं विशो नाप्चायंयुः। यो वां ब्राह्मणस्तमंसा पाप्मना प्रावृतः स्यात्। स एतेनं यजेत। विघनेनैवैनंद्विहत्यं। विशामाधिपत्यं गच्छति। तस्य द्वे द्वांदशे स्तोत्रे भवंतः। द्वे

अवाँस्राग्दीक्षा वृशिनी ह्यंग्राऽदंधाद्ववर्ज् वपई स्ते द्वे चं॥————[१७]

हरंन्त्यस्मै विशों बुलिम्। ऐन्मप्रंतिख्यातं गच्छति। य एवं

चंतुर्वि १ शे। ओद्भिं द्यमेव तत्। एतद्वे क्षत्रस्यौद्भिं द्यम्। यदंस्मै

स्वाविशों बलि॰ हरंन्ति॥६३॥

वेदं। प्रबाहुग्वा अग्रें क्षुत्राण्यातेपुः। तेषामिन्द्रः क्षुत्राण्यादंत्त। न वा इमानि क्षुत्राण्यंभूवित्रिति। तन्नक्षंत्राणां नक्षत्रत्वम्। आ श्रेयंसो भ्रातृंव्यस्य तेजं इन्द्रियन्दंत्ते। य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं॥६४॥

तद्यथां हु वै संचिक्तिणौ कप्लंकावुपावंहितौ स्याताँम्। एवमेतौ युग्मन्तौ स्तोमौँ। अयुक्षु स्तोमेषु क्रियेते। पाप्मनोऽपंहत्यै। अपं पाप्मानं भ्रातृंव्य हते। य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं। तद्यथां हु वै सूतग्रामण्यः। एवञ्छन्दा स्ति। तेष्वसावांदित्यो बृंहतीरभ्यूंढः॥६५॥

स्तोबृंहतीषु स्तुवते स्तो बृंहन्। प्रजयां प्रशुभिंरसानीत्येव। व्यतिंषक्ताभिः स्तुवते। व्यतिंषक्तं वै क्षत्रं विशा। विशैवैनं क्षत्रेण व्यतिंषज्ञति। व्यतिंषक्ताभिः स्तुवते। व्यतिंषक्तो वै ग्रांमणीः संजातेः। स्जातैरेवैनं व्यतिंषज्ञति। व्यतिंषक्ताभिः स्तुवते। व्यतिंषक्तो वै पुरुषः पाप्मभिः। व्यतिंषक्ताभिरेवास्यं पाप्मनों नुदते॥६६॥

वेद हर्रन्त्येनमेवं वेदाभ्यूंढः पाप्मभिरेकं च॥———[१८]

त्रिवृद्यदाँग्नेयों ऽग्निम्ंखा ह्यद्धिर्यदाँग्नेय आँग्नेयो न वै सोमेंन् यो वै सोमेंने्ष गोंस्वः

सप्तमः प्रश्नः

सि॰्हेंऽभि प्रेहिं मित्रवर्धनः प्रजापंतिस्ता ओंद्नं प्रजापंतिरकामयत बहोर्भूयांनगस्त्योस्या जरांस्स्तिष्ठा हरीं प्रजापंतिः पृशून्व्याघ्रोंऽयम्भिप्रेहिं वृत्रहन्तंमो ये केशिन् इन्द्रं वा अष्टादंश॥१८॥

त्रिवृद्यो वै सोमेनायुंरिस बहुर्भवित तिष्ठा हरीरथ आयं भांतु तेभ्यौ निधान् एषट्थ्यंष्टिः॥६६॥ त्रिवृत्पाप्मनौ नुदते॥

हरिंः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥अष्टमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः॥

पीवौन्ना १ रियवृधः सुमेधाः। श्वेतः सिंपक्ति नियुतांमभिश्रीः। ते वायवे समनसो वितंस्थुः। विश्वेन्नरंः स्वपत्यानि चकुः। रायेऽनु यञ्जज्ञतू रोदंसी उभे। राये देवी धिषणां धाति देवम्। अर्धा वायुं नियुर्तः सश्चत स्वाः। उत श्वेतं वसुंधितिन्निरेके। आ वायो प्र याभिः। प्र वायुमच्छां बृहती मंनीषा॥१॥ बृहद्रीयें विश्ववारा रथप्राम्। द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः। कविः कविमियक्षसि प्रयज्यो। आ नो नियुद्धिः श्तिनीभिरध्वरम्। सहस्रिणीभिरुपं याहि यज्ञम्। वायो अस्मिन् हविषिं मादयस्व। यूयं पांत स्वस्तिभिः सदां नः। प्रजांपते न त्वदेतान्यन्यः। विश्वां जातानि परि ता बंभूव। यत्कांमास्ते जुहुमस्तं नों अस्तु॥२॥

वय स्यांम् पतंयो रयीणाम्। रयीणां पतिं यज्तं बृहन्तम्। अस्मिन्भरे नृतंमं वाजसातौ। प्रजापतिं प्रथम्जामृतस्य। यजांम देवमधि नो ब्रवीतु। प्रजापते त्वित्रिधिपाः पुराणः। देवानां पिता जनिता प्रजानाम्। पतिर्विश्वस्य जगंतः पर्स्पाः। हृविर्नो देव विह्वे जुंषस्व। तवेमे लोकाः प्रदिशो दिशंश्च॥३॥

प्रावतो निवतं उद्वतंश्च। प्रजांपते विश्वसृज्जीवधंन्य इदं नो देव। प्रतिहर्य ह्व्यम्। प्रजापितिं प्रथमं यज्ञियांनाम्। देवानामग्रें यज्ञतं यंजध्वम्। स नो ददातु द्रविण र सुवीर्यम्। रायस्पोषं वि ष्यंतु नाभिमस्मे। यो राय ईशे शतदाय उक्थ्यः। यः पंशूनार रंक्षिता विष्ठितानाम्। प्रजापितः प्रथमजा ऋतस्यं॥४॥

स्हस्रंधामा जुषता ह्वर्नः। सोमांपूषणेमौ देवौ। सोमांपूषणा रजंसो विमानम्। सप्तचंऋ रथमविश्विमिन्वम्। विष्वृतं मनंसा युज्यमांनम्। ति नवथो वृषणा पश्चरिष्टमम्। दिव्यंन्यः सदंनश्चऋ उचा। पृथिव्यामन्यो अध्यन्तरिक्षे। ताव्समभ्यं पुरुवारं पुरुक्षुम्। रायस्पोषं विष्यंतान्नाभिम्समे॥५॥

धियं पूषा जिन्वतु विश्वमिन्वः। र्यि सोमो रियपतिर्दधातु। अवतु देव्यदितिरनुर्वा। बृहद्वेदम विदर्थे सुवीराः। विश्वान्यन्यो भुवना जुजान। विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति। सोमांपूषणाववंतन्धियं मे। युवभ्यां विश्वाः पृतंना जयेम। उद्तुंत्तमं वंरुणास्तंभ्राद्याम्। यत्किश्चेदङ्किंत्वासंः। अवं ते हेड्स्तत्त्वां यामि। आदित्यानामवंसा न दंक्षिणा। धारयंन्त आदित्यासंस्तिस्रो भूमीर्धारयन्। युज्ञो देवानाः श्

अष्टमः प्रश्नः

मुनीषाऽस्तुं चूर्तस्यास्मे किंतुवासंश्चरवारिं च॥——[१]

ते शुक्रासः शुचंयो रिशम्बन्तः। सीदंत्रादित्या अधिं बर्हिषिं प्रिये। कामेन देवाः स्रथं दिवो नः। आ यान्तु यज्ञमुपं नो जुषाणाः। ते सूनवो अदितः पीवसामिषम्। घृतं पिन्वत्प्रतिहर्यन्नृतेजाः। प्र यज्ञिया यज्ञमानाय येमुरे। आदित्याः कामं पितुमन्तंमस्मे। आ नः पुत्रा अदितेर्यान्तु यज्ञम्। आदित्यासंः पृथिभिर्देवयानैः॥७॥

अस्मे कामंन्दाशुषे सन्नमंन्तः। पुरोडाशं घृतवंन्तं जुषन्ताम्। स्कुभायत् निर्ऋति सेधतामंतिम्। प्र रश्मिभिर्यतमाना अमृध्राः। आदित्याः काम् प्रयंतां वषंद्वृतिम्। जुषध्वं नो ह्व्यदांतिं यजत्राः। आदित्यान्काम्मवंसे हुवेम। ये भूतानिं जनयंन्तो विचिख्युः। सीदंन्तु पुत्रा अदितेरुपस्थम्ं। स्तीणं ब्रहिर्हंविरद्यांय देवाः॥८॥

स्तीणं बर्हिः सींदता यज्ञे अस्मिन्। ध्राजाः सेधंन्तो अमंतिं दुरेवांम्। अस्मभ्यं पुत्रा अदितेः प्र यर्सता आदित्याः कामं हिविषो जुषाणाः। अग्ने नयं सुपथां राये अस्मान्। विश्वांनि देव वयुनांनि विद्वान्। युयोध्यंस्मज्जंहराणमेनः। भूयिष्ठान्ते नमं उक्तिं विधेम। प्र वंः शुक्रायं भानवे भरध्वम्। हृव्यं मृतिश्चाग्नये सुपूतम्॥९॥

यो दैव्यांनि मानुंषा जनूर्षं। अन्तर्विश्वांनि विद्यना जिगांति। अच्छा गिरों मृतयों देवयन्तीः। अग्निं यन्ति द्रविणं भिक्षंमाणाः। सुसन्दशर्थ सुप्रतींक्ष् स्वश्चम्। हृव्यवाहंमर्तिं मानुंषाणाम्। अग्ने त्वम्स्मद्यंयोध्यमींवाः। अनंग्नित्रा अभ्यंमन्त कृष्टीः। पुनंर्स्मभ्यर्थ सुवितायं देव। क्षां विश्वेभिर्जरंभिर्यजत्र॥१०॥

अग्ने त्वं पारया नव्यों अस्मान्। स्वस्तिभिरतिं दुर्गाणि विश्वां। पूश्चं पृथ्वी बंहुला नं उुर्वी। भवां तोकाय तनयाय शं योः। प्रकारवो मनुना वृच्यमानाः। देवद्रीचींन्नयथ देवयन्तंः। दक्षिणावाङ्वाजिनी प्राच्येति। हुविर्भरंन्त्यग्नये घृताचीं। इन्द्रत्ररों युजे रथम्ं। जगृभ्णाते दक्षिणिमन्द्र हस्तम्ं॥११॥ वसूयवों वसुपते वसूनाम्। विद्या हि त्वा गोपंति शर् श्र् गोनांम्। अस्मभ्यं चित्रं वृषंण र रियन्दाः। तवेदं विश्वंम्भितंः पश्व्यम्। यत्पश्यंसि चक्षंसा सूर्यस्य। गवांमिस गोपंतिरेकं इन्द्र। भृक्षीमिहं ते प्रयंतस्य वस्वंः। सिमन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः। सर सूरिभिर्मघवन्त्स इस्त्या। सं ब्रह्मंणा देवकृतं यदस्ति॥१२॥

सं देवाना र् सुमृत्या युज्ञियांनाम्। आराच्छत्रुमपं बाधस्व दूरम्। उग्रो यः शम्बंः पुरुहूत् तेनं। अस्मे धेहि यवमद्गोमंदिन्द्र। कृधीधियंं जिर्त्रे वाजरत्नाम्। आ वेधसर् स हि शुचिंः। बृह्स्पितः प्रथमञ्जायंमानः। महो ज्योतिषः पर्मे व्योमन्। स्प्तास्यंस्तुविजातो रवेण। वि स्प्तरंश्मिरधमृत्तमा रसि॥१३॥

बृह्स्पतिः समंजयद्वसूंनि। महो व्रजान्गोमंतो देव एषः। अपः सिषांसन्त्सुव्रप्रंतीत्तः। बृह्स्पतिर्हन्त्यमित्रंमकैः। बृहंस्पते पर्येवा पित्रे। आ नो दिवः पावीरवी। इमा जुह्वांना यस्ते स्तनंः। सरंस्वत्यभि नो नेषि। इय॰ शुष्मेंभिर्बिस्खा इंवारुजत्। सानुं गिरीणान्तंविषेभिंरूर्मिभिंः। पारावद्घीमवंसे सुवृक्तिभिंः। सरंस्वतीमा विवासेम धीतिभिः॥१४॥

देवयानैदेवाः स्पूर्ण यजत्र हस्तमस्ति तमाईस्यूर्मिभिद्धे चं॥———[२] सोमो धेनु १ सोमो अर्वन्तमाशुम्। सोमो वीरं केर्मण्यं ददातु। सादन्यं विद्थ्य १ सभेयम्। पितुः श्रवणं यो ददांशदस्मै। अषांढं युत्सु त्व१ सोम् ऋतुंभिः। या ते धामांनि हविषा यजन्ति। त्विममा ओषंधीः सोम

विश्वाः। त्वमपो अंजनयस्त्वङ्गाः। त्वमातंतन्थोर्वन्तरिक्षम्।

त्वअयोतिंषा वि तमों ववर्थ॥१५॥

या ते धामांनि दिवि या पृथिव्याम्। या पर्वतेष्वोषंधीष्वप्सु। तेभिनी विश्वैः सुमना अहेडन्। राजैन्त्सोम् प्रतिं ह्व्या गृंभाय। विष्णोर्नुकन्तदंस्य प्रियम्। प्र तिद्वष्णुः। प्रो मात्रया तनुवां वृधान। न ते महित्वमन्वंश्ज्वन्ति। उभे ते विद्या रजसी पृथिव्या विष्णों देव त्वम्। प्रमस्यं वित्से॥१६॥ विचंत्रमे त्रिर्देवः। आ ते महो यो जात एव। अभि गोत्राणि। आभिः स्पृधों मिथतीररिषण्यन्। अमित्रंस्य

व्यथया मृन्युमिन्द्र। आभिर्विश्वां अभियुजो विषूंचीः। आर्याय विशोवंतारीर्दासीः। अय शृंण्वे अध् जयंत्रुत प्रन्। अयमुत प्र कृंणुते युधा गाः। यदा सृत्यं कृंणुते मन्युमिन्द्रेः॥१७॥

विश्वंन्द्रढं भंयत् एजंदस्मात्। अनुं स्वधामंक्षर्न्नापों अस्य। अवर्धत् मध्य आ नाव्यांनाम्। सुधीचीनेन मनसा तिमंन्द्र ओजिष्ठेन। हन्मंनाहन्नभिद्यून्। मुरुत्वंन्तं वृष्भं वांवृधानम्। अकंवारिं दिव्य शासिमन्द्रम्। विश्वासाह्मवंसे नूतंनाय। उग्र सहोदामिह त हुवेम। जिनेष्ठा उग्रः सहंसे तुरायं॥१८॥

मन्द्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः। अवधिन्निन्द्रं म्रुतिश्चिदत्री। माता यद्वीरन्द्धनृद्धिनिष्ठा। क्वस्यावो मरुतः स्वधाऽऽसीत्। यन्मामेक समर्धत्ताहिहत्यै। अहङ् ह्युंग्रस्तिविषस्तुविष्मान्। विश्वस्य शत्रोरनमं वध्स्रैः। वृत्रस्यं त्वा श्वसथा दीषमाणाः। विश्वं देवा अंजहुर्ये सर्खायः। म्रुद्धिरिन्द्र सुख्यन्ते अस्तु॥१९॥

अथेमा विश्वाः पृतंना जयासि। वधौं वृत्रं मंरुत इन्द्रियेणं।

स्वेन भामेन तिवेषो बंभूवान्। अहमेता मनवे विश्वश्चंन्द्राः। सुगा अपश्चंकर् वर्ज्जबाहुः। स यो वृषा वृष्णियेभिः समोकाः। महो दिवः पृथिव्याश्चं सम्राट्। सतीनसंत्वा हव्यो भरेषु। मुरुत्वां नो भवत्विन्द्रं ऊती। इन्द्रों वृत्रमंतरद्वृत्रूतयें॥२०॥ अनाधृष्यो मघवा शूर इन्द्रंः। अन्वेनं विशों अमदन्त पूर्वीः। अयर राजा जगंतश्चर्षणीनाम्। स एव वीरः स उं वीर्यावान्। स एंकराजो जगंतः पर्स्पाः। यदा वृत्रमत्रेच्छूर् इन्द्रेः। अथाभवद्दमिताभिक्रंतूनाम्। इन्द्रो युज्ञं वर्धयन्विश्ववंदाः। पुरोडाशंस्य जुषता १ हविर्नः। वृत्रन्तीर्त्वा दानुवं वर्ज्ञबाहुः॥२१॥

दिशोऽहश्हर् हिता हश्हेंणेन। इमं युज्ञं वर्धयेन्विश्ववेदाः। पुरोडाशं प्रति गृभ्णात्विन्द्रः। यदा वृत्रमत्रेच्छूर इन्द्रः। अथैकराजो अभवज्ञनानाम्। इन्द्रो देवाञ्छेम्बर्हत्यं आवत्। इन्द्रो देवानामभवत्पुरोगाः। इन्द्रो युज्ञे ह्विषां वावृधानः। वृत्रतूर्नो अभयश् शर्म यश्सत्। यः सप्त सिन्धूश् रदंधात्पृथिव्याम्। यः सप्त लोकानकृणोद्दिशंश्च। इन्द्रो ह्विष्मान्त्सगंणो मुरुद्धिः। वृत्रतूर्नो युज्ञमिहोपं यासत्॥२२॥

वृत्यं वित्स इन्द्रंस्तुरायांस्त वृत्रत्यं वर्षवाहः पृथिव्यात्रीणं च॥———[३] इन्द्रस्तरंस्वानिभमातिहोग्रः। हिरंण्यवाशीरिष्टिरः सुंवर्षाः। तस्यं वय ए सुंमृतौ यज्ञियंस्य। अपि भृद्रे सौमन्से स्याम। हिरंण्यवर्णो अभयं कृणोतु। अभिमातिहेन्द्रः पृतंनासु जिष्णुः। स नः शर्म त्रिवरूथं वि य एसत्। यूयं पात स्वस्तिभिः सदो नः। इन्द्रई स्तुहि विज्ञिण्ड स्तोमपृष्ठम्। पुरोडाशंस्य जुषता ए हिवर्नः॥२३॥

ह्त्वाभिमांतीः पृतंनाः सहंस्वान्। अथाभंयं कृणुहि विश्वतो नः। स्तुहि शूरं विज्ञिणमप्रंतीत्तम्। अभिमातिहनं पुरुहूतमिन्द्रम्। य एक इच्छुतपंतिर्जनेषु। तस्मा इन्द्रांय ह्विरा जुंहोत। इन्द्रों देवानांमिध्पाः पुरोहिंतः। दिशां पतिरभवद्वाजिनीवान्। अभिमातिहा तिविषस्तुविष्मान्। अस्मभ्यं चित्रं वृषंण र र्यिन्दांत्॥२४॥

अस्मन्य चित्र वृषण १ रायन्दात्॥ २०॥ य इमे द्यावांपृथिवी मंहित्वा। बलेना ह रहि सिमाति हेन्द्रंः। स नों ह्विः प्रतिं गृभ्णातु रातयें। देवानां देवो निंधिपा नों अव्यात्। अनंवस्ते रथं वृष्णे यतें। इन्द्रंस्य नु वीर्याण्यहन्नहिम्। इन्द्रों यातोऽवंसितस्य राजां। शमंस्य च शृङ्गिणो वर्ज्रबाहुः। सेदु राजां क्षेति चर्षणीनाम्। अरान्न नेमिः परि ता बंभूव॥२५॥

अभि सिध्मो अंजिगादस्य शत्रून्। वितिग्मेनं वृष्भेणा पुरोभेत्। सं वर्ज्रेणासृजद्भृत्रमिन्द्रंः। प्र स्वां मृतिमंतिर्च्छाशंदानः विष्णुं देवं वर्रुणमूतये भगम्। मेदंसा देवा वपयां यजध्वम्। ता नो यज्ञमागंतं विश्वधेना। प्रजावंदस्मे द्रविणेह धंत्तम्। मेदंसा देवा वपयां यजध्वम्। विष्णुं च देवं वर्रुणं च गृतिम्॥२६॥

ता नो अमीवा अप बार्धमानौ। इमं यज्ञं जुषमांणावुपेतम्ं। विष्णूंवरुणा युवमंध्वरायं नः। विशे जनांय मिह शर्मं यच्छतम्। दीर्घप्रंयज्ञ्यू ह्विषां वृधाना। ज्योतिषा-ऽरांतीर्दहत्नतमा रसि। ययोरोजंसा स्किभृता रजा रसि। वीर्येभिर्वीरतंमा शिवंष्ठा। याऽपत्यं ते अप्रतीत्ता सहोभिः। विष्णूं अगन्वरुणा पूर्वहृंतौ॥२७॥

विष्णूंवरुणावभिशस्तिपावाँम्। देवा यंजन्त ह्विषां घृतेनं। अपामीवार सेधतर रक्षसंश्च। अथांधत्तं यजमानाय शं योः। अरहोमुचां वृष्भा सुप्रतूंर्ती। देवानां देवतंमा शचिष्ठा। विष्णूंवरुणा प्रतिहर्यतन्नः। इदन्नरा प्रयंतमूतये ह्विः। मही नु द्यावांपृथिवी इह ज्येष्ठें। रुचा भवता र शुचयंद्भिर्कैः॥२८॥ यत्सीं विरिष्ठे बृह्ती विमिन्वन्। नृवद्योक्षा पंप्रथानेभिरेवैः। प्रपूर्वजे पितरा नव्यंसीभिः। गीर्भिः कृणुष्वर सदेने ऋतस्यं। आ नौ द्यावापृथिवी दैव्येन। जनेन यातं मिह वां वरूथम्। स इत्स्वपा भुवंनेष्वास। य इमे द्यावांपृथिवी ज्जानं। उर्वी गंभीरे रजंसी सुमेकें। अवर्शे धीरः शच्या समैरत्॥२९॥

भूरिन्द्वे अचंरन्ती चरंन्तम्। पृद्वन्तङ्गर्भम्पदीदधाते। नित्यं न सूनुं पित्रोरुपस्थें। तं पिपृत रोदसी सत्यवाचम्। इदं द्यावापृथिवी स्त्यमंस्तु। पितृमांत्र्यदिहोपं ब्रुवे वाम्। भूतं देवानांमवमे अवोभिः। विद्यामेषं वृजनं जीरदांनुम्। उवीं पृथ्वी बंहुले दूरे अन्ते। उपं ब्रुवे नमंसा यज्ञे अस्मिन्। दर्धाते ये सुभगे सुप्रतूर्ती। द्यावा रक्षंतं पृथिवी नो अभ्वात्। या जाता ओषंधयोऽति विश्वाः परिष्ठाः। या ओषंधयः सोमंराज्ञीरश्वावती रसोमवतीम्। ओषंधीरितिं मातरोऽन्या वो अन्यामंवतु॥३०॥

हुविर्नो दाद्भभूव रातिं पूर्वहूंतावुर्केरैरदुस्मिन्पश्चं च॥_____

शुचिन्नु स्तोम् इञ्चर्षद्वृत्रम्। उभा वांमिन्द्राग्नी प्र चंर्षणिभ्यः। आ वृंत्रहणा गीर्भिर्विप्रः। ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता। सूक्तस्यं बोधि तन्यं च जिन्व। विश्वन्तद्भद्रं यद्वन्तिं देवाः। बृहद्वंदेम विदथें सुवीराः। स ई र स्त्येभिः सर्खिभिः शुचद्भिः। गोधांयसं विधन् सैरंतर्दत्। ब्रह्मणस्पतिर्वृषंभिर्वराहैः॥३१॥

घर्मस्वेदिभिद्रिविणं व्यानट्। ब्रह्मण्स्पतेरभवद्यथावृशम्। सत्यो मृन्युर्मिह् कर्मा करिष्यतः। यो गा उदाज्त्स दिवे वि चाभजत्। मृहीवं रीतिः शवंसा सर्त्पृथंक्। इन्थांनो अग्निं वंनवद्वनुष्यतः। कृतब्रंह्मा शूश्वद्रातहंव्य इत्। जातेनं जातमित्सृत्प्र सृर्सते। यं यं युजं कृणुते ब्रह्मण्स्पतिः। ब्रह्मणस्पते सुयमंस्य विश्वहाँ॥३२॥

रायः स्यांम रथ्यो विवंस्वतः। वीरेषुं वीरा र उपंपृिङ्क्ष नस्त्वम्। यदीशांनो ब्रह्मणा वेषि मे हवम्। स इज्जनेन स विशा स जन्मना। स पुत्रैर्वाजं भरते धना नृभिः। देवानां यः पितर्रमा विवासित। श्रुद्धामना ह्विषा ब्रह्मणस्पतिम्। यास्ते पूषत्रावो अन्तः। शुक्रन्ते अन्यत्पूषेमा आशाः। प्रपंथे पृथामंजिनष्ट पूषा॥३३॥

प्रपंथे दिवः प्रपंथे पृथिव्याः। उमे अभि प्रियतंमे स्थस्थैं। आ च परां च चरित प्रजानन्। पूषा सुबन्धंर्दिव आ पृथिव्याः। इडस्पितम्घवां दस्मवंर्चाः। तं देवासो अदंदः सूर्यायैं। कामेन कृतन्तवस् स् स्वश्रम्ं। अजाऽश्वः पशुपा वाजंबस्त्यः। धियं जिन्वो विश्वे भुवंने अपितः। अष्ट्रां पूषा शिथिरामुद्धरीवृजत्॥३४॥

स्श्रक्षांणो भुवंना देव ईयते। शुचीं वो ह्व्या मंरुतः शुचींनाम्। शुचिरं हिनोम्यध्वर शुचिंभ्यः। ऋतेनं सत्यमृत्सापं आयन्। शुचिंजन्मानः शुचंयः पावकाः। प्र चित्रम्कं गृंणते तुरायं। मारुंताय स्वतंवसे भरध्वम्। ये सहारंसि सहंसा सहंन्ते। रेजंते अग्ने पृथिवी मुखेभ्यः। अरसेष्वा मंरुतः खादयों वः॥३५॥

वक्षः सुरुक्ता उपं शिश्रियाणाः। वि विद्युतो न वृष्टिभीं रुचानाः। अनुं स्वधामायुंधैर्यच्छंमानाः। या वः शर्मं शशमानाय सन्ति। त्रिधातूंनि दाशुषे यच्छताधि। अस्मभ्यन्तानि मरुतो वियन्त। रुयिं नो धत्त वृषणः सुवीरम्ं। इमे तुरं मुरुतों रामयन्ति। इमे सहः सहंस आ

नंमन्ति। इमे श॰संवनुष्यतो नि पाँन्ति॥३६॥

गुरुद्वेषो अरंरुषे दधन्ति। अरा इवेदचंरमा अहेव। प्रप्रं जायन्ते अकंवा महोंभिः। पृश्ञेः प्रुत्रा उंपमासो रभिष्ठाः। स्वयां मत्या मरुतः सं मिंमिक्षुः। अनुं ते दायि मह इंन्द्रियायं। स्त्रा ते विश्वमनुं वृत्रहत्यें। अनुं क्षत्रमनु सहों यजत्र। इन्द्रं देवेभिरन्ं ते नृषह्यैं। य इन्द्र शुष्मों मघवन्ते अस्तिं॥३७॥ शिक्षा सर्खिभ्यः पुरुहृत नृभ्यंः। त्व १ हि दढा मंघवन्विचेताः। अपांवृधि परिवृतिं न रार्धः। इन्द्रो राजा जगंतश्चर्षणीनाम्। अधिक्षमि विषुंरूपं यदस्ति। ततो ददातु दाशुषे वसूनि। चोद्राध् उपंस्तुतश्चिद्वांक्। तमुंष्टुहि यो अभिभूत्योजाः। वुन्वन्नवांतः पुरुह्त इन्द्रंः। अषांढमुग्र सहंमानमा्भिः॥३८॥

गीर्भिर्वर्ध वृष्मं चंर्षणीनाम्। स्थूरस्यं रायो बृंह्तो य ईशैं। तम् ष्टवाम विद्येष्विन्द्रम्। यो वायुना जयंति गोमंतीषु। प्र धृंष्णुया नंयति वस्यो अच्छं। आ ते शुष्मो वृष्म एंतु पृश्चात्। ओत्तरादंधरागा पुरस्तौत्। आ विश्वतो अभिसमैंत्वर्वाङ्। इन्द्रं द्युम्न सुवंवद्धेह्यस्मे॥३९॥

व्राहैंविश्वहांऽजिनष्ट पूषोद्वरीवृजल्खादयों वः पान्त्यस्त्याभिर्नवं च॥————[५]

आ देवो यांतु सिवता सुरह्नं। अन्तिरिक्षप्रा वहंमानो अश्वैः। हस्ते दर्धानो नर्या पुरूणि। निवेशयं च प्रसुवं च भूमं। अभीवृंतं कृशंनैर्विश्वरूपम्। हिरंण्यशम्यं यज्ततो बृहन्तम्। आस्थाद्रथर् सिवता चित्रभानुः। कृष्णा रजार् सि तिवेषीन्दर्धानः। सर्घा नो देवः संविता स्वायं। आ साविषद्वसुंपतिर्वसूनि॥४०॥

विश्रयंमाणो अमंतिमुरूचीम्। मूर्तभोजंनमध्रंरासतेन। विजनां ञ्छ्यावाः शिंतिपादो अख्यन्। रथु हरिण्यप्रउगं वहंन्तः। शश्वद्दिशंः सिवृतुर्दैव्यंस्य। उपस्थे विश्वा भुवंनानि तस्थुः। वि सुंपूर्णो अन्तरिक्षाण्यख्यत्। गुभीरवेपा असुंरः सुनीथः। क्वेदानी सूर्यः कश्चिकेत। कृतमान्द्या रशिमर्स्या तंतान॥४१॥

भगन्धियं वाजयंन्तः पुरेन्धिम्। नराशश्सो ग्रास्पतिनीं अव्यात्। आ ये वामस्यं सङ्ग्थे रंयीणाम्। प्रिया देवस्यं सिवतः स्यांम। आ नो विश्वे अस्क्रांगमन्तु देवाः। मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः। भुवन् यथां नो विश्वे वृधासः। कर्रन्त्सुषाहां विथुरं न शवंः। शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु। शश्सरंस्वती सह धीभिरंस्तु॥४२॥

शर्मिम्षाचः शर्मुं रातिषाचः। शं नो दिव्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः। ये संवितः सत्यसंवस्य विश्वें। मित्रस्यं व्रते वर्रुणस्य देवाः। ते सौर्मगं वीरवद्गोमदप्रः। दर्धातन् द्रविणश्चित्रम्समे। अग्ने याहि दूत्यं वारिषेण्यः। देवाः अच्छां ब्रह्मकृतां गुणेनं। सर्रस्वतीं मुरुतों अश्विनापः। युश्चि देवान्नंबुधेयांय विश्वान्॥४३॥

द्योः पितः पृथिवि मात्रभ्रंक्। अग्नै भ्रातर्वसवो मृडतां नः। विश्वं आदित्या अदिते स्जोषाः। अस्मभ्य् शर्म बहुलं वि यंन्त। विश्वं देवाः शृणुतेम हवं मे। ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ। ये अग्निजिह्वा उत वा यजेत्राः। आसद्यास्मिन्बर्हिषं मादयध्वम्। आ वां मित्रावरुणा ह्व्यजुंष्टिम्। नमंसा देवाववंसाववृत्याम्॥४४॥

ह्व्यजुंष्टिम्। नमंसा देवाववंसाववृत्याम्॥४४॥ अस्माकं ब्रह्म पृतंनासु सह्या अस्माकम्। वृष्टिर्द्व्या सुंपारा। युवं वस्त्राणि पीवसा वंसाथे। युवोरच्छिंद्रा मन्तंवो ह सर्गाः। अवांतिरत्मनृंतानि विश्वाः। ऋतेनं मित्रावरुणा सचेथे। तत्सु वां मित्रावरुणा महित्वम्। ई्रमा त्स्थुषी्रहंभिर्दुदृहे। विश्वाः पिन्वथ् स्वसंरस्य धेनाः। अनुं वामेकः प्विरा वंवर्ति॥४५॥

यद्व १ हिष्ठन्नाति विदे सुदान्। अच्छिंद्र १ शर्म भुवंनस्य गोपा। ततो नो मित्रावरुणाववीष्टम्। सिषांसन्तो जी(जि?)गिवा १ संः स्याम। आ नो मित्रावरुणा ह्व्यदांतिम्। घृतैर्गव्यूंतिमुक्षत्मिडांभिः। प्रतिं वामत्र वर्मा जनांय। पृणीतमुद्रो दिव्यस्य चारौः। प्र बाहवां सिसृतञ्जीवसे नः। आ नो गव्यूंतिमुक्षतं घृतेनं॥ ४६॥

आ नो जनें श्रवयतं युवाना। श्रुतं में मित्रावरुणा हवेमा। इमा रुद्रायं स्थिरधंन्वने गिरंः। क्षिप्रेषंवे देवायं स्वधाम्नैं। अषांढाय सहंमानाय मीढुषें। तिग्मायुंधाय भरता शृणोतंन। त्वादंत्तेभी रुद्र शन्तंमेभिः। शृत १ हिमां अशीय भेषजेभिः। व्यंस्मद्वेषां वित्रं व्यः हैं। व्यमीवा इश्चातयस्वा विष्चीः॥४७॥ अर्हंन्बिभर्षि मा नंस्तोके। आ तें पितर्मरुता र सुम्नमेंतु। मा नः सूर्यस्य सन्दशों युयोथाः। अभि नो वीरो अर्वति क्षमेत। प्र जांयेमहि रुद्र प्रजाभिः। एवा बंभ्रो वृषभ चेकितान। यथां देव न हंणी्षे न हर्सो। हावनुश्रूनों रुद्रेह बोधि। बृहद्वंदेम विदर्थं सुवीराः। परिं णो रुद्रस्यं हेतिः स्तुहि श्रुतम्। मीढुंष्टमार्हंन्बिभर्षि। त्वमंग्ने रुद्र आ वो राजांनम्॥४८॥

वस्ति ततानास्तु विश्वानं ववृत्यां ववर्ति घृतेन् विष्चीः श्रुतन्द्वे चं॥——[६]
सूर्यो देवीमुषस् १ रोचंमानामर्यः। न योषांमुभ्येति पृश्चात्।
यत्रा नरो देवयन्तो युगानि। वितन्वते प्रति भुद्रायं भुद्रम्।
भद्रा अश्वां हरितः सूर्यस्य। चित्रा एदंग्वा अनुमाद्यांसः।

न्मस्यन्तों दिव आ पृष्ठमंस्थुः। परि द्यावांपृथिवी यंन्ति सद्यः। तत्सूर्यस्य देवत्वन्तन्मंहित्वम्। मध्या कर्तोविंतंतुर् सर्ज्ञभार॥४९॥

यदेदयुंक्त हिरतः स्थस्थांत्। आद्रात्री वासंस्तन्ते सिमस्मैं। तिन्मत्रस्य वर्रणस्याभिचक्षें। सूर्यो रूपं कृणुते द्योरुपस्थें। अनुन्तमन्यद्रुशंदस्य पाजः। कृष्णमन्यद्धरितः सं भेरन्ति। अद्या देवा उदिता सूर्यस्य। निरश्हंसः पिपृतान्निरंवद्यात्। तन्नो मित्रो वर्रुणो मामहन्ताम्। अदितिः सिन्धुः पृथिवी उत्त द्यौः॥५०॥

दिवो रुका उंरुचक्षा उदेति। दूरे अंर्थस्तरणिभ्राजिमानः। नूनञ्जनाः सूर्येण प्रसूताः। आयन्नर्थानि कृणवन्नपार्शसे। शं नो भव चक्षेसा शं नो अहाँ। शं भानुना शर हिमा शं घृणेने। यथा शम्समै शमसंदुरोणे। तत्सूर्य द्रविणन्धेहि चित्रम्। चित्रं देवानामुदंगादनींकम्। चक्षुंर्मित्रस्य वर्रुणस्याग्नेः॥५१॥

आप्रा द्यावापृथिवी अन्तिरक्षम्। सूर्यं आत्मा जगंतस्तस्थुषंश्च।
त्वष्टा दधत्तन्नंस्तुरीपम्। त्वष्टां वीरं पिशङ्गंरूपः।
दश्मन्त्वष्टुंर्जनयन्त् गर्भम्। अतंन्द्रासो युवतयो बिभंर्त्रम्।
तिग्मानीक्ड् स्वयंशस्अनेष्। विरोचंमानं परिषीन्नयन्ति।
आविष्ट्यो वर्धते चारुरास्। जि्ह्यानांमूर्ध्वस्वयंशा
उपस्थै॥५२॥

उमे त्वष्टुंर्बिभ्यतुर्जायंमानात्। प्रतीचीं सि्॰्हं प्रतिंजोषयेते।
मित्रो जनान्प्र स मित्र। अयं मित्रो नंमस्यः सुशेवंः। राजां
सुक्षत्रो अंजिनष्ट वेधाः। तस्यं वयः सुमतौ यिज्ञयंस्य। अपि
भद्रे सौमन्से स्याम। अनुमीवास इडंया मदंन्तः। मित्रज्मंवो
विरम्ना पृथिव्याः। आदित्यस्यं व्रतमुंपृक्ष्यन्तः॥५३॥
वयं मित्रस्यं सुमतौ स्याम। मित्रं न ई॰ शिम्या गोषुं
गव्यवंत्। स्वाधियों विदथें अप्स्वजींजनन्। अरेजयताः
रोदंसी पाजंसा गिरा। प्रतिं प्रियं यंज्तञ्चनुषामवंः। महाः
अांदित्यो नमंसोप्सद्यः। यात्यञ्जनो गृण्ते सुशेवंः। तस्मां
पृतत्पन्यंतमाय जुष्टम्ं। अग्रौ मित्रायं हिवरा जुंहोत। आ

वा १ रथो रोदंसी बद्धधानः॥५४॥

हिर्ण्ययो वृषंभिर्यात्वश्वैः। घृतवंतीनः प्विभीरुचानः। इषाब्राँढा नृपतिर्वाजिनीवान्। स पंप्रथानो अभि पश्च भूमं। त्रिवन्धुरो मन्सायांतु युक्तः। विशो येन् गच्छंथो देवयन्तीः। कुत्रां चिद्याममिश्वना दर्धाना। स्वश्वां यशसाऽऽयांतम्वीक्। दस्रां निधिं मध्मन्तं पिबाथः। वि वार् रथीं वध्वां यादंमानः॥५५॥

अन्तां दिवो बांधते वर्तनिभ्यांम्। युवोः श्रियं परि योषांवृणीत। सूरों दुहिता परितिकायायाम्। यद्देवयन्तमवंथः शचींभिः। परिघ्रष्ट्रं सवां मनांवां वयोगाम्। यो ह्स्यवार्ष्ट्रं रथिरावस्तं उस्राः। रथों युजानः परियातिं वर्तिः। तेनं नः शं योरुषसो व्युष्टौ। न्यंश्विना वहतं युज्ञे अस्मिन्। युवं भुज्युमवंविद्धः समुद्रे॥५६॥

उदूंहथुरणंसो अस्रिंधानैः। प्तित्रिभिरश्रमैरंव्यथिभिः। दुःसनांभिरिश्वना पारयंन्ता। अग्नीषोमा यो अद्य वाँम्। इदं वचंः सप्यतिं। तस्मैं धत्तः सुवीर्यम्। गवां पोषुः स्विश्वयम्। यो अग्नीषोमां हुविषां सपुर्यात्। देवद्रीचा मनसा यो घृतेनं। तस्यं व्रतः रक्षतं पातमःहंसः॥५७॥

विशे जनाय मिह् शर्म यच्छतम्। अग्नीषोमा य आहुंतिम्। यो वान्दाशाँद्धविष्कृंतिम्। स प्रजयां सुवीर्यम्। विश्वमायुर्व्यश्ववत्। अग्नीषोमा चेति तद्घीर्यं वाम्। यदमुंष्णीतमवसं पणिङ्गोः। अवांतिरतं प्रथंयस्य शेषंः। अविंन्दतं ज्योतिरेकं बहुभ्यंः। अग्नीषोमाविम स् मेऽग्नीषोमा हुविषः प्रस्थितस्य॥५८॥

जुभार द्यौरुग्नेरुपस्थं उपुक्ष्यन्तों बद्धधानो बुध्वां यार्दमानः समुद्रेऽ४हंसुः प्रस्थितस्य॥—[७]

अहमंस्मि प्रथम्जा ऋतस्यं। पूर्वं देवेभ्यों अमृतंस्य नाभिः। यो मा ददांति स इदेव माऽऽवाः। अहमन्नमन्नंमदन्तंमिद्मा। पूर्वमग्नेरिपं दहृत्यन्नम्। यृत्तौ हांसाते अहमृत्तरेषुं। व्यात्तंमस्य पृश्वंः सुजम्भम्। पश्यंन्ति धीराः प्रचरन्ति पाकाः। जहाँम्यन्यन्न जंहाम्यन्यम्। अहमन्नं वश्मिचंरामि॥५९॥ समानमर्थं पर्येमि भुञ्जत्। को मामन्नं मनुष्यों दयेत। परांके

अन्नं निहितं लोकं एतत्। विश्वैद्वैः पितृभिंग्र्प्तमन्नम्। यद्यते लुप्यते यत्पंरोप्यते। शृत्तमी सा तुनूमें बभूव। महान्तौ चरू संकृदुग्धेनं पप्रौ। दिवं च पृश्ञिं पृथिवीं चं साकम्। तत्सिम्पबंन्तो न मिनन्ति वेधसंः। नैतद्भयो भवंति नो कनीयः॥६०॥

अन्नं प्राणमन्नमपानमाहुः। अन्नं मृत्युं तम् जीवातुंमाहुः। अर्न्न ब्रह्माणी जरसं वदन्ति। अर्न्नमाहः प्रजनेनं प्रजानाम्। मोघमन्नं विन्दते अप्रचेताः। सत्यं ब्रंवीमि वध इत्स तस्यं। नार्यमणं पुर्ष्यति नो सर्खायम्। केवलाघो भवति केवलादी। अहं मेघः स्तनयन्वर्षंत्रस्मि। मार्मदन्त्यहमंद्रयन्यान्॥६१॥

अह सदमृतों भवामि। मदांदित्या अधि सर्वे तपन्ति। देवीं वाचमजनयन्त यद्वाग्वदेन्ती। अनन्तामन्तादिध निर्मितां महीम्। यस्यां देवा अंदधुर्भोजंनानि। एकांक्षरां द्विपदा । षद्वंदां च। वार्चं देवा उपं जीवन्ति विश्वें। वार्चं देवा उपं जीवन्ति विश्वै। वार्चं गन्धर्वाः पशवो मनुष्यौः। वाचीमा विश्वा भुवंनान्यर्पिता॥६२॥

सा नो हवंं जुषतामिन्द्रंपत्नी। वागुक्षरंं प्रथम्जा ऋतस्यं। वेदानां माताऽमृतस्य नाभिः। सा नो जुषाणोपं यज्ञमागात्।

अवंन्ती देवी सुहवां मे अस्तु। यामृषंयो मन्नृकृतों मनीषणः। अन्वैच्छं देवास्तपंसा श्रमेण। तान्देवीं वाचर् ह्विषां यजामहे। सा नों दधातु सुकृतस्यं लोके। चृत्वारि वाक्परिमिता पदानि॥६३॥

तानिं विदुर्बाह्मणा ये मंनीषिणं। गुहा त्रीणि निहिंता नेङ्गंयन्ति। तुरीयंं वाचो मंनुष्यां वदन्ति। श्रृद्धयाऽग्निः सिमंध्यते। श्रृद्धयां विन्दते हुविः। श्रृद्धां भगंस्य मूर्धनिं। वचसा वेदयामसि। प्रियक् श्रृंद्धे ददंतः। प्रियक् श्रृंद्धे दिदांसतः। प्रियं भोजेषु यज्वंसु॥६४॥

इदं मं उदितं कृषि। यथां देवा असुरेषु। श्रद्धामुग्रेषुं चित्रिरे। एवं भोजेषु यज्वंसु। अस्माकंमुदितं कृषि। श्रद्धां देवा यजंमानाः। वायुगोपा उपांसते। श्रद्धाः हृंदय्यंयाऽऽकूंत्या। श्रद्धयां हूयते हृविः। श्रद्धां प्रातर्ह्वामहे॥६५॥

श्रुद्धां मध्यन्दिनं परि। श्रुद्धाः सूर्यस्य निम्नुचि। श्रद्धे श्रद्धांपयेह माँ। श्रुद्धा देवानिधं वस्ते। श्रुद्धा विश्वंमिदं जगत्। श्रद्धां कामस्य मातरम्। ह्विषां वर्धयामिस। ब्रह्मं जज्ञानं प्रथमं पुरस्तात्। वि सीमृतः सुरुचों वेन आंवः। स बुध्नियां उप मा अस्य विष्ठाः॥६६॥

सतश्च योनिमसंतश्च विवंः। पिता विराजांमृष्भो रंयीणाम्। अन्तरिक्षं विश्वरूप् आविवेश। तमकैर्भ्यंचिन्ति वृत्सम्। ब्रह्म सन्तं ब्रह्मंणा वर्धयन्तः। ब्रह्मं देवानंजनयत्। ब्रह्म विश्वमिदं जगत्। ब्रह्मंणः क्षत्रं निर्मितम्। ब्रह्मं ब्राह्मण आत्मनां। अन्तरिस्मित्रिमे लोकाः॥६७॥

अन्तर्विश्वमिदं जगंत्। ब्रह्मैव भूतानां ज्येष्ठम्। तेन कोऽर्हति स्पर्धितुम्। ब्रह्मेन्देवास्त्रयंस्त्रि॰शत्। ब्रह्मित्रन्द्रप्रजापृती। ब्रह्मेन् ह् विश्वां भूतानि। नावीवान्तः समाहिता। चतस्त्र आशाः प्रचरन्त्वग्नयः। इमं नो युज्ञं नयतु प्रजानन्। घृतं पिन्वंत्रजर्॰ सुवीरम्॥६८॥

ब्रह्मं स्मिद्धंवत्याहुंतीनाम्। आ गावों अग्मत्रुत भ्द्रमंक्रन्। सीदंन्तु गोष्ठे रणयंन्त्वस्मे। प्रजावंतीः पुरुरूपां इह स्युः। इन्द्रांय पूर्वीरुषसो दुहानाः। इन्द्रो यज्वंने पृण्ते चं शिक्षति। उपेद्दंदाति न स्वं मुंषायति। भूयोभूयो र्यिमिदंस्य वर्धयन्। अभिन्ने खिल्ले नि दंधाति देवयुम्। न ता नंशन्ति न ता अर्वां॥६९॥ गावो भगो गाव इन्द्रों मे अच्छात्। गावः सोमंस्य प्रथमस्यं भक्षः। इमा या गावः सर्जनास् इन्द्रः। इच्छामीद्धृदा मनंसा चिदिन्द्रम्। यूयं गांवो मेदयथा कृशिश्चेत्। अश्लीलिश्चेत्कृणुथा सुप्रतींकम्। भृद्रं गृहं कृणुथ भद्रवाचः। बृहद्वो वयं उच्यते सभास्। प्रजावंतीः सूयवंस रिशन्तीः। शुद्धा अपः स्प्रपाणे पिवंन्तीः। मा वंः स्तेन ईशत् माऽघशर्रसः। परिं वो हेती रुद्रस्यं वृश्यात्। उपेदम्पपर्यनम्। आसु गोषूपंपृच्यताम्। उपंर्षभस्य रेतिस। उपेन्द्र तवं वीर्ये॥७०॥

च्यामि कनीयोऽन्यानिष्तं प्वानि यज्वंस हवामहे विष्ठा लोकाः सुवीर्मर्वा पिवंन्तीः षद्वं [८] ता सूर्याचन्द्रमसां विश्वभृत्तंमा महत्। तेजो वसुमद्राजतो दिवि। सामात्माना चरतः सामचारिणां। ययोर्ष्वतं न मुमे जातुं देवयोः। उभावन्तौ परि यात् अर्म्यां। दिवो न र्ष्मी इस्तंनुतो व्यंर्ण्वे। उभा भुवन्ती भुवना क्विक्रंत्। सूर्या न चन्द्रा चरतो ह्तामंती। पतीं द्युमिद्वंश्वविदां उभा दिवः। सूर्या उभा चन्द्रमंसा विचक्षणा॥७१॥

विश्ववारा वरिवोभा वरेण्या। ता नोऽवतं मितमन्ता महिंव्रता। विश्ववपरी प्रतरेणा तर्न्ता। सुवर्विदां दृशये भूरिरश्मी। सूर्या हि चन्द्रा वसुं त्वेषदंर्शता। मृनस्विनोभानुंचर्तोनु सन्दिवम्। अस्य श्रवो नद्यः सप्त बिंभ्रति। द्यावा क्षामां पृथिवी दंर्शतं वपुः। अस्मे सूर्याचन्द्रमसांऽभिचक्षे। श्रुद्धेकिमेन्द्र चरतो विचर्तुरम्॥७२॥

पूर्वाप्रं चेरतो माययैतौ। शिशू कीर्डन्तौ परिं यातो अध्वरम्। विश्वान्यन्यो भुवनाऽभि चष्टें। ऋतून्न्यो विदधं आयते पुनः। हिरंण्यवर्णाः शुचंयः पावका यासार् राजां। यासां देवाः शिवेनं मा चक्षुंषा पश्यत। आपो भृद्रा आदित्पंश्यामि। नासंदासीन्नो सदांसीत्त्दानींम्। नासीद्रजो नो व्योमा प्रो यत्। किमावंरीवः कुह कस्य शर्मन्॥७३॥

अम्भः किर्मासीद्गहेनं गभीरम्। न मृत्युर्मृतं तर्हि न। रात्रिया अहं आसीत्प्रकेतः। आनीदवातः स्वधया तदेकम्। तस्माद्धान्यं न पुरः किश्चनासं। तमं आसीत्तमंसा गूढमग्रें प्रकेतम्। सुलिलः सर्वमा इदम्। तुच्छेनाभ्विपहितं यदासीत्। तमंसुस्तन्महिना जांयतैकम्। कामस्तदग्रे समंवर्त्तताधि॥७४॥

मनंसो रेतः प्रथमं यदासींत्। स्तो बन्धुमसंति निरंविन्दन्।

हृदि प्रतीष्यां कवयों मनीषा। तिरश्चीनो वितंतो र्शिमरेषाम्। अधः स्विंदासी(३)दुपरिं स्विदासी(३)त्। रेतोधा आंसन्महिमानं आसन्। स्वधा अवस्तात्प्रयंतिः पुरस्तांत्। को अद्धा वेंद् क इह प्र वोचत्। कुत् आजांता कुतं इयं विसृष्टिः। अविग्देवा अस्य विसर्जनाय॥७५॥ अथा को वेंद यतं आबभूवं। इयं विसृष्टिर्यतं आबभूवं। यदि वा दधे यदि वा न। यो अस्याध्यक्षः परमे व्योमन्। सो अङ्ग वेंद यदिं वा न वेदं। कि इस्विद्वनङ्क उ स वृक्ष आंसीत्। यतो द्यावांपृथिवी निष्टतक्षुः। मनीषिणो मनंसा पृच्छतेदुतत्। यदध्यतिष्ठद्भवनानि धारयन्। ब्रह्म वनं ब्रह्म स वृक्ष आंसीत्॥७६॥

यतो द्यावांपृथिवी निष्टतृक्षुः। मनीषिणो मनसा विब्रंवीमि वः। ब्रह्माध्यतिष्ठद्भुवंनानि धारयन्। प्रातर्ग्निं प्रातरिन्द्र हवामहे। प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरिश्वनां। प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिम्। प्रातः सोममुत रुद्र हवेम। प्रातर्जितं भगमुग्र हेवेम। व्यं पुत्रमदितेयों विधर्ता। आध्रिश्चद्यं मन्यमानस्तुरिश्चित्॥७७॥ राजां चिद्यं भगं भक्षीत्याहं। भग प्रणेतर्भग सत्यंराधः। भगेमां

धियमुदंव ददंत्रः। भग प्र णों जनय गोभिरश्वैः। भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम। उतेदानीं भगंवन्तः स्याम। उत प्रिपृत्व उत मध्ये अह्राम्। उतोदिता मघवन्त्सूर्यस्य। वयं देवानारं सुमृतौ स्याम। भगं एव भगंवार अस्तु देवाः॥७८॥ तेनं वयं भगंवन्तः स्याम। तं त्वां भग सर्व इञ्जोहवीमि। स नो भग पुर एता भंवेह। समध्वरायोषसो नमन्त। दिधिकावेव शुचंये पदायं। अर्वाचीनं वंसुविदं भगं नः। रथमिवाश्वां वाजिन आवंहन्तु। अश्वांवतीर्गोमतीर्न उषासंः। वीरवंतीः सदंमुच्छन्तु भृद्राः। घृतं दुहांना विश्वतः प्रपीनाः। यूयं पात स्वस्तिभिः सदां नः॥७९॥

विच्छणा विंचर्तुर॰ शर्मृत्रिधं विसर्जनाय ब्रह्म वनं ब्रह्म स वृक्ष आंसीत्तुरिश्चंद्देवाः प्रपीना एकं च॥—[९] पीवौन्नान्ते शुक्रासः सोमों धेनुमिन्द्रस्तरंस्वाञ्छुचिमा देवो यांतु सूर्यो देवीमहमंस्मि ता सूर्याचन्द्रमसा नवं॥९॥

पीवौँन्नामग्ने त्वं पारयानाधृष्यः शुचिन्नु विश्रयंमाणो दिवो रुक्मोऽन्नं प्राणमन्नन्ता सूँर्याचन्द्रमसा नवंसप्ततिः॥७९॥

पीवौन्नाय्यूँयं पांत स्वस्तिभुः सदां नः॥

हरिः ओम्॥

अष्टमः प्रश्नः 190

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः समाप्तः॥ अष्टमः प्रश्नः 191

This PDF was downloaded from http://stotrasamhita.github.io.

 ${\sf GitHub: http://stotrasamhita.github.io \mid http://github.com/stotrasamhita}$

Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/